

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OKAN DEMİRİŞ VE IV. MURAT OPERASI'NIN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Başak TANIŞ

Anabilim Dalı: SANAT YÖNETİMİ
Programı: REJİSÖRLÜK

Tez Danışmanı: Prof. Mesut İKTU

OCAK 2011

**T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

OKAN DEMİRİŞ VE IV. MURAT OPERASI'NIN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Başak TANIŞ

610192001

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: Ocak 2011
Tezin Savunulduğu Tarih: Şubat 2011**

Tez Danışmanı: Prof. Mesut İKTU

OCAK 2011

ÖNSÖZ

“Okan Demiriş ve IV. Murat Operası'nın İncelenmesi” adlı tez çalışmamda bana yol gösteren ve tecrübelerini paylaşan hocam Prof. Mesut İKTU'ya; yaptıkları söyleşilerle tezimin şekillenmesine yardımcı olan Turan OFLAZOĞLU, Leyla DEMİRİŞ, Erol URAS, Figen KOYUNOĞLU, Doğan ÇELİK, Dr. Mustafa Tahir ÖZTÜRK ve Umur Başak TÜREL'e; bana destek olan tüm arkadaşlarıma ve aileme teşekkürler.

Ocak 2011

Başak TANIŞ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
RESİM LİSTESİ.....	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OKAN DEMİRİŞ'İN HAYATI VE ESERLERİ

I. Okan Demiriş'in Hayatı.....	5
II. Okan Demiriş'in Başlıca Eserleri.....	7
III. Okan Demiriş İle Bestecilik Anlayışı Üzerine Yapılan Bir Söyleşi.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

IV. MURAT OPERASI'NIN LIBRETTOSUNU YAZAN A. TURAN OFLAZOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

I. A. Turan Oflazoğlu'nun Hayatı.....	10
II. A. Turan Oflazoğlu'nun Başlıca Eserleri.....	11

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IV. MURAT OPERASI'NIN İNCELENMESİ

I. Mekan.....	15
II. Kişiler.....	17

A. Başlıca Karakterler.....	18
1. IV. Murat.....	18
a. IV. Murat Dönemindeki Önemli Tarihsel Olaylar.....	21
b. IV. Murat'ın Sanatçı Kişiliği.....	22
2. Kösem Sultan.....	24
3. Topal Recep Paşa.....	26
4. Nef'i.....	27
5. Hafız Ahmet Paşa.....	29
6. Bekri Mustafa.....	29
7. Dilfigar.....	30
8. Sadrazam Kara Mustafa Paşa.....	30
9. Silahtar Ağa.....	30
10. Bostancıbaşı.....	30
III. IV. Murat Operası İçinde Türk Müziğinin Önemi	31
A. İtri.....	32
B. IV. Murat Operası hakkında Dr. Mustafa Tahir Öztürk'le ve Besteci Umur Başak Türel'le Yapılan Söyleşiler.....	32
IV. IV. Murat Operası'nın Konusu ve Librettosu.....	34
A. Konu.....	34
B. Libretto.....	38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET OPERA VE BALESİ'NİN IV. MURAT TEMSİLLERİ

I. Dünya Prömiyerinde Bulunan Bazı Sanatçılarla Yapılan Görüşmeler.....	86
A. A. Turan Oflazoğlu.....	86
B. Leyla Demiriş.....	88

C. Prof. Mesut İktu.....	90
D. Erol Uras.....	96
E. Figen Koyunoğlu.....	97
F. Doğan Çelik.....	100
II. Devlet Opera ve Balesi Tarafından Sahnelenen IV. Murat Versiyonlarında Görev Alan Sanatçılar.....	97
A. İstanbul Devlet Opera ve Balesi 1979-1980 Sezonu.....	103
B. Ankara Devlet Opera ve Balesi 1983-1984 Sezonu.....	104
C. İstanbul Devlet Opera ve Balesi 1987-1988 Sezonu.....	105
D. İstanbul Devlet Opera ve Balesi 2000-2001 Sezonu.....	106
E. Ankara Devlet Opera ve Balesi 2007-2008 Sezonu.....	107
F. Antalya Devlet Opera ve Balesi 2008-2009 Sezonu.....	108
G. Mersin Devlet Opera ve Balesi 2009-2010 Sezonu.....	109

BEŞİNCİ BÖLÜM

BASIN YANSIMALARI

I. Tercüman Gazetesi.....	111
II. Son Saat Gazetesi.....	112
III. Hürriyet Gazetesi.....	112
IV. Türkiye Gazetesi.....	113
SONUÇ	114
KAYNAKÇA	117
İNTERNET KAYNAKÇALARI	120
SÖZLÜ GÖRÜŞMELER	121
EKLER	122

RESİM LİSTESİ

Resim 1.1	:Okan Demiriş.....	5
Resim 2.1	:A. Turan Oflazoğlu.....	10
Resim 2.2	:IV. Murat Tiyatro Oyunu kitap kapağı.....	11
Resim 3.1	:1980 Sezonu IV. Murat kitapçığı kapağı.....	14
Resim 3.2	:Bab-ı Saade (Babüssaade).....	16
Resim 3.3	:Harem.....	16
Resim 3.4	:IV. Murat.....	18
Resim 3.5	:Mahpeyker Kösem Sultan.....	24
Resim 4.1	:Leyla Demiriş Kösem Sultan kostümüyle.....	89
Resim 4.2	:Mesut İktu (Topal Recep Paşa) ve Leyla Demiriş (Kösem Sultan)...	90
Resim 4.3	:Saç ve makyaj.....	92
Resim 4.4	:Mustafa İktu (IV. Murat) ve Mesut İktu (Topal Recep Paşa).....	93
Resim 4.5	:Mustafa İktu kızıyla birlikte temsil için hazırlanırken.....	94
Resim 4.6	:Onur Gönenli (Bekri Mustafa).....	95
Resim 4.7	:Mustafa İktu (IV. Murat) bal rengi kaftanıyla.....	98
Resim 4.8	:Mustafa İktu (IV. Murat) zırhı ve kırmızı peleriniyle.....	98
Resim 4.9	:Mesut İktu (Topal Recep Paşa) yanardöner kumaştan ve Mustafa İktu (IV. Murat) kırmızı kollu kostümleriyle.....	99
Resim 4.10	:Mustafa İktu (IV. Murat) zırh başlığıyla.....	100
Resim 4.11	:Ayak Divanı (Mustafa ve Mesut İktu koro ile).....	101
Resim 4.12	:IV. Murat'ın odası (Mustafa İktu ve Leyla Demiriş).....	101
Resim 4.13	:Mustafa İktu IV. Murat rolünde gürzü kaldırırken.....	102
Resim 4.14	:Mustafa İktu'nun (IV. Murat) gürz kaldırdığı başka bir sahne.....	102

Üniversite : T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Sanat Yönetimi
Programı : Rejisörlük
Tez Danışmanı : Prof. Mesut İKTU
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ocak 2011

ÖZ

OKAN DEMİRİŞ VE IV. MURAT OPERASI'NIN İNCELENMESİ

Başak TANIŞ

Okan Demiriş'in IV. Murat Operası, Osmanlı tarihinin en ilginç dönemlerinden birini, tarihsel veriler ışığında, geleneksel Türk müziği ezgilerine de yer vererek çoksesli şekilde ortaya koyan bir eserdir.

Bu çalışma kapsamında, birinci ve ikinci bölümlerde, besteci Okan Demiriş'in ve libretto yazarı A. Turan Oflazoğlu'nun yaşamları araştırılmış ve belli başlı eserlerinin dökümleri sunulmuştur.

Üçüncü bölümde, IV. Murat Operası incelenirken; eserin geçtiği mekan, başlıca karakterler ve bunlara bağlı olarak dönemin sosyopolitik durumunun yanı sıra, sert bir hükümdar olan IV. Murat'ın sanata karşı ilgisinden de bahsedilmiştir. Bu bölümde ayrıca, Türk müziğinin esere olan etkisiyle ilgili bir söyleşiler ve eserin konusuyla librettosu da yer almıştır.

Dördüncü bölümde, IV. Murat Operası'nın ortaya çıkışına katkı sağlayan ve dünya prömiyerinde görev alan sanatçılarla yapılan söyleşiler bulunmaktadır.

Beşinci bölümde, eser hakkında basında çıkan yazılardan örnekler verilmiştir.

Sonuç kısmında ise, tez çalışmam boyunca yaptığım araştırma ve görüşmeler sonucunda elde ettiğim bilgilerle esere genel bir bakış yer almaktadır.

Bestecinin geleneksel Türk müziği kaynaklı melodileri evrensel çoksesli müzik formuna sokabilmesi sayesinde, ilk oynanışından beri, ülkemizde en sık sahnelenen Türk operası unvanını kazanan IV. Murat Operası, Turan Oflazoğlu'nun çok beğenilen tiyatro oyununun müzikal bir yansıması olarak da çok takdir almıştır.

Anahtar Kelimeler: IV. Murat Operası, Okan Demiriş, Turan Oflazoğlu, Türk Müziği

University : **T.C. Istanbul Kültür University**
Institute : **Institute of Social Sciences**
Department : **Art Administration**
Programme : **Directing**
Supervisor : **Prof. Mesut İKTU**
Degree Awarded and Date : **MA – January 2011**

ABSTRACT

ANALYSIS OF OKAN DEMİRİŞ’S ‘IV. MURAT’

Başak TANIŞ

Okan Demiriş’s “IV. Murat” opera, which implies Turkish music tunes in a polyphonic way and is enlightened by historical terms, presents one of the most interesting eras within the Ottoman history.

In the first and second sections of this research, lives and main works of Okan Demiriş, the composer and librettist A. Turan Oflazoğlu take place.

In the third section, “IV. Murat” opera is examined; the plot, the main characters and correspondingly, the sociopolitical state is mentioned along with Murat IV’s interest in arts who also happened to be a strict ruler. In this same section, conversations about the effects of Turkish music on the work, its main theme and libretto take place.

In the fourth section, one can find conversations with the artists who were on duty and of great help when the work was first produced.

In the fifth section, examples are given from some press articles about the piece.

The last section contains an overview at the work absorbed from researches and meetings.

By means of the composer’s ability to condition international polyphonic music with melodies derived from traditional Turkish music, “IV. Murat” is named as one of the most frequently staged operas and is also well appreciated as a musical reflection of Turan Oflazoğlu’s popular drama.

Key Words: IV. Murat Opera, Okan Demiriş, A. Turan Oflazoğlu, Turkish music

GİRİŞ

Avrupa'ya gönderilen elçiler vasıtasıyla, 18. yüzyılda Osmanlı sarayına tanıtılmış olan opera sanatı adına aradan geçen yüzyıllara rağmen somut adımlar atılamamış ve ilk opera eserleri Atatürk'ün talimatları sonucunda, cumhuriyetin ilk yıllarında verilebilmiştir.

Tanzimat'tan sonra İstanbul'da opera temsilleri yapan İtalyan trupların varlığı, ulusal opera eserleri besteleme ve libretto yazma konusunda çabaların oluşmasına yardımcı olmuştur. İlk Türkçe libretto Abdülhak Hamit'in babası Hekimbaşızade Hayrullah Efendi tarafından 1844'te, öğrencilik yıllarında, yazdığı Hikaye-i İbrahim Paşa ve İbrahim-i Gülşeni'dir. 19. yüzyıl sonlarında Ahmet Adnan Saygun'un ilk müzik hocası İsmail Zühtü Kuşçuoğlu, Abdülhak Hamit'in Tezer adlı romanından uyarlanan bir librettoyu bestelemeye başlamış, ancak eseri tamamlayamamıştır. Yine aynı tarihlerde, Saray Bاندosu'nda görevli Haydar Bey Pembe Kız adlı bir operet yazmış ve bunu Ahmet Adnan Saygun'un hocalarından biri olan Macar Tefvik Bey çokseslendirmiştir. (Altar, Opera Tarihi 4. Cilt 187, 195, 196, 197)

Librettosu Münir Hayri Egeli tarafından Atatürk'ün direktifleriyle yazılan ve 1934'te, Atatürk ile İran Şehinşahi Rıza Pehlevi'nin huzurunda, Ankara'da prömiyeri gerçekleştirilen Ahmet Adnan Saygun'un Özsoy Operası, ilk Türk operası olma özelliğini taşır. (Kürkçüoğlu 74)

Bu eserden sonra, içeriği yerel ya da milli konulara dayanan bazı operalar, Cemal Reşit Rey, Necil Kazım Akses, Nevit Kodallı, Ferit Tüzün, Sabahattin

Kalender, Cengiz Tanç, Okan Demiriş, Çetin Işıközlü ve Selman Ada gibi besteciler tarafından bestelenmiş ve sahnelenme fırsatını bulmuştur. (Atak iii)

Cumhuriyet'in ilanından sonra bestelenmiş Türk Operaları'nın başlıcaları şunlardır:

Cemal Reşit Rey: La Geisha, Jean Marek (1920), Faire Sans Dire (1920), Sultan Cem (1922–1923), L'Enchantement (1924), Zeybek (1926), Köyde Bir Facia (1929), Çelebi (1973)

Ahmet Adnan Saygun: Özsoy (1934), Taşbebek (1934), Kerem (1952), Köroğlu (1973), Gılgamış (1983)

Necil Kazım Akses: Mete (1933), Bayönder (1934)

Sabahattin Kalender: Deli Dumrul (1958), Nasreddin Hoca (1962), Karagöz (1976), Cem Sultan (1999)

Nevit Kodallı: Van Gogh (1955), Gilgameş (1964)

Ferit Tüzün: Midas'ın Kulakları (1969)

Cengiz Tanç: Deli Dumrul (1975)

Ali Doğan Sinangil: Bağdat Hatun (1991)

Yalçın Tura: Karacaoğlan (2005)

Çetin Işıközlü: Gülbahar (1971), Aşk ve Barış (1991), Dudaktan Kalbe (1994), İnanna (2003)

Okan Demiriş: IV. Murat (1977–1979), Karyağdı Hatun (1982–1983), Yusuf ile Züleyha (1988), Büyük Hakan Alparslan (1992), Deniz Kurdu (1997)

Selman Ada: Ali Baba ve 40 Haramiler" (1990), Aşk-ı Memnu (2002)

Aydın Karlıbel: Eyyübiler (1998), Piri Reis (2006–2010)

(Altar, Opera Tarihi 4. Cilt 214, 215, 221, 242, 244, 247, 259, 264, 268;

https://www.facebook.com/note.php?note_id=16632807_6723637)

Yine de ilk Türk operasının yazıldığı zamandan günümüze kadar geçen döneme bakarsak, bu süreçteki gelişmelerin oldukça yavaş ilerlediğini görürüz. Eserlerin çoğu kaybolmuş ya da sahnelenmemiştir. Eserler hakkında detaylı bilgi veren kaynak kitap sayısı oldukça azdır. İşleyişteki bu yavaşlık elbette topluma yabancı bir sanatın kendine yer edinmeye çalışmasıyla ilişkilidir. Opera rejisörü Mehmet Ergüven Türk operasının karşı karşıya kalmış olduğu bu bilinmemişlik engelini şu şekilde ifade ediyor:

Eğer sanatın son çözümde bir “dil” olduğu gerçeğinde uzlaşıyorsak, sanatçı için çağıyla hesaplaşıp ona yeni boyutlar ekleme özlemi, öznel ya da nesnel bir tavır almanın çok ötesinde, öncelikle devraldığı estetik kategorilerle ilgili bir hesaplaşma sorunudur. Besbelli: Bu yöndeki bir eğilimin önce sahicilik niteliği kazanıp, ardından geniş halk dilimleriyle bütünleşmesi söz konusu olduğu zaman, ortaya koyulmuş olanı, organik süreklilik bağlamında sınıyabilecek bir tek güvenilir merci vardır karşımızda: Gelenek. Buna göre resim, edebiyat, tiyatro, mimari ve hatta filmde bile bir ölçüye kadar şanslı görünen Türk sanatçısı, sıra operaya geldiğinde her şeye sıfırdan başlamak zorundadır adeta. (5)

Türk operasının yüzleşmek zorunda kaldığı bu gelenek sorunu, bestecilerin ele aldığı konuların ve zaman, zaman da ezgilerin yerel, tanınmış ve benimsenmiş olmasıyla aşılmaya çalışılmaktadır.

Yine Ergüven’e göre, Okan Demiriş eserlerinde, XIX. yüzyıl Geç Romantizm müzik estetiği anlayışını göz önünde bulundurarak, izleyiciyi ezgi aracılığıyla kazanmayı yeğlemiştir. (5)

Gazeteci-yazar Şefik Kahramankaptan web sitesinde, IV. Murat Operası’nın ortaya çıkışıyla ilgili Okan Demiriş’le yaptığı sohbeti şöyle anlatıyor:

Yıllar önce İstanbul Operası’nda müzik direktörlüğü yapan Robert Wagner, Okan Demiriş’in piyano konçertosunun seslendirilişi sırasında orkestrayı yönetmiş, müziği beğenerek “Sizde dramatik aksiyonu yakalayabilecek sezgi var. Niye opera yazmıyorsunuz?” diye sormuştu. İstanbul’da yetersiz Türkçesine karşın, tiyatroları da izleyen şef Wagner, Turan Oflazoğlu’nun 4. Murat piyesini izledikten sonra gelip, besteciye âdeta emir verircesine “İşte size konuyu da buldum, bu tiyatro oyununu siz opera olarak besteleyiniz!” demişti. 4. Murat Operası böyle doğmuş, ardından Karyağdı Hatun, Yusuf ile Züleyha operaları gelmişti.

IV. Murat Operası, Türkçeyi az bilen bir yabancıyı bile etkileyebilen, güçlü ve farklı konusuyla dikkatleri çeken bir tragedyanın, hedef kitesine hitap eden ezgileri barındıran bir müzikle harmanlanmasıyla ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, Turan Oflazoğlu'nun Osmanlı tarihinin en ilginç simalarından IV. Murat'ın çok kanlı geçen saltanat dönemini konu edinen tiyatro oyunu, oyun yazarının ve besteci Okan Demiriş'in ortak çalışmaları sonucunda, konusunu tarihten alan lirik bir operaya dönüşmüştür. (Yener 452)

BİRİNCİ BÖLÜM

OKAN DEMİRİŞ'İN HAYATI VE BAŞLICA ESERLERİ

I. Okan Demiriş'in Hayatı

Resim 1.1: Okan Demiriş

Belediye Memuru Hüsni Demiriş'in oğlu olarak 9 Şubat 1942'de dünyaya gelen Okan Demiriş, 1953 yılında İstanbul Belediye Konservatuarı'na girerek Ekrem Zeki Ün ile çalışmaya başlamıştır. 1963'te girdiği Ankara Devlet Konservatuarı'nın yüksek keman bölümünü Necdet Remzi Atak'ın öğrencisi olarak 1964'te bitirmiş, birçok keman konçertosunu orkestra eşliğinde konserlerde çalmış ve resitaller vermiştir. Askerliğini yapmak üzere bulunduğu Sarıkamış'ta halk müziğine ilgi duyan Demiriş, besteler yapmaya başlamıştır. Daha sonra İstanbul'a yerleşen besteci, İstanbul Şehir Orkestrası'nda birinci keman üyesi olarak görev

almanın yanı sıra; İstanbul Belediye Konservatuarı'nda armoni, keman ve müzik teorisi öğretim üyeliği yapmıştır. İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin kurulmasıyla bu kurumun orkestrasında keman sanatçısı ve konzertmeister olarak görev almaya başlamıştır. Okan Demiriş, daha sonra orkestra şefi kadrosuna geçtiği İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nde, 1979-1992 yılları arasında aralıklı olarak dört defa müdür ve genel sanat yönetmeni olarak görevlendirilmiştir. 1990 yılında Amerika'da New York Senfoni Orkestrası'nı yöneten Demiriş, orkestra şefi olarak yerli ve yabancı birçok opera ve balenin şefliğini üstlenmiştir. 2007 yılında İstanbul Devlet Opera ve Balesi orkestra şefliğinden emekli olan sanatçının, sanatın ve kültürün gelişmesine katkılarından dolayı, Boğaziçi Üniversitesi Senatosu tarafından verilen "Fahri Doktora" ve Eylül 1991'de Kültür Bakanlığı'na verilen "Devlet Sanatçısı" unvanları bulunmaktadır. Besteci 18 Haziran 2010'da hayata gözlerini yummuştur. (İlyasoğlu 181; Say 236, 237)

Evin İlyasoğlu, *71 Türk Bestecisi* adlı kitabında bestecinin eserleriyle ilgili şu bilgileri verir:

Okan Demiriş'in yapıtları modal yapıdadır ve özgün folklorik renkler yansıtır. Operalarında, librettonun akışına göre, halk müziğini, geleneksel müziği, gizemsel İslam ilahilerini ve mehter müziği motiflerini de kullanmıştır. Demiriş, çoksesli çağdaş Türk müziğinin geleneksel Türk müziğinden ayrı düşünülemediğini savunur. (181)

Kontrabas sanatçısı Kerim Soysal da, Demiriş'in vefatının ardından *Orkestra Dergisi*'nin 414 numaralı sayısında yayınlanan bir yazıda besteciden ve IV. Murat Operası'ndan şöyle bahsetmektedir:

Okan Ağabey güler yüzlü ve yapıcı haliyle beni çok şaşırtmıştı. Daha sonra öğrendiğim bestecilik yönü şaşkınlığımı daha da arttırdı. Hele İstanbul Radyosu'nda senfonik bir kayıt sırasında onun Pasinler Süiti'ni çalarken, şaşkınlığım büyük bir saygıya dönüştü. Cumhuriyetimizin ikinci kuşak bestecileri arasında çok önemli bir yeri olduğunu düşünmeye başladım. Zaman içinde, dinlenmesi, algılanması zor olmayan ama ustaca yazılmış önemli eserlerin yaratıcısı olduğunu görmek ve onunla aynı orkestrada çalışıyor olmak bana ayrı bir gurur kaynağı olmuştu. [...] IV. Murat Operası, operaya hiç

gitmemiş, operayı bilmediği için sevmeyen, hatta opera bizden değildir diyen anlayışları kırmış, belki de bir devrim yaratmıştır. (8)

II. Okan Demiriş'in Başlıca Eserleri

Opera:

“IV. Murat”, 1977–1979

“Karyağdı Hatun”, 1982–1983

“Yusuf ile Züleyha”, 1988

“Büyük Hakan Alparslan”, 1992

“Deniz Kurdu”, 1997

Bale:

“Rüyalar”, 1992

Şan ve Orkestra:

“Dere”, 1973

“Uyum”, 1973

“Bir Aşk”, 1973

“Halk Türkülerinden Orkestra İçin Düzenlemeler”, 1974

“Dadaşım”1985

Solo Çalgı ve Orkestra:

“Piyano Konçertosu”, 1971

Oda Müziği:

“Handere”, 1965

“Pasinler”, 1966

“Doğu”, 1969

“Hançerli Düzü”, 1969

“Posof - Digor”, 1969

“Küçük Süt”, 1972

“Keman ve Piyano İçin Sütler”, 1976

“Girne”, 1978

Sahne Müziği:

“Hürrem Sultan”, 1982

Yayın:

“Armoni Kitabı”, 1970

“Modülasyon Kitabı”, (Kromatik, Diatonik, Anarmonik), 1970

(Atak 145, 146, 147; İzmir Devlet Opera ve Balesi Dramaturji Arşivi)

III. Okan Demiriş İle Bestecilik Anlayışı Üzerine Yapılan Bir Söyleşi

Okan Demiriş, 1990 tarihli *Yusuf ile Züleyha Sezon Kitapçığı* için, İstanbul Devlet Opera ve Balesi rejisörlerinden Yekta Kara'nın yaptığı bir söyleşide, bestecilik anlayışı hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir:

Yekta Kara: İlk operanız IV. Murat'ın sahnelendiği 1980'den bu yana geçen on yıllık süre içinde ülkemizde çokça tartışılan “Müzikte Evrensellik” ve “Ulusal Müzik” kavramlarına biraz değinir misiniz?

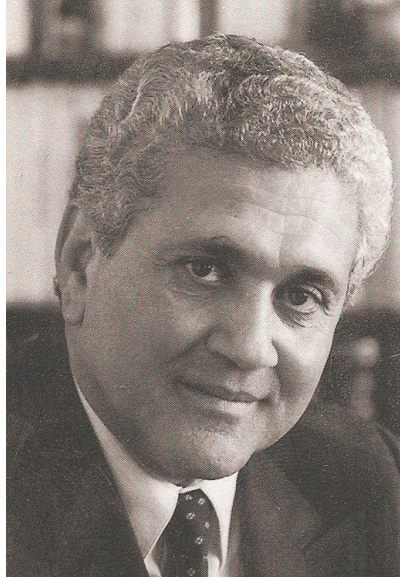
Okan Demiriş: Öncelikle şunu belirteyim ki, evrensel boyutlara ulaşmak için müzik yapılmaz. Ancak, insanın kendi halkı için yaptığı müzik bir gün evrensel boyutlara ulaşabilir. Bela Bartok örneğinde olduğu gibi. Bestecilerin özgür olmaları, rahat çalışmaları gerekir. Bu nedenle modacılaşma heves etmemeleri, çeşitli müzik formlarını benimseyen başka bestecilerin peşinden koşturmamaları daha doğrudur. Ayrıca, “ben şu tarih için, örneğin 22. yy için müzik yapıyorum” olmaz. Her şeyin halk için olmasını savunuyorum. Tabii halktan önce bir de sanat çevreleri var. Örneğin bir opera kurumunda çalışanlar. En önce bestecinin eserini birlikte çalıştığı sanatçılara, oynayanlara, icra edenlere, kısacası uzman kadrolara sevdirmesi zorunludur. Bu çok önemli bir ölçüttür. Onlar beğenirse halk da beğenecek demektir. Bu yollardan geçtikten sonra eser uluslararası platforma giderse gider, gitmezse gitmez.

Yekta Kara: Ne tür bir çalışma yönteminiz var? Kimi besteciler mutlak esin gelmesini beklerken, kimileri de masa başı çalışmasını aksatmıyor, düzenli bir şekilde çalışıyorlar. Siz hangi yolu yeğliyorsunuz?

Okan Demiriş: Bunu bir iş olarak kabul etmek lazım. Esin gelsin diye beklenilmez. Çalışmaya başlayınca zaten kendiliğinden gelir. Güzelliğin cazibesini de her zaman yakalamak mümkün değildir. Büyük bir gücün iradesi altında çağrılması gerekir. Geleceğine inanıyorsanız sizi bekletmesi mümkün değildir. Geldiği zaman eliniz ayağınız dolaşır. Onunla ilişki kurabilecek ruh durumundaysanız muhakkak çağırmanız gerekir. Geldiği yer de asla vücudunuzun dışında değildir. Kafanızdadır onun yeri. Ben geldim de demez, sadece sizi harekete geçirir. Siz ona ne yapmak istediğinizi söylersiniz ve sonra nasıl olması gerektiğini de ona kabul ettirirsiniz. Kabul etmek mecburiyetindedir, çünkü iradeniz altındadır. Esinin akıl ve bilgi birikimiyle bütünleşmesi zorunludur. Böylece yaratıcının birden fazla dünyası olur. Çalıştığı dünya ve yaşamını sürdürdüğü dünya. İkisini kesin birbirinden ayırmak, esini denetim altında tutmak gerekir. İki dünyayı aynı anda yaşayamazsınız. Hayal gücünüz kuvvetliyse istediğiniz şeyi istediğiniz şekilde ve renkte görebilirsiniz. Ne ki, iki dünyayı aynı anda yaşayamazsınız. Gerçek dünyanız yarattığınız dünya değildir. Ve gerçek dünya ile yarattığınız dünya arasında hassas bir sınır vardır. Bu sınırı ayıt etmesini iyi bilmek gerekir. Bir an evvel akıp giden zamanın içindeki güzelliğin cazibesinden çıkmanız gerekir. Çünkü çalışmanız bitmiştir. Bazen çalışmanız bitiği halde o ruh halinden kurtulamazsınız, sizi tekrar çağırır. Bazen yakanızı bırakır bazen bırakmaz. (2, 3)

İKİNCİ BÖLÜM
IV. MURAT OPERASI'NİN LİBRETTOSUNU YAZAN A. TURAN
OFLAZOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

I. A. Turan Oflazoğlu'nun Hayatı

Resim 2.1: A. Turan Oflazoğlu

1932'de Adana'nın İshacı köyünde doğan Turan Oflazoğlu'nun çocukluğu Ceyhan'ın Mangıt köyünde geçmiş ve babasının ölümü üzerine yazar ailesiyle birlikte Bünyan'a taşınmıştır. İlkokul döneminde kendi yaptığı Karagöz şekilleriyle kasaba halkına temsiller veren ve okul temsillerinde başroller oynayan Oflazoğlu, İstanbul'a taşındıktan sonra, bir yıl ara vermiş olduğu eğitimine Kumkapı Gedikpaşa Ortaokulu'nda devam etmiştir. Turan Oflazoğlu bu okuldayken tarih ve İngilizceye ilgi duymaya başlamıştır. Daha sonra okuduğu Vefa Lisesi'nde de şiir yazmaya ve

felsefeyle ilgilenmeye başlayan yazar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bir sene okuduktan sonra asıl ilgi duyduğu konularda eğitim almak için okulu bırakmıştır. Oflazoğlu daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Felsefe ve İngiliz Filolojisi bölümlerinde okumuştur. Felsefe öğretmeni vasıtasıyla tanıştığı Ahmet Hamdi Tanpınar'ın teşvikiyle tiyatro yazarlığına başlayan Turan Oflazoğlu, Fulbright bursuyla gittiği Washington Üniversitesi'nde tiyatro dersleri almıştır. Tiyatro dersleri kapsamında yazdığı ve İngilizceye çevirdiği ilk oyunu Keziban'ın prömiyeri Seattle'da yapılmıştır. Turan Oflazoğlu Türkiye'ye döndükten sonra bir süre farklı işlerle hayatını sürdürmüş, 1968 yılında sahnelenen Deli İbrahim adlı oyununun Türkiye Radyo Televizyon Kurumu yönetiminin ilgisini çekmesiyle, bu kurumda dramaturg olarak çalışmaya başlamıştır. 1997 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'ndan emekli olan yazar, şiir ve tiyatro çalışmalarına halen devam etmektedir. (Ayata 17, 18)

Resim 2.2: IV. Murat Tiyatro Oyunu kitap kapağı

II. A. Turan Oflazoğlu'nun Başlıca Eserleri

“Keziban”, 1967

“Allah'ın Dediği Olur”, 1967

“Deli İbrahim”, 1967 (Türk Dil Kurumu 1968 Tiyatro Ödülü)

- “Güzellik ile Aşk”, 1968
- “IV. Murat”, 1970 (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu 1970 Sahne Oyunu Ödülü)
- “Sokrates Savunuyor”, 1971
- “Genç Osman”, 1979
- “Elif Ana”, 1979
- “Kösem Sultan”, 1980
- “Bizans Düştü- Fatih”, 1981
- “Sultanahmet Ses ve Işık Gösterisi”, 1981
- “III. Selim Kılıç ve Ney”, 1983
- “Cem Sultan”, 1986
- “Olimpiyat”, 1987
- “Sinan”, 1988
- “Yine Bir Gülnihal”, 1988
- “Gardiyan”, 1989
- “Çağrı”, 1990
- “Şenlik”, 1990
- “Dörtbaşımamur Şahin Çakırpençe”, 1991
- “Atatürk”, 1991
- “Topkapı”, 1992
- “Mütarekeden Büyük Taarruza”, 1994
- “Kanuni Süleyman”, 1997
- “Yavuz Selim”, 1998
- “Korkut Ata”, 1998
- “Fatih”, 2002

Oflazoğlu'nun yazmış olduğu oyunlarının dışında, Kafka'dan Ceza Sömürgesi (1955), Nietzsche'den Böyle Buyurdu Zerdüş (1964), Bergman'dan Yedinci Mühür (1966), Lorca'dan Bernarda Alba'nın Evi (1965), Kanlı Düğün (1965), Shakespeare'den Othello (1965), Romeo ile Juliet (1968), Kış Masalı (1979), Hölderlin'den Seçme Şiirler (1987) gibi Türkçeye tercüme ettiği çok sayıda kitapları, denemeleri, şiirleri bulunmaktadır. Yazar ayrıca, Fazıl Hüsni Dağlarca'nın “Cezayir Türküsü” (1961) adlı eserini de İngilizceye çevirmiştir. (Ayata 19, 20, 21)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IV. MURAT OPERASI'NİN İNCELENMESİ

Türk Operaları içinde sahnelendiği günden itibaren en büyük yankı uyandıranlardan biri kuşkusuz Okan Demiriş'in IV. Murat Operası'dır. Turan Oflazoğlu'nun tiyatro oyunları üçlemesinden IV. Murat adlı oyunu temel alınarak hazırlanan yazara ait libretto, sözcükler temelinde çağdaştırılmış, ancak dönemin bir takım dil özelliklerini muhafaza edilerek, tiyatro sahnesinden sonra operaya uyarlanmıştır. Eserin tarihsel olaylarla örtüşerek ilerleyebilmesi, librettonun tarihsel araştırmalar üzerine detaylı çalışmalara dayanmasıyla ilgilidir.

Genel olarak bakıldığında, Türk Operaları konularının çoğunlukla efsaneler, destanlar ve halk hikayelerinden seçildiği göze çarpmaktadır. Bu anlamda IV. Murat operası, tarihsel bir konuyu ele alan, sahnelenmiş ilk Türk opera eseri olma özelliğini taşır. Eserin bir diğer önemli özelliği de, verismo türünde yani gerçekçi bir opera olmasıdır.

Cevat Memduh Altar, *Opera Tarihi* adlı eserinin üçüncü cildinde, verismo akımını şu şekilde açıklar:

Verismonun en önemli özelliği, opera sahnesi için, ilk kez olarak, yeni ve çok güncel olan sosyal konularla bağlantılı konuları işlemesi ve opera sanatına, halkın günlük hayatında karşılaşılan, baş başa dertleşmelere ve toplanmalara sahne olan meydanları ve dolayısıyla halkın günlük hayatında baş gösteren çapraşık kader sahnelerini getirmesidir; arada sırada siyasi ve tarihi konular bile, Verismo türüne malzeme olmaktan geri kalmamıştır. [...] Bu tür operalarda, olayın dramatik yönden işlenişinde süratli bir yükseliş dinamizmine kapılan heyecanın, bazen korkunç bir vahşet sahnesiyle

sonuçlanması az karşılaşılan şeylerden değildir. Onun için Veristik eserlerde, aşk, kıskançlık, kin, öç alma türünden, psikolojik faktörlerin ilkel görüntüleri, realistik ve donuk belirtiler halinde, beklenmedik güdülere, tutkulara, korkunç ve tüyler ürpertici davranışlara dönüşüverir. (15)

Demiriş'in IV. Murat operası da tarihe dayanan, gerçek konusu ve olayların işleniş biçimiyle verismo türüyle örtüşmektedir.

Resim 3.1: 1980 Sezonu IV. Murat kitapçığı kapağı (Tasarım: Ulya Tüfekçi)

Dr. Yunus Ayata'nın *Turan Oflazoğlu'nun Oyunları* adlı kitabında, IV. Murat eserinin tarihsel temeli, "Yazılırken IV. Murat'ın Topkapı Sarayı'nda bulunan Hatt-ı Hümayunlarından faydalanılan eser, Okan Demiriş tarafından bestelenmiş ve 3 Mayıs 1980 yılındaki dünya prömiyerinden sonra birkaç kere İstanbul Devlet Opera ve Balesi tarafından Cüneyt Gökçer yönetiminde , 'Muhteşem bir Türk Operası' olarak sahnelenmiştir." (183) cümlesiyle ifade edilir.

I. Mekan

Eser 17. Yüzyılın başlarında (10.09.1623 – 8.11.1640) İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda geçmektedir.

Bugün yerinde eski üniversite bulunan İstanbul'un eski sarayı, Beyazıt ve Süleymaniye Camileri'nin arasında yer alır. Fetihden ilk kez 20 yıl sonra, İstanbul'da büyük ölçekli bir saray yapımına başlanmıştır.

Yeni sarayın inşaatı için yer olarak, Haliç ve Marmara Denizi arasında yer alan burnun sivri ucu uygun olmuştur. Edirne Sarayı gibi, yeni sarayda da konut kullanımının yanı sıra, sadrazamlık, divan odası, medrese ve kütüphane gibi hizmet yapı kanatları ve salonları bulunmaktaydı. Çalışmalarına 15. yüzyılın ortalarında başlanan Topkapı Sarayı'nın inşaatı, 18. yüzyıl sonuna kadar aralıksız olarak devam etmiştir.

Tüm saray alanı üç avlu olarak düzenlenmiştir. Üçüncü avlu, limanı ve tüm şehri gören bir manzarası olan bahçeli terasın ardındadır.

Bab-1 Hümayun (İmparator Kapısı) denen ilk kapının arkasında törenlerin yapıldığı, oldukça geniş ve düz birinci avlu yer alır. Avlunun gerçek parçası ikinci kapının ardında bulunur.

Bab-1 Selam'dan sarayın ikinci avlusuna geçilir. İkinci avludaki en önemli yapı divandır. Padişahların özel konutları ve harem, divanın hemen arkasında, avlunun kuzey köşesinde yer almaktadır. Padişahlar buradan, özel odalarını terk etmek zorunda kalmadan divana giriş yapabilmekteydi. Harem girişleri sadece üçüncü avluda bulunmaktadır. Son avluya açılan kapı Bab-1 Saade (Babüssaade) olarak adlandırılır. Bu avludaki tek resmi oda, arz odasıdır.

Resim 3.2: Bab-ı Saade (Babüssaade)

Resim 3.3: Harem

Harem bölümü avlunun sol kısmında yer alır. Bu bölüm, yüzyıllar boyunca genişleyen bir kompleks olarak, değişik odalar, avlular ve salonlar şeklinde inşa edilmiştir. (Vogt-Göknil 147, 148)

Önceleri eski sarayda yaşayan padişah aileleri Hürrem Sultan zamanında Topkapı Sarayı'na taşınmış ve harem, divanın hemen ardına kurulması, Osmanlı İmparatorluğu'nun kadınlar saltanatı dönemine zemin hazırlamıştır. (Alderson 130,131)

II. Kişiler

Sultan Murat	:Bas Bariton
Kösem Sultan	:Soprano
Sadrazam Topal Recep Paşa	:Bariton
Nef'i	:Tenor
Silahtar	:Tenor
Bostancıbaşı	:Bas
Bekri Mustafa	:Bas
Sadrazam Kara Mustafa Paşa	:Bas
Dilfigar	:Soprano
Hafız Paşa	:Tenor
Bir İhtiyar Bilgin	:Bas
I.İstanbulu	:Tenor
II.İstanbulu	:Tenor
III.İstanbulu	:Bas
IV.İstanbulu	:Bas
I.Yeniçeri	:Bas
II.Yeniçeri	:Bas
I.Sipahi	:Tenor
II.Sipahi	:Tenor
Çığırtkan	:Sessiz Rol
Cellat Kara Ali	:Sessiz Rol
Erkekler Korosu	:Bas-Bariton-Tenor

A. Başlıca Karakterler

1. IV. Murat

Resim 3.4: IV. Murat

Murad-Rabi, Sultan Murad Han Gazi¹, Fatih-i Bağdad adlarıyla da tanınan onyedinci Osmanlı padişahı Sultan IV. Murat, I. Ahmet'in Mahpeyker Kösem Sultan'dan doğan oğludur. 27 Temmuz 1612 yılında dünyaya gelmiştir. (Sakaoğlu 260)

17. Osmanlı padişahı olan Sultan IV. Murat tahta, Eylül 1623'te, çok küçük yaşta geçmiştir. Padişahın tahtta kaldığı süre iki dönem şeklinde incelenmelidir. Çocukluğunu sürdüğü 1623-1632 yılları devlet işlerini öğrenerek büyüdüğü dönemdir. 1632 yılından 1640 yılında ölümüne kadar devam eden süre ise, devleti güçlendirmek ve toprakları genişletmek mücadelesini ortaya koyduğu, gerçek iktidara kavuştuğu dönemdir. (<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-1066/sultan-iv.murad.html>)

¹ Daru'l-Harbde savaşan kişilere ve Hristiyanlara karşı alınmış zaferlerdeki askerlere verilen ünvanıdır. (Alderson 180)

Cesareti, zekası, askeri dehası, her türlü zorluğa göğüs germesi sayesinde Kanuni'den beri ordu tarafından en sevilen ve saygı gösterilen padişah olmuştur. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 143)

Padişahın bu saygı ve takdiri kazanabilmesi için, hükümdarlığının ilk dönemlerinde, kışkırtmalar sonucunda çıkan isyanları ve iç karışıklıkları bastırması gerekmiştir.

IV. Murat'ın karşı karşıya geldiği ilk ayaklanma Eylül 1625 tarihlidir. (Sakaoğlu 262)

Murat, hükümdarlığının ilk yıllarında devlet idaresi konusunda annesinin etkisi altında kalmıştır.

Racine'in Bayazıt trajedisinin bir dipnotunda, IV. Murat İstanbul'dan uzak olduğu zamanlarda Kösem Sultan'ın şehrin durumunu yakından izlediği ve şüpheli bulunduğu durumları oğluna bildirdiği yazmaktadır. (32)

Annesi Kösem Sultan'ın kendisini Enderun'a ve harem yaşamına çekmeye çalışmasına karşın Sultan Murat, annesinin ve Darüssaade Ağası Mustafa'nın baskılarından kurtulmak amacıyla, 1627'de İstanbul'un şehir hayatını gözlemlemek için sık, sık tebdil çıkmaya başlamıştır. (Sakaoğlu 265)

İyi bir kumandan olmasına rağmen zeki, sert, zalim, entrikacı, egoist, diktatörce davranan bir karaktere sahip olan olan Hüsrev Paşa, Bağdat'ı ele geçiremediği için IV. Murat tarafından 1631'de azledilmiş, yerine Hafız Paşa getirilmiştir. Bunun üzerine Hüsrev Paşa, yeniçerileri kışkırtarak padişahın gözünü korkutmaya çalışmıştır. Hüsrev Paşa ve yandaşı Topal Recep Paşa padişaha sadık görünüp, zorbalığı devlete karşı bir güç olarak kullanmışlardır. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 112)

Topal Recep Paşa tarafından kışkırtılan askerlerin ilk eylemi 1632’de gerçekleştirmiş ve aralarında Hafız Ahmet Paşa, Şeyhülislam Yahya Efendi, Yeniçeri Ağası Hasan Halife gibi devletin ileri gelenlerinin bulunduğu 17 kişinin başları istenmiştir. (Sakaoğlu 268)

Asilerin 8 Haziran 1632 günü tekrar toplanması sonucunda IV. Murat, divanı ve ulemayı toplantıya çağırarak, bu toplantıdaki nutkuyla kendisini dinleyenleri etkisi altına almıştır. Nutku sırasında kendisini dinleyen devlet adamları, ulema, askerler ve halkın tezahüratlarının gelip geçici olacağını tahmin eden padişah, yeniçeri ve sipahi ağalarına padişah’ın sözünden çıkmayacaklarına dair Kur’an üzerine yemin ettirmiştir. Bu olayla IV. Murat’ın devlet kontrolünü ele aldığı, Kösem Sultan’ın geri plana düştüğü döneme girilmiştir. Siyasi işlerle uğraşmaktan men edilen Kösem Sultan’ın saraydaki odasından çıkması da yasaklanmıştır. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 118, 119)

2 Eylül 1633’te çıkan büyük Cibali yangını sonucu kentin beşte biri yanmış ve yangın ancak 30 saat sonra söndürülebilmiştir. (Sakaoğlu 272)

O zamana kadar 78 yıldır kahve ve 28 yıldır tütün içilen İstanbul’da birçok kahvehane bulunmaktadır. Bir kısmı padişaha muhalif asilerce işletilen ve zorbalardan toplantı yeri haline gelen kahvehanelerin varlığı, Sultan Murat’ın kurmaya çalıştığı otoritenin önünde bir engel teşkil etmiştir. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 120)

Yangının kaynağının kahvehaneler olduğu dedikodusu sayesinde IV. Murat, halk üzerindeki kontrolünü yoğunlaştırmasına yardımcı olan yasaklarından ilkinin, tütün yasağını koymuş, gece fenersiz dolaşmayı yasaklamış ve tüm kahvehanelerin yıkılmasını emretmiştir. Lehistan seferi için Edirne’ye hareket eden IV. Murat, buradan döndükten sonra da, içki yasağını koymuş ve meyhanelerin de yıkılmasını emretmiştir. (Sakaoğlu 272, 273, 274)

IV. Murat kamusal alana yaptığı bu müdahalelerle, zorbabaşlarının askerleri kendisine karşı ayaklandırmak amacıyla faaliyet gösterdiği yerlerin varlığına son vermiştir.

Sultan IV. Murat'ın içkiye bağımlılığında Bekri Mustafa'nın etkili olduğu, şeyhülislama bile zorla içki içirttiği, afyon kullanımını sevmediği, tütün içenleri kendi eliyle boğduğu, saltanatı süresince 14 ila 20 bin insanın öldürüldüğü, Silahtar ve Bostancıbaşı Duçe Mehmet'i alkol almaya başladıktan sonra verdiği idam emirlerini uygulamamaları konusunda uyardığından bahsedilir. (Sakaoğlu 280)

IV. Murat'ın şöhreti, askeri dehası kadar, devlet terörü derecesinde kullandığı eşsiz otoritesiyle de ilişkilidir. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 9)

Temsil ettiği devletin gücünü başarıyla korumuş olması nedeniyle büyük hükümdarlardan sayılan Sultan Murat, halka karşı aşırı bir şiddet göstermiştir. (Aksüt 11)

Henüz Revan seferi dönüşünde beliren rahatsızlığı ciddileşince alkolü bir süre bırakan Sultan Murat, tekrar alkol almaya başladıktan sonra bir eğlence dönüşü, 8 Şubat 1640'ta siroz nedeniyle hayatını kaybetmiştir. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 139; Sakaoğlu 278; Alderson 173)

Genç yaşta, şan ve zafer içinde ölen padişahın cenaze töreninde savaşlarda bindiği üç at, eski Türk geleneğine uygun olarak, eyerleri ters vurulmuş şekilde tabun önünden yürütülmüş ve Sultan Murat, babası 1. Ahmet'in Sultanahmet Camii'ndeki türbesine gömülmüştür. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 140)

a. IV. Murat Dönemindeki Önemli Tarihsel Olaylar

1624-1628 Anadolu'da isyan, İstanbul'da anarşi.

1632 IV. Murat tüm devlet idaresinin kontrolünü ele alır.

1635	Erivan kuşatması.
1624-1637	Karadeniz kıyısına kazak saldırıları var.
1624-1639	İran'la savaş, Bağdat'ın fethi.
1637	(Azov) Azak'ın fethi.
1638	Osmanlı'nın Bağdat'ı yeniden ele geçirmesi.
(Quataert xix)	

b. IV. Murat'ın Sanatçı Kişiliği

Sert mizacına rağmen sanata düşkün olan Sultan Murat, besteler yapmış ve şiirler yazmış, sanatçıları himayesi altına alarak onların parlak bir dönem geçirmesini sağlamıştır. (Aksüt 11)

İlber Ortaylı, *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek* isimli eserinde, Sultan'ın bedensel gücü ve sanata olan ilgisini, "IV. Murat, büyük bir sporcudur. 17. yüzyılın bu büyük mareşali ağır gürz taşır, çok iyi ok atar; fakat bu iri yarı sporcu adamın kendiden beklenmeyecek bir sanatı daha vardır. Güzel yazı yazan, ince sanat sahibi bir hattattır. Şiir ve musiki bilir ve sever" (112) şeklinde ifade etmiştir.

Yılmaz Öztuna ise, *Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal İslahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri* adlı kitabında, IV. Murat'ın bestekar yönüyle ilgili şu bilgileri vermektedir:

Murat'ın Hüseyini makamını çok sevdiği anlaşılıyor. Çünkü Türk musikisinde aynı makamdan 6 peşrev besteleyen başka hiçbir bestekar yoktur. Bu peşrevlerden biri XVII. asırda hem Kantemiroğlu, hem Ali Ufki tarafından notaya alınmıştır. Fahte ve Darb-ı Fetih usullerindeki peşrevler Ali Ufki'de, diğerleri Kantemiroğlu'ndadır. [...] Evc İlahisi tasavvuf musikimizin şaheserlerindedir. (142)

Sultan Murat'ın çok sevdiği Hüseyini makamı IV. Murat Operası'nda da kullanılmıştır.

IV. Murat'ın elde bulunan tüm eserleri şunlardır:

"Hüseyini Peşrevi I" (Darb-ı Fetih usulünde)

"Hüseyini Peşrevi II" (Bereşan usulünde)

- “Hüseyni Peşrevi III” (Fahte usulünde, üç hanedir)
“Tozkoparan adlı Hüseyni Peşrevi IV” (Düyek usulünde)
“Hüseyni Peşrevi V” (Düyek usulünde)
“Hüseyni Peşrevi VI” (Düyek, Çenber, Fahte, Berefşan, Ceng-i Harbi olmak üzere beş usullüdür)
“Acem Peşrevi” (Çenber usulünde)
“Irak Peşrevi” (Berefşan usulünde, üç hanedir)
“Nühuft Peşrevi” (Havi usulünde)
“Uzzal Peşrevi” (Devr-i Kebir usulünde, üç hanedir)
“Neva Peşrevi” (Düyek usulünde)
“Neva-Bağdat Peşrevi” (Fahte usulünde)
“Evc-Maye Peşrevi” (Muhammes usulünde)
“Evc İlahi” (Devr-i Revan usulünde)
“Bayati” Yürük Semai (Aksüt 11)

IV. Murat müziğin yanında edebiyatla da ilgilenmiş ve Muradi mahlasıyla şiirler yazmıştır. (Ocak 5)

Nef'i, IV. Murat'ın şairliğini ve hattatlığını Divan adlı eserindeki şu dizelerle övmüştür:

Hıdiv-i pür-hüner Sultan Murad ol şah-ı din-perver
Ki hem ehl-i dil ü hem hoş-nüvis ü hem suhanverdür²,

Can virür guş itse Hallak-ı Ma'ani şi'rine
Reşk ider görse hat-ı ta'lıkını ruh-ı İmad³ (Ünver 55)

² O hüneri çok hükümdar, dindar Sultan Murat, hem gönül ehli, hem hattat, hem de şairdir.

³ Kemal-i Isfahani onun şiirlerini duymuş olsa can verir, ünlü hattat İmad'ın ruhu onun talik türündeki hattını kıskanır.

2. Kösem Sultan

Resim 3.5: Mahpeyker Kösem Sultan

Sultan I. Ahmet'in eşi ve Sultan IV. Murat'ın ve I. İbrahim'in annesidir. Güzelliği ve zekâsıyla I. Ahmet'i etkileyen Kösem, diğer saray kadınlarının önüne geçmiştir. Sultana dört erkek ve üç kız çocuğu vermiştir. (Bosworth v.d. 272)

Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflamaya başlamasıyla siyasi yapı içindeki güç merkezi, şehzadeler, devlet adamları ve haremdeki sultan hanımlar arasındaki entrikalara taşınmıştır. Saray kadınlarının devlet yönetiminde etkili olduğu bu dönemin en önemli ismi, oğulları IV. Murat, İbrahim ve torunu IV. Mehmet'in padişah olduğu yıllarda, 1623'ten 1651'e kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun idaresinde faaliyet gösteren Mahpeyker Kösem Sultan'dır. (Alderson 89)

I. Ahmet'in ölümünden sonra yönetimde söz sahibi olabilmek için I. Ahmet'in kardeşi I. Mustafa'yı desteklemiştir. Tahta çıkışından 3 ay sonra indirilen I. Mustafa'nın yerine I. Ahmet'in büyük oğlu Osman'ın⁴ geçmesiyle Beyazıt'taki

⁴ Genç Osman, Şehit Osman ya da Osman-ı Sani adlarıyla bilinen II. Osman, I. Ahmet'in Mahfiruz Sultan'dan doğan oğludur. II. Osman en genç ölen Osmanlı padişahı olmanın yanı sıra, bir ayaklanma sonucu öldürülen ilk padişaktır. Osman'ın tahttan indirilmesi ve öldürülmesi, birçok tepki çekmiş, divan ve halk edebiyatına da konu olmuştur. (Sakaoğlu 244)

eski saraya gönderilen Kösem, Osman'ın yeniçerilerce öldürölüp I. Mustafa'nın tekrar padişah olmasıyla gücüne tekrar kavuşmuştur. Oğlu IV. Murat'ın tahta çıkışıyla devlet idaresinde daha da etkili olan Kösem Sultan, resmi olarak Valide Sultan olmuş ve oğlu büyüyüp İdareyi ele alıncaya kadar beş yıl boyunca devletin yöneticiliğini yapmıştır. Daha sonraları bile IV. Murat annesinin fikirlerine büyük saygı göstermiş, Kösem Sultan, oğlu başkentten uzakta olduğu zamanlarda devlet işleriyle yakından ilgilenmiştir. (Bosworth v.d. 272)

Racine'in Bayazıt trajedisinin dipnotlarında yer alan bilgiye göre, İstanbul'daki Fransız elçisinin Paris'e göndermiş olduğu 1635 tarihli raporda, IV. Murat'ın üvey kardeşi Şehzade Bayazıt'ın öldürölmesinde, onun siyasal amaçlarına engel olduğunu düşünen Kösem Sultan'ın da rolü olduğu yazmaktadır. (31)

IV. Murat ölüm döşegindeyken, hanedanı devam ettirecek son kişi olan kardeşi İbrahim'in öldürölmesini emretmiş, ancak Kösem Sultan, padişahı emrinin yerine getirildiğine inandırarak hanedanın sonunun gelmesine engel olmuştur. (Alderson 41) Böylece IV. Murat'tan sonra Osmanlı tahtına Kösem Sultan'ın diğer oğlu İbrahim geçebilecektir.

IV. Murat'ın ölümünden sonra tahta oturan İbrahim döneminde de Sadrazam Kara Mustafa Paşa'yla birlikte devlet idaresindeki en etkili zamanlarını geçirmiştir. İbrahim'in cariyeler ve diğer saray kadınlarının etkisinde kaldığını fark eden Kösem Sultan, oğlunu tahttan indirtip, yerine torunu 7 yaşındaki Şehzade Mehmet'in geçmesini sağlamıştır. İbrahim tahttan indirildikten on gün sonra Cellat Kara Ali tarafından boğulmuştur. 11 yaşındaki IV. Mehmet'i zehirletmeyi planlayan Kösem, Mehmet'in annesi Turhan Sultan'ın adamlarının harekete geçmesiyle 3 Ağustos 1651 tarihinde yeniçerilerce yakalanarak öldürölümüştür. (Bosworth v.d. 272, 273)

Kösem Sultan, padişah olan oğullarının yanı sıra, çeşitli vezirlerle evlendirdiği kızları sayesinde de saltanatta söz sahibi olmuştur. Çocuk yaşta evlendirilen kızları, kocaları öldüğünde ya da idam edildiğinde hemen başka bir vezirle evlendirilmiştir. (Alderson 156)

3. Topal Recep Paşa

Hüsrev Paşa sadrazamlıktan azledildikten sonra, ikinci defa bu göreve getirilen Hafız Paşa'nın emriyle, Anadolu'da ayaklanma ve soygun yaptıkları için İstanbul'a gönderilen askerler, şehre geldiklerinde de taşkınlıklara devam etmiş, Recep Paşa bu durumu Hafız Paşa aleyhine kullanmak için hemen harekete geçerek yeniçerileri, sipahileri ve onlarla iş birliği içinde olan bazı yağmacıları kışkırtmıştır.

Padişahın ikinci kez ayak divanına çıkması ve asilerin Hafız Paşa'nın öldürülmesi talebi üzerine, Hafız Paşa yatıştırılamayan kalabalığın arasına girip, kendini feda etmiştir. Böylece Recep Paşa için sadrazamlık yolu açılmıştır. IV. Murat bir süredir yatıştırılmadan devam eden bu ayaklanmaların Hüsrev ve Recep Paşa'nın ortak kışkırtması sonucu meydana geldiğinin farkına varmıştır.(Sakaoğlu 268, 269)

Hüsrev Paşa kadar zeki bir adam olmayan Recep Paşa, çocuk saydığı IV. Murat'ın kolaylıkla gözünü korkutabileceğini zannetmiştir. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 115)

Recep Paşa, entrikalarıyla Sultan Murat'ı tahtından olma tehlikesiyle karşı karşıya bıraksa bile başarıya ulaşamamış ve sadece, padişahın kardeşi olan üç şehzadeyle kendinin idamına karar verilmesine sebep olmuştur. (Alderson 113)

Yılmaz Öztuna *Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri* adlı kitabında, Topal Recep Paşa'nın komplolarının IV. Murat'ın bir padişah olarak tutumu üzerindeki etkisini şöyle ifade etmektedir:

IV. Murat, İstanbul ve taşradaki bütün ihtilallerin, zorbalıkların, devlet otoritesine aykırı bütün davranışların Recep Paşa'nın başının altından çıktığını biliyor, fakat büyük sabır gösteriyor, zaman gelmeden yapacağı herhangi bir hareketin saltanat makamını yıpratacağını, başarısızlığa götüreceğini, anarşinin daha yıllarca sürmesine sebep olacağını kestiriyordu. Recep Paşa, her zorbalıkla padişahı korkuttuğunu ve arzularına ram ettiğini sanıyor, fakat her

olay IV. Murat'ı daha sert, daha korkusuz, olayları daha fazla kanıksamış bir hale getiriyor, adeta iradesini biliyordu. (117)

1632'de mülazım yazılma nedeniyle asiler arasında çıkan bir kargaşayı fırsat bilen IV. Murat, Topal Recep Paşa'yı boğdurtup, isyankarların gözünü korkutmak amacıyla ölüsünü Bab-ı Hümayun önüne attırmıştır. (Sakaoğlu 271)

4. Nef'i

Asıl adı Ömer olan Nef'i, Erzurum Pasinler'de dünyaya gelmiştir. Babası olan, Dulkadiroğulları prenslerinden Ali Paşa'nın oğlu Mehmet Bey de şairdir. Şiirlerinde geleneksel tarzı devam ettirirken, kaside formunu mükemmelleştirmiş bir kaside üstadıdır. (Shaw 285; Ocak 1; Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 125)

Çocukluğuyla ilgili çok az bilgi bulunan Nef'i, Celali isyanlarıyla mücadele eden Kuyucu Murat Paşa'nın hizmetine girdikten sonra, onunla birlikte İstanbul'a gitmiş, burada şair olarak padişahın himayesine girmiştir. Övgü ve fahriyeleriyle⁵ ünlü Nef'i aynı zamanda, döneminin büyük kişilerinin yolsuzluklarını sivri ve komik bir dille ifşa eden bir hiciv⁶ ustasıdır.(Shaw 285)

Ünver'e göre, "Överken göklere çıkartan Nef'i, yererken yerin dibine geçirir." (70)

Nef'i'nin edebi şöhretinin en yüksek derecesine ulaştığı, aynı zamanda da en kötü muameleye uğradığı zaman, IV. Murat dönemidir. Şairleri, bilginleri, sanatkarları koruyan bir padişah olan Sultan Murat, Nef'i'nin sanatına duyduğu ilgiyi ve onu diğer şairlerden ayrı tuttuğunu kendi yazmış olduğu şu dizelerle anlatmıştır:

Gelün insaf idelüm fark idelüm mikdarı
Şa'irüz biz de diyü laf ü güzafu koyalum
İdelüm bi-meze söz söylemeden istigfar

⁵ Şiirde övünme

⁶ Yergi

Damen-i Nef'i-i Pakize-edayı tatalum
Biz kelim nakiliyüz nerde o şahib-güftar
Ona teslim idelüm emrine münkad olalum⁷ (Ocak 8)

Necdet Sakaoğlu *Bu Mülkün Sultanları* adlı eserinde, daha sonraları IV. Murat'ın Nef'i'nin hicivlerine karşı olumsuz tutum almasını şu şekilde anlatır:

24 Haziran 1630 günü şiddetli yağmurlar yağdı ve yıldırımlar düştü. O sırada Beşiktaş'taki Sultan Ahmet Köşkü'nde olan ve Nef'i'nin Siham-ı Kaza⁸ hiciv mecmuasını okuyan Murat, hemen yakınına bir yıldırım isabet etmesinden korktu. Huzurundaki Enderun ağaları yüzleri üstüne yere düştüler. Mecliste büyük korku yaşandı. IV. Murat elindeki mecmuayı parça parça edip fırlattı. Nef'i'yi de hicivlerden dolayı azarladı. İşlediği günahlardan ötürü Tanrı'ya tövbe etti. (267)

Nef'i'nin IV. Murat'ı bir şiirinde korkunç suçlamalarla hicvetmesine kadar, yazdığı şiirlerle devletin ileri gelenlerini kızdıran şairin canına, padişahın himayesinde bulunduğu için dokunulmamıştır. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 126)

Hicivleri nedeniyle birçok düşman edinmiş olan Nef'i'nin öldürülmesiyle ilgili birçok rivayet vardır. Bazı kaynaklara göre şairin hicvettiği Bayram Paşa tarafından öldürüldüğü yazılsa da, Nef'i'nin Bayram Paşa'yı hicveden bir şiirine rastlanmamıştır. Ayrıca padişahın çok sevdiği bir şairin Bayram Paşa'nın isteği üzerine idam edilmiş olması çok uzak bir ihtimaldir. (Ocak 12, 13)

Nef'i'nin öldürülmesini hiciv yazmış olduğu birçok din ve devlet adamı memnuniyetle karşılamıştır. Mehmet Ağa (Paşa) ve Hasankaleli (Anadolulu) odunlukta boğmaya götürdükleri Nef'i'ye karşı olan nefretlerini Türk asıllı olduğu

⁷ Gelin insaf edelim, aradaki farkı anlayalım. Biz de şairiz diye boş lakırdıyı bırakalım.

Tatsız söz söylemeden tövbe edip temiz edalı Nef'i'nin ettiğini tatalım.

Biz söz taklitçisiyiz, o ise sözün sahibi. Söz söylemeyi ona teslim edelim, onun emrine boyun eğelim.

⁸ Alinyazısı okları

için “Behey Türk ademisi! Gel, odunlukta hiciv düzecek kişi var, bildiğinden kalma, bre mel’un Türk!” diyerek dile getirmişlerdir (Sakaoğlu 275)

17. yüzyılın en büyük şairi Nef’i, ardında Türkçe Divan, Farsça Divan ve Siham-ı Kaza olmak üzere üç önemli eser bırakmıştır. (Ocak 14)

5. Hafız Ahmet Paşa

Diyarbakır Beylerbeyi Hafız Ahmet Paşa, Vezirazam Çerkes Mehmet Paşa’nın ölümünden sonra, 8 Şubat 1625’te Vezirazam ve Serdar-ı Ekrem olmuştur. (Sakaoğlu 261)

IV. Murat’ın öz kardeşi Ayşe Sultan’la evli olan Filibeli Hafız Ahmet Paşa, şair, musikişinas, iyi söz söyler, akıllı, fedakar bir kişi olarak tanınmıştır. Devlet adamı yönü ortaya çıkan Hafız Ahmet Paşa, askeri anlamda ümit edilen başarıyı sağlayamamıştır. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 15)

Bağdat’ı kuşatan ancak Şah Abbas’ı mağlup etmesine rağmen şehri geri almayı başaramayan Hafız Ahmet Paşa padişaha, “Aldı etrafı adu imdada asker yok mudur? Din yolunda baş verir bir merd-i server yok mudur?” şeklinde başlayan bir manzum mektup yazmış ve IV. Murat ona “ Hafıza Bağdad’a imadad etmeğe er yok mudur? Bizden istimdad edersün sende asker yok mudur?” şeklinde bir cevap vermiştir. Hafız Paşa bu başarısızlık sonucunda görevden alınmıştır. Hafız Ahmet Paşa, ikinci sadaretinde isyan çıkartan askerler tarafından öldürülmüştür. (Sakaoğlu 265, 269)

6. Bekri Mustafa

İçki düşkünlünü temsil eden tanınmış halk tipi. IV. Murat’ın sarayına mensup olduğu rivayet edilir. Hakkında birçok fıkra vardır. (Kılıçlıoğlu v.d. 249)

7. Dilfigar

Tiyatro oyununda asilerin zorbalıklarına maruz kalmış ve tam intihar etmek üzereyken Sultan Murat'ın kurtarıp himayesine aldığı bir kadın olarak gösterilen Dilfigar hakkında tarihsel belgelere rastlanmasa da; Turan Oflazoğlu, 5 Ocak 2011 tarihinde yapılan söyleşide, İzmit civarında böyle bir olay yaşanmış olduğu ifade etmiştir.

8. Kara Mustafa Paşa

Yetenekli bir okçu olduğu için Kemankeş denen Kara Mustafa Paşa, IV. Murat'ın asilerle başa çıkmasına yardımcı olan bir sadrazamdır. Arnavut asıllı olan Kemankeş Kara Mustafa Paşa, IV. Murat döneminin son, İbrahim döneminin ilk sadrazamı olma niteliğini taşır. (Öztuna, Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri 133)

9. Silahtar Ağa

Silahtar Ağa Enderun'un en nüfuzlu siması ve amiridir. Saray anane ve nizamına göre, has oda ağalarının en kıdemlisi olan padişaha silahtar olurdu, fakat asırlar boyunca daima padişahlar silahtarlarını has odalılar arasından, sevdikleri ve itimat ettikleri bir sima olarak kendileri seçmişlerdir. Silahtar Ağa, padişah sabah namazı vaktinde haremden çıkıp Enderun'a geldiği andan, bazen yatsı namazından sonra hareme döneceği ana kadar sürekli hükümdarın yanında bulunurdu. Silahtar Ağa, Padişah ile devleti bilfiil idare eden sadrazam arasında muhabere vasıtası olmuştur. (Uslubaş ve Keskin 534)

10. Bostancıbaşı

Osmanlı sarayları ile saray çevresinin ve iskelelerinin asayişinden sorumlu bir birim olan Bostancı ocağı, zamanla askeri bir statüye ulaşmıştır. Bostancılar, Topkapı Sarayı ve İstanbul'da asayişi sağlamakla görevlendirilmiştir. Bostancı ocağının en yüksek amiri ise Bostancıbaşıdır. Yeniçeri Ocağı'nın lağvıyla Bostancı Ocağı da kaldırılmıştır. (Uslubaş ve Keskin 111)

III. IV. Murat Operası İçinde Türk Müziğinin Önemi

Tarihsel ve milli bir konuyu ele alarak opera besteleyen Demiriş, eserin geçtiği döneme ait olan müziklerden tanınmış örneklere de yer vermiştir.

Gluck'a göre "...eserlerde sinfonia (uvertür), vakanın karakterine seyirciyi önceden hazırlamalı, aynı zamanda vakanın muhtevasını manalandırmalıdır..." (Altar, Opera Tarihi 1. Cilt 50)

IV. Murat Operası'nın uvertürü de barındırdığı leitmotivlere⁹ ek olarak, ilerleyen perdelere dinleyicinin karşılaşacağı Türk müziği eserlerinden parçalar da içermekte ve eserin içeriği hakkında bilgi vermektedir.

IV. Murat döneminin tanınmış ozanı Kayıkçı Kul Mustafa'ya¹⁰ ait olan Genç Osman Türküsü'nün yanı sıra, 17. yüzyılın en büyük Türk bestecisi Itri de, üç eseriyle IV. Murat Operası içindeki yerini almıştır. Itri'nin dünyaca ünlü Irak (veya Segâh) Kurban Bayramı Tekbiri ile Segâh Salat-ı Ümmiyesi, IV. Murat Operası'nın Kur'an sahnesinde; Segâh Yürük Semai'si ise, meyhane sahnesinde kullanılmıştır. Itri, besteleriyle eserin içinde var olan görünmez bir karakterdir adeta.

Bunların dışında, Osmanlı ordusunda mehter takımının çaldığı anonim bir eser olan Ceng-i Harbi ve IV. Murat'ın bestelerinde çokça kullandığı Hüseyini makamı da opera içinde bulunmaktadır.

Revan Kalesi'nin fethi haberinden sonra gelen Ceng-i Harbi, savaş alanındaki zaferi pekiştirici şekilde kullanılmıştır. Bağdat'ın fethi haberinden sonra gelen Genç

⁹ "Belirli motifler operalardaki temel fikri açıklamaya yardım eder, bir olay veya kişiyi dinleyiciye yer yer hatırlatır." (Yener XIII)

¹⁰ 17. yüzyıl asker şairlerin en meşhurdur. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Birçok sefere ve savaşa katılmıştır. Şiirlerinde Murat Reis'in ölümü, İran Şahı'nın Bağdat'ı alması, IV. Murat'ın ölümü, IV. Murat'ın Bağdat seferine katılan Genç Osman isimli bir askerın kahramanlıkları ve şehit olmasını anlatmıştır. (Uslubaş ve Keskin 314)

Osman Türküsü ise, IV. Murat'ın Bağdat seferi sırasında şehit olan genç bir askerın gerçek öyküsünü anlattığından, dönem ve olaylarla birebire örtüşme sağlar.

A. Itri

Itri, 1638 yılında İstanbul'da Mevlanakapı civarında dünyaya gelmiştir. Aynı zamanda bir şair olan Itri, Klasik Türk Musikisi'nin en büyük bestecisidir. Şiirlerinde Itri mahlasını kullanan bestecinin gerçek adı Buhuri-zade Mustafa Efendi'dir. Döneminin en iyi eğitimini almış olan Itri, Arapça, Farsça ve edebiyat öğrenmiş, hat sanatıyla da ilgilenmiştir. Bestecinin eğitim aldığı hocaların başında Hafız Post¹¹ bulunur. IV. Mehmet ve Kırım Hanı Hacı Gazi I. Selim Giray'ın himayesinde bulunan besteci, öldüğünde Yenikapı Mevlevihanesi yakınlarına defnedilmiştir.

Itri'nin günümüze 42 eseri kalmıştır. Bu eserler arasında dini olanlar özel bir önem taşır. Bayram Tekbiri ve salâtları Türkiye dışındaki İslam ülkelerinde de okunmaktadır. (Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi 374, 375, 376; Karataş 22)

Cami musikisi şekillerinden biri olan Tekbir, bayramlar, mevlid, cuma ve cenaze namazları, çeşitli dini ve milli günler, savaş öncesinde ve savaş sırasında getirilir. Camilerde okunan Tekbir, Itri'nin segâh makamındaki ölümsüz eseridir. (Öztuna, Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi 475)

Nef'i nin, "Tut-i Mucize Guyem ne Desem Laf Değil" mısrasıyla başlayan güftesine yaptığı Segâh Yürük Semai'si, klasik Türk müziğinin en değerli eserlerinden biri sayılmaktadır. (Cañelik 25)

B. IV. Murat Operası hakkında Dr. Mustafa Tahir Öztürk'le ve Besteci Umur Başak Türel'le Yapılan Söyleşiler

10 Ocak 2011 tarihinde yapılan söyleşide Türk din musikisi uzmanı Müzikolog Dr. Mustafa Tahir Öztürk eserle ilgili şu görüşlerini bildirmiştir:

¹¹ Asıl adı Tanburi Hanende Mehmed Çelebi'dir. Tanburi, hanende ve bestekar olarak ünlenmiş bir 17. Yüzyıl müzisyenidir. 1000'den fazla dini ve din dışı eser bestelemiştir. (Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi 319)

“IV. Murat, merhum Okan Demiriş’in, yapıtlarında Türk müziği ve kültürü bağlamında ele alacağımız tek örnek değil. Hemen aklıma gelen çalışmaları Karyağdı Hatun, Yusuf ile Züleyha, Hürrem Sultan... Tabii, buna halk müziğiyle ilgili çalışmalarını da ilave etmek gerekir. Yani, merhum Demiriş, klasik Batı müziğinden gelen bir besteci olarak Türk müziği ve tarihiyle ilgilenmiş ve bu ilgisini çalışmalarına yansıtmış biri. IV. Murat Operası’nın doğal olarak başkahramanı olan IV. Murat, Osmanlı tarihinde 12 yaşında tahtta geçmiş 17 yıl hüküm sürmüş ve çok genç yaşta hayatını kaybetmiş bir hükümdar. Kısa hayatında yaptığı çarpıcı icraatlarıyla bugün de konuşulan bir şahsiyet. Bir yandan alkol ve tütünü yasaklatıyor diğer yandan bunları çokça tüketiyor. Bir yandan sanat ve sanatçıya destek veriyor, mesela, Bağdat seferi dönüşü bazı müzisyenleri beraberinde İstanbul’a getiriyor; diğer taraftan Nef’i gibi önemli bir şairi belli bir süre himaye ettikten sonra öldürtüyor. Böyle çarpıcı bir karakterin ve dönemin müziğe yansıtılmasının çok kolay olmadığını kabul etmemiz gerek. Türk müzik tarihi içerisinde IV. Murat döneminde öne çıkmış bazı müzik adamlarını hatırlatmakta fayda var. IV. Murat’ın büyük desteğini almış Benli Hasan Ağa, Mevlevi Yusuf Dede, Polonya asıllı müzikolog Ali Ufki Bey ve ayrıca halk edebiyatı ve müziği için çok önemli bir şahsiyet olan Karacaoğlan.

Böyle bir giriş yaptıktan sonra gelelim IV. Murat Operası’nın Türk müziği tarafına. Bestecinin, Türk müziği bağlamında şunları yapmış olduğunu görüyoruz. Birincisi, eserin bütününde dinsel, dindışı ve askeri Türk müziğinin repertuarından önemli eserleri kullanması; ikincisi eserin genelinde Türk müziğinin makamsal dokusunu (hicaz ve ailesi, nikriz, kürdi, nihavend, nişabur, neva gibi makamlarla) renk olarak duyurması. Bunlara, eserinde Türk müziğine ait ritmik yapıyı (özellikle aksak usulü) kullanmasını, orkestrada vurmaları çalgılarla sağlamak istediği mehter etkisini ve ayrıca geleneksel icraya uygun olması için parçaların münferiden veya cumhurla sadece erkek sesiyle (erkek koro ve solo) okutmasını da ilave etmek gerekir.

Merhum Demiriş’in kullandığı Türk müziği repertuarı şudur:

Eserde iki kez kullandığı bestecisinin kim olduğu hala tartışılan (Itri veya Hatip Zakiri Hasan Efendi) segâh makamında Salât-ı Ümmiye ve Tekbir. Yine ikişer kez kullandığı mehter müziği repertuarından güftesi şair Kayıkçı Kul Mustafa’ya

atfedilen nişabur makamındaki Genç Osman Marşı (veya türküsü), neva makamında Hücüm Marşı olarak da bilinen Ceng-i Harbi. Dindışı repertuardan Itri'nin segâh makamındaki “Tut-i Mucize Guyem ne Desem Laf Değil” adlı eseri.

İşte bu noktada müzik tarihi açısından bir sorun ortaya çıkıyor. Eser IV. Murat'la ilgilidir. IV. Murat'ın ölüm tarihi 1640, Itri'nin doğum tarihi 1640, Hatip Zakiri Hasan Efendi'nin ölüm tarihi ise 1623'tür. Bestecinin, Salât-ı Ümmiye ve Tekbir'in bestecisini Hatip Zakiri Hasan Efendi olarak kabul ettiğini düşüsek dahi (ben de aynı düşüncedeyim), sahibi Itri'nin olduğu kesin olarak bilinen “Tut-i Mucize Guyem ne Desem Laf Değil” adlı eseri IV. Murat dönemiyle irtibatlandırmasını nasıl açıklayacağız...”

Buna karşılık, 10 Ocak 2011 tarihinde yapılan telefon görüşmesinde, klasik müzik besteci Umur Başak Türel, Okan Demiriş'in IV. Murat Operası'yla ilgili şu görüşlerini dile getirmiştir:

“IV. Murat, İtalyan ya da Alman, daha doğrusu uluslararası opera eserlerinde gördüğümüz; Verdi, Puccini, Mozart, Beethoven'de ve özellikle Wagner'in epik operalarında var olan destansı kahramanlık hikayelerini temel alan, çoğunlukla milliyetçilik akımından doğmuş, 19. ve 20. yüzyıl modern armonizasyon ve orkestrasyonlarıyla süslenmiş, fakat milli akımlarla, özgün Türk müziği ve temalarından melodilerini almış, tarihi dönemi modern yorumlarla anlatan nasyonel bir eserdir. Demiriş, IV. Murat eserinde, kullandığı Türk müziği melodileriyle dönemin ortak algılama biçimini ortaya koymuştur.”

IV. IV. Murat Operası'nın Konusu ve Librettosu

A. Konu

Uvertür:

Muammer Yeşil, eserin ilk temsilinin sezon kitapçığı için yazdığı konuda uvertürü şu şekilde anlatır:

Eserin uvertürü IV. Murat'ın hüzün motifi ile başlar. İlerde Kur'an sahnesini hazırlayacak olan Itri'nin Salât-ı Ümmiye temasından yapılan Fug girişi

bestecinin kontropuan tekniğindeki gerçek ustalığı göstermektedir. Daha sonra korku ve dehşet yaratan Sadrazam Topal Recep Paşa motifleri, askerlerin motifi, Genç Osman türküsü...

IV. Murat'ın korku ve buyruk motifleri ve Kösem Sultan'ın motiflerinden meydana gelen parlak armonik renklerle dolu uvertür, tatlı, canlı, duygulu motiflerle işlenmiştir.

1. Perde/ 1. Tablo:

Topkapı Sarayı Babüssaade.

Topal Recep Paşa'nın kışkırttığı yeniçeri ve sipahilerden oluşan asiler, Sadrazam Hüsrev Paşa'nın azledilmesini bahane ederek Topkapı Sarayı'na gelir ve padişahın ayak divanına¹² çıkmasını isterler. Padişah Sultan IV. Murat asilerle görüşmek için, Topal Recep Paşa eşliğinde Babüssaade önüne gelir. Asiler, padişahın Şeyhülislam Yahya Efendi, Defterdar Mustafa Paşa, Yeniçeri Ağası Hasan Halife, padişahın nedimlerinden Musa Çelebi ve Sadrazam Hafız Paşa gibi devletin ileri gelenlerinin kendilerine teslim edilmesini talep ederler. Sultan Murat, böyle bir durumda devletin gücünün sarsılacağını söylese de asileri ikna edemez ve Sadrazam Hafız Paşa'yı görevden azletmek zorunda kalır. Hafız Paşa'nın öldürülmesini kabul etmediğini de sözlerine ekler. Hafız Paşa'nın azledilmesinin hemen ardından İkinci Vezir Topal Recep Paşa asilerin baskısı sayesinde sadrazam yapılır.

2. Tablo:

IV. Murat'ın Odası.

Sultan Murat'ın devletin idaresini ele alamadığını gören şair Nef'i, padişahın güçlenip, devlet kontrolünü sağlaması gerektiğini söyler. Padişah da şairin söylediklerine hak vermektedir. Padişah, annesine asilerle ilgili korkularından bahsederken; Kösem Sultan, oğluna Topal Recep Paşa'ya güvenmesini tembih etmektedir. Murat, devlet idaresinde çok etkin bir kişi olan annesi Kösem Sultan'ın, kendisine karşı asilerin elebaşı Topal Recep Paşa'yla işbirliği içinde olduğunun farkındadır ve bu duruma karşı önlem alacaktır.

¹² Olağanüstü durumlarda işin hemen bir karara bağlanması için, padişahın huzurunda kurulan, padişah dışındaki kişilerin ayakta durduğu meclisti. Saraydaki ayak divanlarında Padişahın tahtı Topkapı Sarayındaki Babüssaade adı verilen kapının önünde kurulurdu. (Uslubaş ve Keskin 71)

3. Tablo:

Kösem Sultan'ın Odası.

Kösem Sultan Murat'taki değişimi sezmiştir ve Sadrazam Topal Recep Paşa'ya geri çekilmeyi teklif eder. Topal Recep Paşa ise, önemli olanın Kösem Sultan'ın devlet üzerindeki gücünün devamını sağlamak olduğunu söyleyerek Kösem Sultan'ı planlarını sürdürmeye ikna eder.

4. Tablo:

IV. Murat'ın Odası.

Asiler sarayı yeniden bastıklarında, Sultan Murat'ın azletmiş olduğu eski sadrazam Hafız Paşa'nın canını isterler. Murat'a sadık bir kişi olan Hafız Paşa, padişahı zor duruma düşürmemek için, Sultan Murat'ın tüm çabalarına rağmen asilerden kaçmaz. Çocuklarını padişaha emanet eden Hafız Paşa, asilerin arasına dalar ve oracıkta öldürülür. IV. Murat asileri dize getirmek için Tanrı'dan kendisine güç vermesini diler.

2. Perde/ 1. Tablo:

Kösem Sultan'ın Odası.

Kösem Sultan ve Recep Paşa IV. Murat'ı tahttan indirme planları yapmaktadırlar. Murat tahttan indirilirse, devlet kurallarına göre, kardeşlerinin en büyüğü olan Bayazıt tahta oturacaktır. Kösem Sultan Bayazıt'ın annesi olmadığı için bu durumdan rahatsızlık duymakta ve kendini güvende hissetmemektedir. Topal Recep Paşa ise, Kösem Sultan'ın damadı olduğunu hatırlatarak kendisine güvenmesi ister. Kösem bu işe ikna olmuş görünmektedir.

2. Tablo:

IV. Murat'ın Odası.

IV. Murat'ın sadık cariyelerinden Dilfigar, Kösem Sultan ve Recep Paşa'nın gizli planlarından haberdar olmuştur ve bu durumu Murat'a hemen bildirir. Bunu duyan padişah, Dilfigar'ı Kösem Sultan'a karşı dikkatli olması konusunda uyarır, asileri kışkırtan Topal Recep Paşa'yı öldürtür ve annesini hareme kapattırır.

3. Tablo:

Harem Dairesinde Kösem Sultan'ın Odası.

Türlü bahaneler uydurarak dışarı çıkmaya çalışan Kösem Sultan bunu bir türlü başaramaz. Hareme hapsedilen Kösem, tahta çıkardığı oğlunun artık kontrolünden tamamen çıktığını anlamıştır.

4. Tablo:

Sinan Paşa Köşkü.

Annesi Kösem Sultan'ın ve Topal Recep Paşa'nın baskısından kurtulan IV. Murat, devletin ileri gelenleri ve asilerle görüşür. Kuran'dan alıntılar yaptığı konuşmasıyla tümünü etkisi altına alan padişah, devletin düzenine karşı gelinmeyeceğine dair herkese yemin ettirir.

3. Perde/ 1. Tablo:

Giderek güçlenen padişah sefere çıkmış ve Revan Kalesi'ni fethetmiştir. Padişahın emriyle belirlenen ölçülerde kutlamalar yapılacaktır.

Revan Kalesi'nin fethinden sonra İstanbul'da çok büyük bir yangın çıkar. Bu yangınla birlikte şehrin birçok önemli yeri yanıp, kül olur. Büyük İstanbul yangınının kahvehanelerden çıktığını bahane eden Sultan Murat, tütün ve alkol kullanımını, kendi içmeye devam etmesine rağmen, çok sert cezalar vererek yasaklar.

2. Tablo:

IV. Murat'ın Odası.

Şair Nef'i, padişahın kendi uymadığı alkol yasağını hicvetmiştir. Hicivleriyle padişahı sinirlendiren şair, sonunun yaklaştığını anlamıştır. IV. Murat çok sevdiği şairini idama gönderir.

3. Tablo:

İstanbul'da Gizli Bir Meyhane.

IV. Murat'ın koyduğu yasalara rağmen İstanbul'da gizli meyhaneler işletilmektedir. Yasaklarına karşı gelenleri yakalamak için tebdil kıyafetle İstanbul

sokaklarında dolaşan Sultan Murat, Bekri Mustafa'nın meyhanesine gelir. Bekri Mustafa ile içki içip sohbet eden Murat, bu adamı sever ve öldürtmeden oradan uzaklaşır.

4.Tablo:

IV. Murat'ın Odası.

Sultan Murat'ın dış politikadaki ve ülke içindeki olayların sıkı sıkıya kontrol edilmesindeki gücü giderek artmaktadır. Kendi hükümdarlığından önce elden çıkmış olan Bağdat'ı yeniden ele geçirmek amacıyla sefere çıkan padişah, zaferle geri döndükten sonra hastalanmıştır. Doktorların ve çevresindekilerin tüm uyarılarına rağmen, halka yasakladığı içkiyi çok fazla tüketmeye devam eder. Bu sırada Venedik'e sefer hazırlıkları içindedir. Durumu iyice ciddileşen Murat ölüm döşeyiyken, geride kalan son kardeşi İbrahim'in idamını emreder ve Venedik Seferine çıkma hayalleri içinde hayata gözlerini yumar.

B. Libretto

(Uvertür bitince Babüssaade aydınlanır)

(Topkapı Sarayı'na doğru gelen zorbalar yavaş, yavaş Babüssaade önünde toplanmaya başlar. Yeniçeri ve sipahi zorbaları, elleri kılıçlarının, hançerlerinin kabzalarında öfkeyle haykırmaktadır Babüssaade'ye doğru.)

ZORBALAR KOROSU: -Padişahı isteriz!
Getirin!
Şeriat üzre sözümüz var!
Padişahı isteriz!
Buraya getirin!
Divana çıksın!
Padişahı isteriz!
Sözümüz var Padişaha!
Ayak divanına çıksın!
Padişahı isteriz!
Sözümüz var!
Getirin ulan!
İsteriz!

Ayak divanına çıksın!

Çıksın!

(Babüsaade açılır, Osmanlı tahtı getirilir, orta yere konur.)
(Sultan Murat, yanında Topal Recep Paşa, Babüsaade'den çıkar. Son derece heyecanlı, ürkek, çekingen tahta doğru ilerler.)
(Sultan Murat tahta oturur. Tam bir sessizlik ve...)

Birinci Perde/ Birinci Tablo:

(Topkapı Sarayı Babüsaade)
(Sultan Murat çaresiz)

TOPAL RECEP PAŞA: -İzin verinde
Kullarınız konuşsunlar, Hünkarım.

IV. MURAT: -İzni onlar kendileri aldılar.
Beğenmedikleri nedir paşa?

(Recep Paşa şaşırır. Sevincini belli etmemeye çalışarak, asilere)

TOPAL RECEP PAŞA: -Yüce padişahımız
Bir şey esirgemez kullarından,
Arzularınızı dinlemek ister.

(Recep Paşa'nın gizlice işareti üzerine, asiler ve zorbalar padişaha isteklerini sıralamaya başlarlar.)

ZORBALAR KOROSU: -Hüsrev Paşa gibi bir serdarı,
Öyle heybetli bir sadrazamı
Azlettirenler!
O hainler,
Kahrolsunlar!
Bağdat önünde
Aslan gibiydi,
Acem illerini
Yakıp yıkmıştı,
Acem illeri...
O hainler
Kahrolsunlar!
Onlar çeldi aklını,
Padişahın aklını.

Onları bize ver,
Paralayalım hey!
Onları bize ver,
Onları bize ver!
ZORBALAR KOROSU: -Bağdat önünde
Aslan gibiydi.
O Hüsrev Paşa
Bir serdardı,
O Hüsrev Paşa
Bir serdardı.
Kudretli vezirdir,
Korkusuz bir askerdir.
O Hüsrev Paşa
Bir serdardı,
Ver onu bize!
O bir askerdir.
Korku içinde
Acemler şehirde,
Yalan söyler o hainler.
Ne devletin dostu onlar,
Yalan söyler o hainler,
Ne Hünkarın dostu olur.
Sultan Murat derler sana, değil mi?
Sultan Murat derler sana!
Yalan söyler o hainler,
Ne devletin dostu olur.
Yalan söyler o hainler,
Ne Hünkarın dostu olur.
Sultan Murat derler sana, değil mi?
Sultan Murat derler sana!
Bağdat önünde
Aslan gibiydi,
O Hüsrev Paşa
Bir serdardı o.

Hüsrev Paşa
Bir serdardı.
Onları bize ver
Onları bize ver
Onları bize ver
Ver!

1.YENİÇERİ: -Başta Şeyhülislam Yahya Efendi!

(Ortalık birden karışır. Bütün asiler ve zorbalar bağırmaya başlarlar.)

IV. MURAT: -Şeyhülislam bu adam,
Üstelik büyük şair.
Ona kıymak nice olur?

1.SİPAHİ -Artık fetvası geçmez bizim katımızda!
Geçmez!

TOPAL RECEP PAŞA: -Kul kendisinden memnun değil,
Sultanım.

IV. MURAT: -Ya!
Bari canına kıyılmasa.

TOPAL RECEP PAŞA: -Padişahımız arzunuzu benimser,
Siz de Yahya Efendi'nin canını
ona bağışlayın.

ERKEK KORO: -İlişilmesin,
İlişilmesin!

TOPAL RECEP PAŞA: -Kullarınızın sizden şikayeti
Yoktur Hünkarım,
Çevrenizdeki fesatçıları istemezler.

IV. MURAT: -Ya!
Yeni Şeyhülislam kim olacak?

TOPAL RECEP PAŞA: -Ahizade Hüseyin Efendi gelir aklımıza
Hünkarım.
Yalnız, kullarınız nasıl karşılar bilmem.

IV. MURAT: -Sor bakalım.

(Recep Paşa asilere sorar)

TOPAL RECEP PAŞA: -Padişahımız kullarına sorar:
Ahizade Hüseyin Efendi
Uygun mudur?

ERKEK KORO: -Uygundur,
Uygundur.

1.YENİÇERİ: -Sonra Defterdar Mustafa Paşa!
(Askerlerin bağışmaları)

IV. MURAT: -Öyle usta bir maliyeci
Nerede bulunur,
Devletin parasını
Canı gibi saklayan
Nerede bulunur?

TOPAL RECEP PAŞA: -Defterdar Paşa
Hünkarım,
Öteden beri
Hasis davranmıştır asker kullarımıza.

2. YENİÇERİ: -Yeniçeri Ağası Hasan Halife'yi de isteriz!

ERKEK KORO: -İsteriz!
İsteriz!
(Sultan Murat çaresiz kalır)

IV. MURAT: -O devlete sadık bir adamdır.

TOPAL RECEP PAŞA: -Hasan Halife kulunuzdan
Asker memnun değildir.

IV. MURAT: -Peki,
Peki.
Yalnız canına dokunulmasın.

1.SİPAHİ: -Padişahın nedimlerinden
Musa Çelebi de var.

ERKEK KORO: -Musa Çelebi'yi isteriz!

IV. MURAT: -Musa Çelebi saraydan ayrılın!
Fakat canına ilişilmesin!

TOPAL RECEP PAŞA: -Siz kaygı çekmeyesiniz Hünkarım,
Canım gibi titrerim

Musa'nızın üstüne.
1. YENİÇERİ: -Bir dileğimiz daha var!
Sadrazamı da istemeyiz !
2. SİPAHİ: -Hafız Paşa bize teslim edilsin
IV. MURAT: -Yo!
Yo!
Yoo!
Nasıl olur?
Hiçbirine kıyamam
Sadrazamımı benim
Zorla alırsanız
Devletin yetkisi sarsılır
Kullarım vazgeçin
Hafız Paşa
Vermem onu
Veremem
Onu veremem
Hanedanın damadıdır
O da senin gibi
Hanedan damadıdır
Hafız Paşa!
Veremem onu
Veremem!
Onu veremem
Bunca masumu
Nasıl salarım
Nasıl, nasıl, nasıl salarım ölüme
Hiçbirine kıyamam
Hele ona
Hiç kıyamam
Hafız Paşa
Onu veremem
Kardeşim Ayşe Sultan'la
Ben evlendirdim onu

Onu
Ben sizin padişahınızım
İslam'ın halifesiyim
Sadrazam zorla alınmaz
Hele Hafız hiç alınmaz.
Devletin yetkisi sarsılır
Kullarım benim,
Vazgeçin siz,
Kullarım benim,
Vazgeçin siz,
Kullarım, vazgeçin kullarım!

ERKEK KORO:

-Kul efendisi yoluna kurban olagelmiştir.
Eksilmekle ne çıkar?
Böyle olmaz padişahlık,
Böyle olmaz!
Sadrazamın senin.
Başkaldıran kul
İstedğini ala gelmiştir.
Alt üst olur bütün devletin düzeni,
Sen bilirsin Padişah!

IV. MURAT:

-Vazgeçin kullarım,
Vazgeçin benim kullarım!
Hafız Paşa, veremem onu
Onu veremem!
Hanedanın damadıdır
O da senin gibi.
Hayır!
Hayır!
Hayır!

2.YENİÇERİ:

-Ya Hafız Paşa bize teslim edilir...

BİR ASKER:

-Ya da iş başka renk alır.

ASKERLER:

-İş başka renk alır !

1.YENİÇERİ:

-Ya istediklerimiz kabul edilir....

1. SİPAHİ:

-Ya da sen bilirin artık!

TOPAL RECEP PAŞA: -Padişahım durum pek nazik,
Ağabeyinizi hatırlayın,
Sultan Genç Osman'ı.

IV. MURAT: -Peki!
Hafız Paşa'yı azlettim.
Fakat canını kimseye veremem.
Peki, sadrazam kim olacak?

1. YENİÇERİ: -İkinci Vezir Recep Paşa uygundur!

RECEP PAŞA: -Haşa! Haşa! Haşa!
Öyle yüksek yerler bize gerekmez!
Daha aşağı katlarda hizmet etmek yeter bize!
Biz boyumuza göre adım atmak isteriz.
Dileğinizi kabul edemeyeceği!

2. SİPAHİ: -Ya Padişah da aynı şeyi dilerse?

IV. MURAT: -Padişah bir şey esirgemez kullarından.
Dilekleri dileğimdir,
Paşa!

(IV. Murat kalkar, hızla ilerleyerek Babüssaade'ye girer.)
(Herkes çekildikten sonra el kol işaretleri ile kimsenin duyamayacağı şekilde konuşurlar.)

TOPAL RECEP PAŞA: -Ağalar sayenizde...

ELEBAŞLARI: -Paşamızın sayesinde...

TOPAL RECEP PAŞA: -Kazanmasına kazandık ya,
Sultan Murat'ı da
Uyandırdık bir hayli.
Saray sizin ağırlığınızı
Sık, sık duymalı.
Hepiniz fazlasıyla
Kavuşacaksınız umduğunuza.

ELEBAŞLARI: -Canımız paşamızın yoluna
Adanmıştır!

İkinci Tablo

- NEF'İ: -Aferin!
Ey yenilmez orduların başbuğu!
İndir artık lütfen!
İndir!
Göklerde sonsuz büyüyüp
Güçlenen yumruğu !
- IV. MURAT: -Gel benim şairim
Nef'i
De bana Nef'i,
Yeni bir şiir midir başladığın,
Nef'i,
Yoksa bir işaret mi sunarsın sen bana?
- NEF'İ: -Yeni bir şiire başladım ve
Şiir bir işarettir.
- IV. MURAT: -Göklerde sonsuz büyüyen yumruk...
Ne tuhaftır,
Halktan biri de diyordu böyle.
- NEF'İ: -Üslup meselesi Padişahım.
Her ulus kendine göre kahraman ister.
Kanuni'den sonraki padişahlar çağında
Kınında paslandı Osmanlı kılıcı,
Ona yeniden su vermek gerek
Hünkarım.
- IV. MURAT: -Bana yön verirsin şairim,
Benim şairim...
- NEF'İ: -Sözdür eylemin yolunu açan
Hünkarım.
- IV. MURAT: -Kanuni dedin de... bozukluğun kaynağını
Atam Sultan Süleyman'da görür
Koçi Bey.
- NEF'İ: -Meyve olgunlaştığı zaman
Çürümeye başlar hemen.
- IV. MURAT: -Bu ulus hızını aldı,

Gücü azaldı.
Yorgun bir küheylana bindim ben.

NEF'İ: -O küheylanın
Eskisi gibi koşabilmesi için
Küheylandan daha çok
Yorulması gerek binicinin.

IV. MURAT: -Bir şeyler yapabileceğimi seziyorum
Ve hatta biliyorum.
Fakat nereden başlarım
Kestiremiyorum, şair.

NEF'İ: -Doruğu fazla seyreden
Tırmanamaz dağlara.
Uzun boylu beklemeyin, Hünkarım.
Bir ucunda tutuverin eylemin.

IV. MURAT: -Nasıl?
Nasıl?

NEF'İ: -Günden güne artan gücünüz
Padişahım,
Nasıl kullanmanız gerektiğini
Elbette öğretecektir size.
Fettan durumları kollayın.
Onlar ortaya çıkar çıkmaz
El hak,
Göz kırpacaktır size!

IV. MURAT: -Sözün kutlu ola
Koca şair Nef'i
Yolun yarısını almış gibi
Rahatladım sayende.

(Nef'i etek öpüp çıkarken Kösem Sultan girer.)

KÖSEM SULTAN: -Bahtı açık,
Ömrü uzun olsun
Devletli oğlumun.

IV. MURAT: -Siz misiniz Valide?

Eksik olmayın.
Çocuklar için söylenir bunlar.
Yumruğu sert,
Buyruğu geçerli olsun deseydiniz,
Daha makbule geçerdı katımda!

KÖSEM SULTAN: -Ben senin ananım,
Sen de benim yavrumsun.
Değil misin yoksa?

IV. MURAT: -Ben bu ülkenin Padişahıyım.
Değil miyim yoksa?

KÖSEM SULTAN: -Haşa! Haşa!
Hüsrev Paşa'nın
Hemen öldürülmesi gerek!
Tehlikedeyiz, oğlum.

IV. MURAT: -Ha! Ha! Ha!
Hay sen sen ölmeyesin şair!
Hüsrev Paşa nice askerimi boş yere telef etti.

KÖSEM SULTAN: -Kanlı zalim
İstanbul'a yürümek istermiş

IV. MURAT: -Buraya gelip?

KÖSEM SULTAN: -Tahtından indirmek ister seni.

IV. MURAT: -Peki yerime?

KÖSEM SULTAN: -Amcan Sultan Mustafa'yı...

IV. MURAT: -Peki bizim Topal Recep ne olur sonra?

KÖSEM SULTAN: -Önemli olan sensin oğlum!

IV. MURAT: -Dolayısıyla siz Valide!

KÖSEM SULTAN: -Yersiz kuşkular bunlar oğlum.
Belki de yola çıkmış geliyordur.
Geç kalıyoruz oğlum.
Buyruğu hemen yaz ,
Yollayalım.
Buyruğu hemen yaz,
Yaz!

IV. MURAT: -Bostancıbaşı!

Murtaza Paşa'ya buyruğumdur,
Bostancıbaşı!
Bir an dahi gecikmeden
Yola çıkıp,
Tokat iline varıp,
Eski sadrazamın
Hüsrev Paşa'nın
Başını kesip,
Bir an dahi gecikmeden
İstanbul'a getirip
Sarayımın kapısına asıp,
Buyruk dinlemeyen zorbalara
İbret göstere!
Çok merak ediyorum Valide
O arsız köpekler
Ne yaparlar şimdi?

KÖSEM SULTAN:

-Üslubun beni biraz şaşırttı.
Hiç böyle görmemiştim seni.

IV. MURAT:

-Kimin oğluyum,
Kimin oğluyum ben, Valide.
Çok sıkıcı anlar geçiriyorum Valide.
Çok korkuyorum,
Çok korkuyorum Valide.

KÖSEM SULTAN:

-Neden yavrum?

IV. MURAT:

-Hatırla Valide!

KÖSEM SULTAN:

-Tanrı korusun!

Neden yavrum?

IV. MURAT:

-Topal Recep Paşa,
O hain!
Sanki bir şey
Sürekli tehdit ediyor beni,
Korkulu düşler görüyorum
Her gece.

KÖSEM SULTAN:

-Sen benim oğlumsun.

Sakın korkma oğlum !
Korkma oğlum!
Sana bağlı bir adam
Sakın korkma oğlum !
Ben senin ananım, yavrum,
Sen de benim oğlumsun.

IV. MURAT: -Ağabeyim Genç Osman'ın
Başına gelenler
Benim de başıma gelir.

KÖSEM SULTAN: -Güvenmemelisin yavrum.
Bana inan, yavrum!

IV. MURAT: -Çevremde güvenilir bir kişi kalmadı.
Çok korkuyorum Valide.

KÖSEM SULTAN: -Topal Recep'ten korkma sakın,
Yavrum korkmamalısın,
Onlara güvenmelisin!

IV. MURAT: -Ben size daha yakınım
Söyleyin Valide!
O azgınlar sürüsü
İstediklerini alırlar.
İstediklerini alırlar o köpekler
O azgınlar!

KÖSEM SULTAN: -Senin askerlerin onlar.
Her zaman yanımdayım.
Bana inan yavrum,
Her zaman yanımdayım.

IV. MURAT: -Çok sıkıcı anlar geçiriyorum Valide.
Çok korkuyorum Valide.

KÖSEM SULTAN: -Neden yavrum?
Tanrı korusun!
Sen benim oğlumsun,
Sakın korkma, oğlum!
Sana bağlı bir adam
Sakın korkma, oğlum

IV. MURAT: Oğlum!
-Hatırla Valide,
Hatırla!
Topal Recep,
O hain!
Ben size daha yakınım
Değil mi, Valide?
Değil mi, Valide?

Üçüncü Tablo

(Kösem Sultan'ın odası)

TOPAL RECEP PAŞA: -Sultanım!
KÖSEM SULTAN: -Padişahdaki bu apansız değişme
Ürkütüyor beni,
Korkutuyor Paşa.
Ne dersin?
Geri mi çekilsek?
TOPAL RECEP PAŞA: -Çekilmek
Ezilmek olur bizim için, Sultanım.
Aylardır kurduk,
Kıvamına getirdik,
Şöyle vezirdir dedik,
Böyle vezirdir dedik,
Azledildi diye.
Askerleri saraya saldırttık
Onları.
Şimdi öldürülünce de
Aldırmayın
Vazgeçin denir mi hiç !
KÖSEM SULTAN: -Artık ne yaparsan yap,
Bu defa saraya girmelerini
Önle Paşa!
Hem şunu unutma ki;
Onları saraya ben saldırtmadım.

Onlar senin adamların.

TOPAL RECEP PAŞA: -Aman Sultanım!
Saldırttınız demedim,
Saldırttık dedim.

KÖSEM SULTAN: -Ben saldırtmadım, paşa!

TOPAL RECEP PAŞA: -Yine biz kazanacağız,
Biz kazanacağız,
Göreceksiniz!
Biz kazanacağız!

KÖSEM SULTAN: -Fakat Hüsrev Paşa'nın
Giderilmesini
Bizden daha çok istedi Murat.

TOPAL RECEP PAŞA: -Cesaret denemesi yapıyor Sultanım.
Korkmadığımı göstermek istiyor...
Bizden korkmalı!
Bu başıbozuk sel suları
Biraz da bizim değirmenimizi döndürsün.

KÖSEM SULTAN: -Yalnız paşa, dikkat et!
Bir hata gelmesin!
Padişahın canına.
Bir hata gelmesin sakın, paşa!

TOPAL RECEP PAŞA: -Ne demek, Sultanım
Ne demek.
Bizim yapacağımız
Onun cesaret sancağını
İndirmektir
Yeter ki sizin saltanatınız
Gölgelenmesin diye, Sultanım.
Yine biz kazanacağız,
Biz kazanacağız.
Göreceksiniz
Biz kazanacağız.

Dördüncü Tablo

(IV. Murat'ın odası. Sahne kararırken IV. Murat'ın odası aydınlanır. Recep Paşa girer.)

- IV. MURAT: -Nedir bu gürültüler?
Yine ne oluyor paşa?
- TOPAL RECEP PAŞA: -Durum çok nazik, Padişahım.
(Kösem Sultan girer)
- KÖSEM SULTAN: -Dışarı çıkıp
Onları yatıştırırsanız
Devletli oğlum!
- IV. MURAT: -Yine ne isterler
Bu arsız köpekler paşa?
- TOPAL RECEP PAŞA: -Bizim davamız padişahla diyorlar.
- KÖSEM SULTAN: -Aslında Hafız Paşa'yla
Onların davası.
- IV. MURAT: -Azlettim!
Daha ne isterler?
Hafız!
Kaç! Kurtul!
- HAFİZ PAŞA : -Hafız gibi kulunuz
Feda olsun yolunuza!
Yetimlerim size emanet, Padişahım.
- IV. MURAT: -Nereye Hafız?
- HAFİZ PAŞA: -Canımı pahalıya satmaya padişahım.
- IV. MURAT: -Hafız!
Hafız!
Yazıklar olsun bana!
Yazıklar olsun!
- HAFİZ PAŞA: -Aaah!
- IV. MURAT: -Tanrım güç ver bana,
Tanrım güç ver bana,
Tanrım güç ver bana,
Tanrım güç versin bana!

Ülkem...
Asıl gövdem ölümcül hasta.
Ancak onu kurtardığım ölçüde
Kurabilirim ben sağlığımı.
Güneşleri besleyen ateşleri
Toplayıp pençeme
Gövdem bütünü yaralarını
Dağlayacağım.
Sevinç gülleri açtıracam
Kanayan yerlerimde.
Tanrım güç ver bana,
Tanrım güç ver bana!
Yarın daha ağrını isterim,
öbür gün daha ağrını.
hergün daha ağrını isterim.
daha ağrını, daha ağrını.
Daha, daha, daha, daha.
Daha.

İkinci Perde/ Birinci Tablo

(Kösem Sultanın Odası.)

KÖSEM SULTAN: -Şehzade Kasım
Düşünülürse peki..

TOPAL RECEP PAŞA: -Şehzadelerin en büyüğünü
Tahta çıkarmak,
Kök salmış bir gelenektir
Sultanım.
Başka türlüünü kabul etmez
Kul takımı.

KÖSEM SULTAN: -Onlarla konuş,
Senin sözünden çıkmazlar.

TOPAL RECEP PAŞA: -Eskisi gibi kolay olmuyor.
Hepsinin burnu kaf dağında
Akıl almaz şeyler istiyorlar!

Çavuşların dahi gözü
Ocak ağalığında.
KÖSEM SULTAN: -Kök salmış geleneklere karşı
Kışkırtılanlar öyle olurlar hep;
Bir verirler, bin isterler.
Sultan Murat'ın indirilmesi
Şart mı Paşa?
TOPAL RECEP PAŞA: -Yeniçeri Ocağı'yla
Sipahi Ocağı
Güven duymuyor Sultan Murat'a.
Biz gayri ona kulluk edemeyiz
Diyorlar.
KÖSEM SULTAN: -Bana öyle gelir ki paşa
Sen askerlerden çok,
Kendi canından
Kaygılanıyorsun.
Ve korkuyorsun.
Gam yeme paşa!
Ne de olsa
Hanedanın damadısın!
Sultan Murat
Dul bırakmak istemez
Kardeşini.
TOPAL RECEP PAŞA: -Sultanım!
Durum çok nazik!
KÖSEM SULTAN -Demek öyle Paşa.
Beyazıt'tan başkası olmaz diyorsun.
TOPAL RECEP PAŞA: -Olmaz diyorlar.
KÖSEM SULTAN -Nasıl güvenirim ona.
Benden doğma değil ki!
TOPAL RECEP PAŞA: -Ya Şehzade Beyazıt?
Ya da?
KÖSEM SULTAN: -Ya da?
TOPAL RECEP PAŞA: -Ya da Sultan Mustafa derler.

KÖSEM SULTAN -O Padişah olacağına
Hanedan değişsin
Daha iyi.

RECEP PAŞA -Damadınız ne güne duruyor
Sultanım.

KÖSEM SULTAN -Öyle ya,
Sende benim bir oğlumsun,

RECEP PAŞA: Sultanım!

İkinci Tablo

(IV. Murat'ın odası aydınlanır. IV. Murat divana oturmuş gözleri boşlukta uyur mu, uyanık mı pek belli değil)
(Dilfigar usulca girer)

DİLFİGAR: -Efendimiz, Efendimiz !

IV. MURAT -Kim o ?

DİLFİGAR: -Benim efendimiz
Dilfigar kulunuz !

IV. MURAT: -Sen misin ?
Hayrola Dilfigar,
Hayrola?

DİLFİGAR: - Recep Paşayla valideniz
Size bir şey yapamazlar
Değil mi efendimiz?

IV. MURAT: -Artık yapamazlar Dilfigar !
Sayende.

DİLFİGAR: -Burada mı uyuyorsunuz geceleri
Efendimiz?

IV. MURAT: -Burada nöbet tutuyorum,
Dilfigar.

DİLFİGAR: -Bunca yorgunluğa beden dayanır mı hiç?

IV. MURAT: -Beden dayanmasa da,
Ben dayanmak zorundayım.

DİLFİGAR: -Can kuşu yolunuzda
Sizin yolunuzda

Yolunuzda sizin yolunuza
Sizin yolunuza kanatlansın,
Uğrunuzda sizin
İsterse hemen uçsun.
Öbür dünyaya can kuşu
Hemen uçsun.

IV. MURAT: -Validemden kolla kendini,
Validemden kaç,
Validemden kolla kendini!
Bu dünyada uçması
Daha çok makbulümdür yavrum.

(Dilfigar çıkar)

(IV. Murat kafasının içinde bir şeyler tartarak gezinir)
(IV. Murat el çırparak silahtar çağırır)

IV. MURAT: Bak Silahtar Ağa !
Bu sarayda en güvendiğimiz
Sensin
Kızlar ağasına tembih eyleyin,
Bir uşaklar duvarı çeksin
Validemin çevresine!
Rahat uyurum artık,
Değil mi Ağa
Sayende !

SİLAHTAR AĞA: - Buyruğunuza boynum kıldan incedir.

IV. MURAT: -Sen şimdi Divana git,
Buraya gönder Recep Paşa'yı !

SİLAHTAR AĞA: -Sadrazam
Artık yalnız gelmiyor saraya
Efendimiz.

(Silahtar Ağa çıkar)

(IV. Murat yalnız kalır. Kendi kendine tartışarak)

IV. MURAT: -Hayır ! Hayır !
Babüssaade önünde olmaz !

Bana orada alıştılar !
Bambaşka bir yerde karşılamalıyım
Onları.
Bostancıbaşı!

(Bostancıbaşı girer)

IV. MURAT: -Bu sarayda en güvendiğim sensin
Bostancıbaşı!

BOSTANCI BAŞI: -Her zaman bağlıyım size.

IV. MURAT: -Yarın sarayın bütün muhafızlarını hazırla !
Bu sefer ben onları çağıracağım
Ayak divanına.
Yarın zorbalarla sohbeti var
Padişahın !

(Topal Recep Paşa görünür, bir adım atar, durur)
(IV. Murat gürleyerek)

IV. MURAT: -Gel beri Topal Zorbabaşı !

(Paşa bir an sendeler, sonra koşarak IV. Murat'ın eteğini öpmek ister. Padişah geri çekilince yere kapanır)

TOPAL RECEP PAŞA: -Haşa ! Haşa !
Haşa ! padişahım !
Hünkarımın rızasından zerre miktar dışarı çıkmış
değilim ben!

IV. MURAT: -Abdest al !
Bre kafir!
Bostancıbaşı! Kara Ali!
Tez boğun şunu!

(Bostancıbaşı ile cellat Kara Ali girer. Paşanın eli ayağı dolaşır.)

IV. MURAT: -Durun ! durun !
Ne de olsa hanedanın damadıdır.
Dul kalmasın sevgili kardeşimiz !

(Topal Recep Paşa umutlanır. IV. Murat'ın ayağına kapanmak ister yine)

IV. MURAT: Yalnız...
Devlet işi başka,
Akrabalık başka.

(IV. Murat geri çekilerek)

IV. MURAT: -Tez yerine getirin buyruğu!
Durun!
Abdest almadan
Bütün kiriyle yollansın
Öbür dünyaya !
Cehennem ateşiyle alsın abdestini !
Leşi bir çuvala konup
Saray dışına atılsın,
Kapıda bekleyen çoban köpeklerinin önüne !
Hah, hah, hah, ha !

Üçüncü Tablo

KÖSEM SULTAN: -Girerken sen
Çıkarken sen
Her yerde sen
Bu haremdede
Sensiz bir köşe yok mudur?
DİLFİGAR: -Bir sadık bendeyim, Sultanım!
KÖSEM SULTAN: -Kime sadık ?
DİLFİGAR: -Kul kime sadakat borçluysa.
KÖSEM SULTAN: -Pek güzel kızım,
Pek güzel !
Hizmetin karşılıksız kalmaz !

(Çıkmasını emreder. Dilfigar etek öpüp çıkar. Silahtar Ağa girer, saygıyla eğilir)

KÖSEM SULTAN: -Saraydan dışarı
Adım atmak yok
Öyle mi Silahtar Ağa?
SİLAHTAR AĞA: -Haremden dışarı sultanım !
KÖSEM SULTAN: -Demek kafes layık görüldü bize !

SİLAHTAR AĞA: - Haşa Sultanım
Dinlenmeniz için
Tebdir düşünöldü sadece !

KÖSEM SULTAN: -Padişahın duyguları he kadar da incelmış
Bize karşı!

SİLAHTAR AĞA: - Biran dahi aklından çıkmaz validesi !

KÖSEM SULTAN: -Belli belli,
Silahtar Ağa !
Bugün şehre çıkmam gerek benim !

SİLAHTAR AĞA: - Siz zahmet buyurmayın !

KÖSEM SULTAN: -Yoksul çocuklar için
Bağışta bulunacağım.

SİLAHTAR AĞA: -En güvenli yoldan
Gönderilir bağışlarımız.

KÖSEM SULTAN: -Sultan Ahmet'imi
Ziyaret edeceğim.

SİLAHTAR AĞA: - Buyruk kesin sultanım.

KÖSEM SULTAN: -Devrin padişahı,
Sultan Murat'ın babası,
Benim kocam !
Sultan Ahmet'in türbesini ziyaret etmem gerekiyor
bugün, Silahtar Ağa.

SİLAHTAR AĞA: -Buyruk kesin, Sultanım !

(Kösem yalnız Kalır)

KÖSEM SULTAN: -Demek başına buyruk olmaya kalkıyor,
Bana yukarıdan bakıyor.
Beni boğmak istiyor.
Benim gecemden doğan yıldızın
Demek bu denli gümrah oğlum.
Ama parlayan yıldızın
Işığını emer bitirir
Ana karanlık
Ana karanlık

Murat, hatırla Murat !
O gizli karanlık pınarlardan
Doyulmaz hayatı sağladım sana,
Sağladım sana,
Murat oğlum.
Alıcı kuşlar belirdiğinde
Üstüne kanat germedim mi oğlum!
Baksana oğlum,
Yüreğin korku nöbetlerine girdiğinde
Yavrum
Korkunu ben gidermedim mi?
Kanat germedim mi?
Ana karanlık,
Benim gecemden doğan
Yıldızların ışığını
Emer bitirir oğlum.
O gizli,
O karanlık pınarlardan
Doyulmaz hayatı sağladım sana,
Sağladım sana Murat oğlum,
Murat oğlum !
Benim gecemden doğan yıldızın
Demek bu denli gümrah oğlum.
Ama parlayan yıldızın
Işığını emer bitirir
Ana karanlık,
Ana karanlık.
Murat,
Hatırla Murat !
Sana iktidarı veren kimdi ?
Cihan saltanatı sağladım sana !
Benim oğlum, Murat !

Dördüncü Tablo

(Sinanpasa köşkü, Taht ortada, köşkün önünde yüksekçe bir yerdedir. Yeniçeriler, Sipahiler ürke ürke girip yer alırlar. Derken Ulema yani bilginler, aydınlar takımı gelir. Sonra da halk, yani İstanbullular sağa sola ilgiyle merakla bakarak girerler. Oraya ilk defa geldikleri bellidir. Yine sessiz bir bekleyiş. Derken birden patlayan savaş ezgileri çalar mehter.)

Ceng-i Harbi

(IV. Murat heybetle, ilk defa savaşçı kılığında görünür; demirden kara tolgasına kırmızı şal sarık sarmış, alnında ışıltılı yanan iri, kara elmaşlı bir sorguç. Arkasında Silahtar ve Bostancıbaşı, mehterin çaldığı savaş ezgileri eşliğinde ağır ve kesin adımlarla gelir, tahta oturur. Silahtar ve Bostancıbaşı tahtın iki yanında yer alırlar. Bir Enderunlu Kur'anı getirir. Murat onu alıp saygıyla öper. Dudakları sessiz bir dua ile kımıldanır. Kalabalık şaşırır, tam bir sessizlik içinde seyretmektedir.)

(Kur'an Sahnesi)
(Murat birden gürleyerek)

IV. MURAT: -Kur'an dır bu!
Her karanlığı
Aydınlatandır bu!
Bütün sözlere
Bütün eylemlere
Hakandır bu!

(Kalabalığın üstüne yürür)

Kur'andır bu!
Tekmil Peygamberleri
Doğrulayandır bu!
Kur'andır bu!

BİR İHTİYAR: -Allahü ekber, Allahü ekber.

KORO: -La ilahe illellahü.

BİR İHTİYAR: -Vellah ü ekber.

KORO: -Allah-u ekber ve lillahil hamd
Allahü ekber Allahü ekber
La ilahe illellahü
Vellah ü ekber
Allah-u Ekber ve lillahil hamd

IV. MURAT: -O Doğmayan
Ve doğurmayanın ağzından
Konuşandır bu !
O ki her yerde
İnsanların
Yürek vuruşunu ayarlayandır.
Gökte yıldızların dönüşünü
Sağlayandır
Kur'andır bu!

(Salat'ı Umumiye)

ERKEK KOROSU: -Allahümme salli ala Seyyidiina
Muhammed'inin Nebiyil'Ümmiyyi
Ve ala alihi ve Sahbihi ve Sellim.
Allahümme salli ala Seyyidiina
Muhammed'inin Nebiyil'Ümmiyyi
Ve ala alihi ve Sahbihi ve Sellim.

IV. MURAT: -Sultanlar Sultanı
Hud suresinde
Buyuruyor ki
Büyüğünüz
Sizden nasıl davranmanızı isterse
Öyle davranacaksınız.
Sorarım size
Bu kitabın yanıldığını
İleri sürecek Müslüman
var mı içinizde?

ERKEK KOROSU: -Haşa!.. Haşa!...
Padişahım !
Haşa !... Haşa !...

IV. MURAT: -Sultanlar sultanı
Ettevbe suresinde
Buyuruyor ki:
Ey inananlar,

Tanrıdan korkun
Ve sadık kişilerle
Beraber olun !
İnananlar deniyor...
Tanrıya inanmayan müslüman
Var mı içinizde?

KORO:

-Haşa ! Haşa !

IV. MURAT

-Derim ki kullarım !

Kıyamet
Göğü gergin bir davul kesilip
Gümbür gümbür ötmeden,
Yeryüzünü karanlık yankılar,
Kanlı çığlıklarla tir tir titretmeden
Derim ki,
Gecenin sarp doruklarından
Öfke yangınları kopmadan,
Yamaçlardan inen
Som ateşten süvariler
Tüm kentleri, köyleri
Kasıp kavurmadan,
Kara elmas tolgalı Başbuğ,
O yağız yokluk sultanı
Suçlu, suçsuz
Bütün canlıları kül etmeden,
Derim ki:
Kendinize gelin,
İş işten geçmeden !...
Sarp dağlardan kopup gelen
Bir ırmaktı benim ulusum.
Kutlu kaynaklar sularımı kısıtı,
Sularımı kısıtı
Ve hızı kesildi
Yorgun sulardan.
Balçıkla doldu yatağı.

KORO:

-Kutlu kaynaklar sularımı kısıtı,

Sularımı kısıtı

Ve hızı kesildi

Yorgun sulardan.

Balçıkla doldu yatağı.

O kaynağı kapatan taşı, toprağı
Kazarak kurtarmalıyız biz
Doğurgan sularını.

Ta ki

Ulusumun kaynağından
Fıskırıp aksın,
Uçsuz bucaksız denize doğru
Çağlaya, köpüre aksın !

IV. MURAT:

-Halkım !
Askerlerim !
Aydınlarım benim !...
Hepinizin özlediği bu, değil mi?

KORO:

-Elbette padişahım !
Elbette padişahım !

IV. MURAT:

-Öyleyse !

1. YENİÇERİ:

-Padişahım,
Niğbolu'da Avrupa'yı
Dize getiren askerlerin başındaki atan
Sultan Yıldırım Beyazıt Han'dı !.

1. SİPAHİ:

-Bizansın surlarını yıkan
Askerin başbuğu, atan
Fatih Sultan Mehmet Han'dı !

2. YENİÇERİ:

-Çaldıran'da Acem Şahını
Doğduğuna pişman eden
Askerin başındaki, atan
Yavuz Sultan Selim Han'dı !

IV. MURAT:

-İşte !
Halkımın, Askerlerimin
Aydınlarımın önünde
Tekrar kuşanıyorum
O zaferler kılıcını !

KORO:

-Bağdat,
Bağdat ! isteriz !
Güzelce Bağdat'ı isteriz!

İsteriz!
Bağdat !
Bağdat bizimdir !
İsteriz !
Bizim olacaktır!
Ya Bağdat, ya Ölüm!
Bağdat !
Ya Bağdat, ya Ölüm!

IV. MURAT: -Bağdat yine bizim olacaktır.
Öyleyse

And için !

KORO: -Allah-ü Ekber Allahü Ekber
La İlahe İllellahü
Vella hü ekber
Allah-ü Ekber Velillahil hamd !
Allahü ekber, Allahü ekber
And içeriz !
And içeriz !

IV. MURAT: -Ben dahi
Yedi iklim padişahı
Sultan Murat,
Şu anda
Hepimizi seyreden
Binlerce Evliyanın
Ve yüzlerce Peygamberin
Ve yüceler yücesi Tanrının bakışları altında
And içerim !
Her kim benim buyruğuma
Karşı gelir,
Kurduğum düzeni
Tehdit ederse
Bununla ezeceğim beynini.

(Topuzunu hışımla indirirken, bütün kalabalık yere serilir. Murat korkunç bakışlarla seyreder onları)

(Kalabalık ezile büzüle çekilirken arkalarından şeytanca güler)

IV. MURAT: - Hah ! hah ! ha ! Ha...

Üçüncü Perde/ Birinci Tablo

(Revan Kalesinin fetih haberi)
(Çığırtnkan davul çalarak girer)

ÇIĞIRTKAN: -Peygamberimizin temsilcisi, tanrının yeryüzüne vuran gölgesi Yedi iklim padişahı Sultan Murat'ın sevgili, mutlu kulları! Müjdelersun size!.. Padişahımız yer götürmez askerle varıp çetin bir savaştan sonra Revan Kalesini Acem şahının penceresinde koparıp ölkemize katmıştır. Elhamdülillah ! Duyduk duymadık demeyin! Cihan Padişahı Sultan Murat'ın Fetih müjdesiyle birlikte gönderdiği buyruktur.

Her fetihten sonra devlet ve din düşmanlarının fesatlarına karşı coşkun sevinç ve neşe gösterisinde bulunması, zevkü sefa içre eğlenmesi için halka izin ve ruhsat vermek, büyük atalarımın koyduğu bir yasadır. Halkım bayram edip sevin sin isterim! Ancak... Ancak... Şer'an haram, alken fena olan şeylere izin yok! Yedisinden yetmişine, kadın, erkek, müslim, gayrimüslim, herkes Kendi yaratılışına uygun olarak biçimlice eğlenecek...Eğlenmekte ihmali görülenin gereği düşünülecek !

Padişah efendimizin buyruğudur; Herkes eğlenecek! Duyduk duymadık demeyin !

(Çığırtnkan davulunu çalarak uzaklaşır)

SİLAHTAR : -Yangın, efendimiz !
Ayakapısı ve Cibali kapısı
Ve Mustafa paşa Çarşısı
Yanıp minare gibi uzayan ateşin dili,
Uçan ejder gibi havaya çekilip
Hamzapaşa Sarayı ve ona bitişik
Yahyapaşa Sarayı yok oldu !
(Sultan Murat son derece sakin)

IV. MURAT: -Alev çiçekler dermedir.
Sevgi, yokluk bahçesinden.
Tanyeli, Şamalacası,
Dağlar delisi,

Hazır mı
Ceylanların, geyiklerin
Hızını söndürmeye?

(Nef'i girer)

NEF'İ: -Aşıkpaşa'da
Ateş üç kol olup,
Bir kolu kadıçeşmesi taraflarını yakarak,
Sultan Selim semtine doğru yürüyüp
Her yeri yaktı, kül eyledi !

IV. MURAT: -Sekbanlar tazılarına
Kanlı et vermişler mi?
Cehennem kaçkını
Kara haber
Fırtına kırması
Hazır mı?

(Bostancıbaşı telaşla girer)

BOSTANCIBAŞI: -Ateşin ikinci kolu
Şehrin deniz tarafını tutup,
Unkapanına ve
Zeyrek Yokuşu'na dek yaktı.
Fatih ve bütün Saraçhane'yi

(Kızartı gittikçe artarak sahneyi kaplar)

Kül etti
İstanbul yanıyor padişahım.

(Sultan Murat hala sakin)

IV. MURAT: Doğancılar
Şahinlerimin pençelerini parlatmışlar mı?

(Nef'i Murat'a yaklaşip öfkeyle bağırdı)

NEF'İ: -İstanbul yanıyor padişahım !

IV. MURAT: -Alev çiçekler dermedir sevgi,

Yokluk bahçesinden.
Sadrazama buyruğumdur.
Yeniçeri Ocağı
Yangını söndürmeye başlasın artık !

(Bostancıbaşı çıkar. Murat kolunu Nef'i nin omuzuna atarak)

IV. MURAT: -Ne denli büyük olsa da
Halkın uğradığı yıkım,
O denli gür gelişir
Benim yasaklarım.
Sen iyi şairsin, Nef'i,
Güzel işaretler sunarsın,
Kurduğum düzen uğruna şair.
Her şeyi göze alabilirim ben, gerekirse
Bütün halkı yok edebilirim ben !

NEF'İ: -Düzen dahi halk içindir, Padişahım !

IV. MURAT: -Hay sen ölmeyesin şair !
Elbette ! Elbette !
Düzen dahi halk içindir.
Ülkem halkına buyruğumdur !

(Sahnenin önü aydınlanır. Çığırtnkan davul çalarak girer.)

ÇIĞIRTKAN: -Yedi iklim padişahı Sultan Murat'ın buyruğudur.Ulemadan Kadızade Mehmet Efendi tütünün dinimize aykırı olduğuna fetva vermiştir! Tütün Şer'an haram alken fena nesnedir ! İstanbul'u kasıp kavuran son büyük yangının bir kahvehaneden çıktığı, uygunsuz ve ahlaksız gürhunun kahvehanelerde yuvalandığı, fuhuş ve her türlü iğrençlik yolunda ülfet ettikleri düşünülürse, büyük bir afet olan son yangını, Tanrı'nın gökten indirdiği bir sille saymak gerekir. İmdi, kadın- erkek, yaşlı-genç, müslim-gayrimüslim buyruğum altında yaşayan hiç kimse bundan böyle tütün, Afyon,esrar, rakı, şarap gibi akla pusu kuran, imanı avlayan, iradeyi kısıkıvrak bağlayıp hayali azdıran nesnelere ağzına koymayacak. Bütün kahve meyhanelerin tümü bu akşama dek yıkılacak! Yıkılmamış olanlar içindekilere ve sahiplerine mezar olacak.

Duyduk duymadık demeyin ! Sultan Murat kendisi kol geziyor geceleri.

(Çığırtkan davulunu çalarak uzaklaşır.)

İkinci Tablo

(IV. Murat'ın odası aydınlanır. IV. Murat şarap kadehinden iştahla içmektedir.)

(Murat arada bir hınzırca gülmektedir, Nef'i görünür)

(Nef'i girip etek öpmek ister. Sultan Murat önleyerek şarap kadehini ağzına götürürken, Nef'inin bakması üzerine..)

IV. MURAT:

-Halka verir talkını,

Kendi yutar salkımı,

Hah hah ha.

Ben içerken kaldırıyorum yasağı...

Sonra yine koyuyorum şair.

Kimin şu mısralar Nef'i?

“İçki şeytanları çekip çevirmekte şimdi,

İçkinin şiddetle yasaklandığı ülkeyi”

Evet şair !

“Sen bu ülkeye hakim olalı, ey şah,

Zulüm Murad-ı mahlasını kullanır !”

(Nef'i susar ve başını öne eğer)

Sen üsluptan anlarsın koca şair.

NEF'İ:

-Nef'i nin üslubunu andırıyor hünkarım.

IV. MURAT:

-Beni dahi kayırmazsın.

Rezil edersin vezirlerimi,

Sadrazamı ve beni.

NEF'İ

-Hünkarım

Hicvetmeden duramam ben !

IV. MURAT

-Acısı

Senin acından baskın çıkacak

Kimse kaldı mı, şair?

Bunu tamamlar mısın şair?

“Bir gülistandır hayalim

Gönül çılgın bülbülü...”

NEF'İ:

-Bütün çağlar koklar

Benim açtırdığım gülü !
En derin uykulardan
Kaldırandır sözüm.
Güne el koyanları
Yıldırandır sözüm.
Zamanı, zemini
Daralmış olanlara,
Gönüllerince zamandır,
Zemindir, zamandır,
Zemindir, zamandır sözüm.
Benim açtırdığım gülü
Bütün çağlar koklar !
Ruhu dengede tutan
O kutlu ağırlık
Kalktı mı bir kez,
Sonsuzluk çekimine kapılır da, Hünkarım,
Kesiliverir ayakları yerden,
Dağılır boşluğa...
Ey! umutsuzluk gecesinde bunalanlar,
Size müjde,
Yıldızları saçandır sözüm !
Güç verir, bilinç üretir,
Sevinç bağışlar,
Yüzü gülmemişlere
Armağandır bu sözüm !
En derin uykulardan
Kaldırandır sözüm !
Güne el koyanları
Yıldırandır sözüm !
Zamanı zemini daralmış olanlara
Gönüllerince zamandır,
Zemindir, zamandır sözüm !
Benim açtırdığım gülü
Bütün çağlar koklar !

IV. MURAT: -Ben senin ölümünü ister miyim şair?
Ben seni severim şair.
NEF'İ: -Ölümümü gerekli görmeyin bir kez !
IV. MURAT: -Ben seni severim şair !
NEF'İ: -Önce beni yok edip,
Sonra yasımı tutacak kadar !
IV. MURAT -Acısı
Senin acından baskın çıkacak
Kimse kaldı mı şair?
NEF'İ -Var padişahım,
Sizinki var !
Gam çekmeyin padişahım !
Bostancıbaşı!
IV. MURAT -Şair buyruğu,
Elden ne gelir !

Üçüncü Tablo

(İstanbulda gizli bir meyhane)

I. II. II. IV.

İSTANBULLULAR: -Ah ! Tuti mucize güyem
Ne söylesem laf değil.
BEKRİ MUSTAFA: -Sultan Murat'ın yasaklarından önce
Bu kadar tatlı mıydı bu meret ?

I. II. II. IV.

İSTANBULLULAR -Tuti mucize güyem
ve Ne söylesem laf değil.
BEKRİ MUSTAFA: -Beli yarım, beli dost,
Beli mirim, beli dost,
Beli ömrüm, beli dost.
Ah ! Ehlidir dil diyemem,
Sinesi saf olmayana.
Ah beli yarım, beli dost.
Beli mirim, beli dost,
Beli ömrüm, beli dost.

- II. İSTANBULLU: -Mecnun isen ey gönül
Sana Leyla mı bulunmaz!
- III. İSTANBULLU: -Her yangın söndürülür Padişahım,
Yürektekinden başka!
- ÖTEKİLER: -Yürektekinden başka!
(Kadeh kaldırarak)
- I. İSTANBULLU: -Ferman padişahın meyhane bizimdir!
(Kadeh kaldırarak)
- ÖTEKİLER: -Bizimdir be canlar!
- II. İSTANBULLU -Bu ne derin susuş be Mustafa!
BEKRİ MUSTAFA -Şu hüznün de sırnaşık kadın gibi hani...
Biraz yüzüne güleyim desen,
Adamın koynuna giriyor hemen!
(Mustafa'yla kadeh tokuşturunarak)
- III. İSTANBULLU -İndir tekme yi kabasına,
Dön yoldaşlar arasına!
Anlat, iyi misin hoş musun?
BEKRİ MUSTAFA -İyi miyim hoş muyum ?
Dolu muyum boş muyum ?
Aydınlık mıyım loş muyum ?,
Ayık mıyım, sarhoş muyum...?
(Kapı vurulur. İrkilip kuşkuyla bakarlar)
(Gidip kapıyı aralayarak)
- IV. İSTANBULLU: -Kimsiniz ne istersiniz?
(Kapı aralığında)
- IV. MURAT: -Kadeh arkadaşlarıyız Bekri Mustafa'nın,
kendisiyle sohbet dileriz.
(IV. İstanbullu Mustafa'ya bakar, Mustafa içeri almasını işaret eder. Murat,
Bostancıbaşı, ve Kara Ali kılık değiştirmiş girerler)
- IV. MURAT: -Selam olsun erenler, neşeniz tam olsun!
Selam ya Bekri Mustafa!

(Kadehini kaldırarak)

BEKRİ MUSTAFA: -Uzak olsun cefa !

(İçer)

İSTANBULLULAR: -Uzak olsun cefa !

BEKRİ MUSTAFA: -Geldi şarap, gitti kafa.

Bulsa da içer

Bulmasa da içer !...

I. II. II. IV.

İSTANBULLULAR: -Ah ! Bekri Mustafa !

IV. MURAT: -Berberde yenilenip geldi bizim kafa !

(Bekri Mustafa Sultan Murat'ın karşısına oturur)

BEKRİ MUSTAFA: -Ali dost,
Veli dost,
Ulu dost,
Veli dost,
Bekriye tekkesine demir attı
Bizim post.

Sırtımda derme çatma bir aba.

IV. MURAT: -Yasağa karşı korur mu acaba?

BEKRİ MUSTAFA: -Ben dikerim, o sökülür,
Arasından inci mercan dökülür.

Meyhaneye vardım,

Aklımı kurtardım.

Haydi erenler !

Bizimle gül derenler,

Doldurun da kadehleri

Sohbete başlayalım.

Kayyum olsam kandilleri yakmalı,

Müezzin olsam minareye çıkmalı,

Kadı olsam hatır gönül yıkmalı !

Vezir olsam insanlıktan çıkmalı,

Bakkal olsam kaldıramam kantarı,
Kasap olsam sallayamam satırı,
Nalbant olsam nallayamam katırı,
Hoca olsam bu şarabın hatırı,
En sonunda kalaycı oldum,
Kalayladım kapları.
Hep kırıldı tavaların sapları.
Hekim oldum yaptım acı hapları.
Gayrı ne peygamber,
Ne Tanrı !
Hiçbir işte dikiş tutturamayınca,
Bari dedim olayım bir Padişah.
Koptu her köşeden ah üstüne ah !
İşim yasak düşünmek akşam sabah
Dedim kurtar beni Ya Hazreti Allah!
Ve eşe dosta daha fazla rezil olmadan
Kalkıp gitmeli dedim oraya,
Sonra kalkıp geldim buraya!
Haydi canlar hep beraber kadeh kaldıralım saraya!

(İçerler)
(Gülerek)

IV. MURAT: -Desene işin iş artık Mustafa!
Ekmek elden şarap gölden ha?

(Yudumlayarak)

BEKRİ MUSTAFA: -Yediğimizi de hak ederiz biz, içtiğimizi de!

IV. MURAT: -Yani ?

BEKRİ MUSTAFA -Yediğimiz kalelerden, içtiğimiz kulelerden.

(Sorarcasına bakar Murat)

Kale alır kule satarım ben
Kule alır Kale satarım.

IV. MURAT: -Kazancı iyi mi bari bu işin?

BEKRİ MUSTAFA: -İyiceydi... ve de güzelce,

Sultan Murat'tan önce.

(Murat kadehini şarap testisinden kendisi doldurup içer)

-Yavaş gitsen biraz...

(Mustafanın kadehini de doldurarak)

IV. MURAT: -Hadi bakalım, ben atlı sen yaya olmaz!
Herkes içsin benden, içsin erenler!
İçsin bizimle aşk yoluna girenler!

(Mustafanın kadehini tekrar doldurur)
(Telaşlı)

BEKRİ MUSTAFA: -Yeter ahbap! Ne der görenler!

(çoşkun)

IV. MURAT: -İçsin postu meyhaneye serenler!

BEKRİ MUSTAFA: -Dizgini çek hele biraz!

IV. MURAT: -İçin! Ben atlı siz yaya olmaz!
Olmaz diyorum, nice içsem az diyorum!

(Üstüste içer)

BEKRİ MUSTAFA -Yavaş ol yiğidim, yavaş!
Sultan ahırında beslenmiyor bizim atlar!
Kadeh arkadaşınız, aşk yoldaşınız ya,
Adını bile bağışlamadan daha!

IV. MURAT: -Bana derler Murat!

(herkes ürperir)
(kaygılı)

BEKRİ MUSTAFA: -Hangi Murat?

IV. MURAT: -Kumkapılı kelleci Murat !

(rahatlayarak)

BEKRİ MUSTAFA -Hay Allah layığını versin senin!
Başka meslek bulamadın mı kendine!

IV. MURAT: Sen Kale alır Kule satarsın...
Benimki daha tutarlı, daha temiz iş,

Kelle alır, kelle satarım ben!
BEKRİ MUSTAFA: -Satan dilimdir, alan gülümdür...
IV. MURAT: -Satan elimdir, alan ölümdür!
BEKRİ MUSTAFA: -O dediğin zulümdür!
(İçer. Nara atarak)
IV. MURAT: -İçin, için diyorum size !
İçin de kendinizden geçin,
Dünyanızdan geçin!
BEKRİ MUSTAFA: -Hişt! Yavaş ol be!
Ne kendimizden geçmeye
Niyetimiz var bizim,
Ne dünyamızdan! Çattık yahu!
Sultan Murat'ın yasağında
Haberin yok senin galiba!
IV. MURAT: -Sultan Murat'ın da, yasağının da!
(telaşlı)
BEKRİ MUSTAFA: -Sus edepsiz!
IV. MURAT: -Şarap içmeyenin kanını içerim!
Bana derler kelleci Murat!
BEKRİ MUSTAFA: -Tövbe ya Rabbi! Yine taktı kelleye!
At şu lafı ağzından be adam, at!
IV. MURAT: -Bana derler murat!
Kıldan incedir sırat!
(Murat'ın başını okşayarak)
BEKRİ MUSTAFA -Anladık, anladık! Kılıçtan keskincedir Murat
Ama benim onu akıllı uslu
İnsan gibi bir insan yapasım gelir.
(Mustafa'nın başını okşayarak)
IV. MURAT: -Gördüğüm ilk kelleyi koparasım gelir!
(irkilerek)

BEKRİ MUSTAFA

-Başlarım şimdi kellenden ha!
Gel de hak verme Sultan Murat'a!
Bu zıkkımı içmeyi bilmeyenler
İşte böyle iki paralı ederler
Şarabın, meyhanenin şerefini!

(ayağı kalkar, sendeleyerek)

IV. MURAT:

-Gördüğüm her kelleyi... heeyt!

(atılıp eliyle Murat'ın ağzını kapayarak)

BEKRİ MUSTAFA

-Sus ulan, mahvedeceksin bizi!

(Bostancıbaşı ile Kara Ali davranır gibi olurlar, Murat gizli bir işaretle önler onları. Mustafa Murat'a destek olarak)

Sizler daha akli başında görünüyorsunuz,
arkadaşınızı gizlice götürüp yatırın yatağına.

(Murat bir yanında Bostancıbaşı bir yanında Kara Ali çıkarken)

Aman kollayın sağı solu ağalar!
Sultan Murat kol geziyor geceleri,
Ona göre ha!

(kararır)

BOSTANCI BAŞI:

-Hemen dönüp işini bitirelim mi Hünkarım?

IV. MURAT:

-Anladıysa benim kim olduğumu,
Öylesine korkusuz olduğu için yaşaması gerek;
Anlamadıysa, yine yaşaması gerek
Öylesine masum olduğu için !
Hem, benim koyduğum yasağa
Sizden benden çok hizmet ediyor o.
İçkinin artık timsali olmuş bu adam,
Dokunmam ona, dokunamam!
Bekri Mustafa ne denli diri kalırsa,
O denli gerekir benim içki yasağım da.

Dördüncü Tablo

(IV. Murat'ın odası)

IV. MURAT:

-Silahtar Ağa!

Venedik elçisine verilecek cevaptır.

SİLAHTAR AĞA:

-Şimşekler çakacak tepelerinde Hünkarım!

(Köse Mehmet girer el etek öper)

IV. MURAT:

-Bağdat'tan döner dönmez

Büyük bir sefere çıkmalı

Venedik üstüne !

Boğaz alemleri

Dayanılmaz bir hal aldı

Emirgüneoğlu İstanbul'a geleli.

Değil mi ağa?

SİLAHTAR AĞA:

-Zengin bir gece sunacak size bu akşam.

Çengiler, köçekler

Ve Kıbrıs'tan gelen

Tadına doyulmaz şaraplar var

Hünkarım !

Yusuf Han kulunuz derki efendimiz;

“Padişahımın Mirgünbahçesi'nde

Geçireceği hiçbir gece

Bir ötekinin tekrarı olmayacak

Zevk-ü sefa bakımından !”

IV. MURAT:

-Çok ! çok iyi

Silahtar Ağa !...

Bak Silahtar Ağa,

Sadrazama sık sık hatırlat !

Bağdat'a sefer hazırlıkları şiddetle

Hızlandırıla !

SİLAHTAR AĞA:

-Moskof elçisiyle,

Lehistan elçisine

nasıl cevap verelim diye

Sorar Sadrazam Paşa ?

İkisi de bizden yardım dilerler.
İkisi de birbirinin can düşmanı.

IV. MURAT: -Moskof Çarı'na da yardım gönderile,
Lehistan kralına da !
Bir ayağımız oralarda olsun.
Yardım almaya alışanlar,
Buyruk almaya da alışır.

SİLAHTAR AĞA: -Bir de Efendimiz
Şu patrik işini sorar
Sadrazam Paşa !
Fener patriği Moskova ile mektuplaşır
Ve gizliden gizliye
İsyan tohumları ekermiş
Ortodoks kullarınız arasında.

IV. MURAT: -Patriğin başı hemen koparılıp,
Patrikhanenin kapısına asıla !

SİLAHTAR AĞA: -Ortodoks kullarımızın
Tepkisi efendimiz?

IV. MURAT: -Devletimin güvenliği uğruna
Şeyhülislam'ın dahi başını kopardım ben !
Hükümdarın bir an duraklaması,
Bir asır bocalaması demektir.

SİLAHTAR AĞA: -Patriğin idamı,
Bütün Hıristiyanlık dünyasını
Birleştirebilir bize karşı
Hünkarım.

IV. MURAT: -Tehlike dağları yükselirse
Çepçevre, Onca büyür
Topuzu Sultan Murat'ın.

SİLAHTAR AĞA: -Onca büyür topuzu
Sultan Murat'ın.

IV. MURAT: -Rahat batmaya başladı bu halka,
Asker de fesatçılara alet oluyor boş durunca.
Silahtar Ağa !

Tez ilet Sadrazama buyruğumu.

Bağdat seferine ıkıyoruz.

(Sahnenin n aydınlanır. ığırtkan davul çalarak girer)

ÇIĞIRTKAN: -Mjdelersun Sultan Murat'ın kullarına!
Peygamberimizin vekili, tanrının yeryüzüne uzanan eli, yedi iklim Padişahı Sultan Murat, yer götürmez askerlerle varıp, Irak toprağını hallaç pamuğu gibi atıp, Acem şahının yenilmez ordusunu il yavrusu gibi dağıtıp, Bağdat'ı lkemize katmıştır elhamdülillah! İmdi, padişahımız efendimiz kullarına buyuruyor:
“ Halkım böyle büyük bir zaferi yedi gün yedi gece şenlikler, şölenlerle kutlayıp bayram edecektir. Tam yedi gün yedi gece, ne bir eksik, ne bir artık.”

(ığırtkan davul çalarak uzaklaşır)

(Murat'ın odası aydınlanır. Murat, Sadrazam Kara Mustafa Paşa)

IV. MURAT: -Bu cümbüş bir zaman yeter onlara.
Bağdat...
Altını aramak, altından da güzel midir?
Venedik seferinin bir gün dahi
Geciktirilmesine rızam yoktur paşa!

KARA MUSTAFA PAşA: -Hazırlıklar süratle ilerliyor Padişahım.

IV. MURAT: -Bu ülkede kargaşa her an pusudadır.
Onun için her an tetikte olmalıyız.

KARA MUSTAFA PAşA: -Sizi temsil yetkimi
Tam olarak kullanırım, Padişahım.

IV. MURAT: -Dünkü Güneş tutulması
Neye işaret olsa gerek ?

KARA MUSTAFA PAşA: -Gök cisimleri arasında
Olup biten bir şeydir.
Her hangi bir işaret olmasa gerek
Hünkarım!

IV. MURAT: -Dünden beri, paşa
İçime alacakaranlıklar iner.
Venedik seferi
Zaferle sona erecek
Değil mi paşa?

KARA MUSTAFA PAŞA -Sefer demek zafer demektir
Padişahım için.

(Murat birden sancılanır)

SULTAN MURAT -Ah ! Çektiğim acı!
Ah ! çektiğim acı.. ah!..

(Sendeler düşecek gibi olur. Paşa atılıp tutmak ister, Murat eliyle onu önleyerek
dengesini bulur)

KARA MUSTAFA PAŞA: -Hekimleri çağırırsam mı,
Hünkarım?

IV. MURAT: -Sefer hazırlıkları
Şiddetle hızlandırılacak paşa.

KARA MUSTAFA PAŞA -Elbette,
Elbette Hünkarım !
Hünkarım.. Bağışlayınız bu kulunuzu...
Gerek bu seferin hatırı,
Gerek devletin güvenliği için,
Şu koyduğunuz yasağa
Biraz da siz uysanız.

IV. MURAT: -Doğru söylersin Paşa.
İşrete yüz vermek yok bundan böyle.

(Paşa etek öpüp çekilir. IV. Murat topuzu sapından tutup tartar. Gücünden hoşnut
gülümser)

(Silahtar elinde altın bir tepsi içinde kadeh ve ibrikle gelir)

IV. MURAT: -O ne, Silahtar Ağa?

SİLAHTAR AĞA -Emirgüneyoğlu Yusuf Han kulunuz yollamış,
Kıbrıs'tan gelme nefis bir şarap, Efendimiz.
Hünkarım beğenirse diyor
Eski Revan Beyi,
“Hepsini kendisine ayırayım”

IV. MURAT: -Bir zaman işretten el çekmeye karar verdim.

SİLAHTAR AĞA: -Bir yudumcuk işaret değildir, Efendimiz.

IV. MURAT: -Ne güzel kadeh bu. Som altından mı ne?

SİLAHTAR AĞA: -İçindeki daha güzel olsa gerek efendimiz.

(Murat bir yudum alır. Bir yudum daha.. Derken kadehi diker)

IV. MURAT: -Gerçek söylersin Silahtar Ağa.
Dahası gele şunun!

(Silahtar tepsi içinde şarabı bırakır çıkar. Murat yalnız kalır)
(Bütün şarabı içmeye başlar, içtikçe fenalaşır. Sultan Murat'ın nöbetleri en son safhasına çıkmıştır.)

Hayır !

Hayır !

Kimdi o hayır diyen?

Nerede, kim o?

Acısı senin acından baskın çıkacak

Kimse kaldı mı, şair?

Var, sizinki var!

Yo! Yo ! Yo!

Nerde o ?

Yo diyen Kimdi o?

Gelsinler. Daha kalabalık gelsinler!

Bostancıbaşı ! Kara Ali,

Şehzade İbrahim giderilsin hemen!

Giderilsin o kara isyan köpekleri.

SİLAHTAR AĞA: -Nöbeti tuttu yine paşa.

KARA MUSTAFA PAŞA -O ilaçtan yok mu hiç?

SİLAHTAR -Eski hekimbaşı biliyordu. Onu da Murat öldürttü.

KARA MUSTAFA PAŞA -Bir şeyler yapın.

IV. MURAT: -Çıkar şunu dışarı paşa! Onu gördüm binlerce yarasa
doluştu içeri!

Ah çektiğim acı!

Ah, ah acı, ah!

Gücüm ayrılıyor benim, gücüm ayrılıyor.

KARA MUSTAFA PAŞA: -Yıpratmayın gücünüzü.

KÖSEM SULTAN -Padişaha bağlı bir Sadrazamsınız paşa.

Devlete dahi bağlı olmanız gerekir.

KARA MUSTAFA PAŞA -Elbette sultanım

IV. MURAT: -Çok acı çekiyorum.
KÖSEM SULTAN - Bütün şehzadeler ortadan kaldırıldı paşa.
Devletin varisi olarak Şehzade İbrahim kaldı yalnız.
Onu korumak boynunuzun borcu olsun.
KARA MUSTAFA PAŞA - Şehzadeyi burada odanızda saklarsanız
IV. MURAT - Şehzadenin giderilmesini önlemeye kalkarsa,
Validem dahi giderilsin paşa
KARA MUSTAFA PAŞA -Yıpratmayın gücünüzü padişahım.
Devletinizi ve çıkacağınız seferi düşünün,
kımıldamayın.
IV. MURAT -Şehzade giderildi mi paşa
KÖSEM SULTAN -Evet deyin paşa.
KARA MUSTAFA PAŞA -Padişaha yalan söylenmez ki Sultanım
KÖSEM SULTAN: -Devleti düşünün Paşa.
KARA MUSTAFA PAŞA: -Evet Hünkarım.
IV.MURAT: -Gelsinler daha kalabalık.
Gelsinler dalga, dalga.
Dolsunlar benim sarayıma o kara isyan köpekleri.
Kan ne diyor bir karanlık ormanda.
Belirsiz işaretler salıyor kan.
Gücüm ayrılıyor
Ve yamaçları bir Karadağ gibi uzaklara çekildikçe
Sınırlarımın dışına çıkarıyor beni.
Ve ne varsa, toprak, ağaç, su, rüzgar, yıldız
her şey kendi payını geri alıyor benden
Ah, çektiğim acı, ah.
Ah, çektiğim acı, ah.
İçime alaca karanlıklar iniyor, iniyor, iniyor.
Dün gece savaşta bindiğim atlarım Tanyeli,
Dağlardelisi
Ters eğerlenmişti düşümde
Yeleleri darmadağın, başları öne sarkıp
ağır ağır yürüyorlardı tabutumun ardı sıra.
Gelsinler. Daha kalabalık gelsinler.

Dalga dalda dolsunlar benim sarayıma o kara isyan
köpekleri

Ah! Çektiğim acı, ah!

Ah! Çektiğim acı, ah!

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET OPERA VE BALESİ'NİN IV. MURAT TEMSİLLERİ

I. Dünya Prömiyerinde Bulunan Bazı Sanatçılarla Yapılan Görüşmeler

Eserle ilgili yeterince yazılı kaynak bulunmadığından, IV. Murat Operası'nın prömiyerinde görev alan sanatçılarla görüşmeler yapılmıştır.

A. A. Turan Oflazoğlu

IV. Murat Operası'nın libretto yazarı A. Turan Oflazoğlu ile 5 Ocak 2011 tarihinde yapılan söyleşide yazar, eserin ortaya çıkışı ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

“IV. Murat'ı yazmadan önce ele geçebilecek bütün belgelerden yararlandım. Elime geçmeyen belge yoktur sanırım. Topkapı Sarayı Müdürü de yardım etti. Bütün tarihi belgeleri inceledikten sonra yazdım. Tarihi olaylara dayanılmıştır. Uydurma değildir. Ama konuşmalar vs. benim kendi üretimim oldu. Zaten birebir aynısı olsa o tiyatro oyunu değil, tarih olur.

Günümüz seyircisine yazdım eseri. Günümüz seyircisi seyredecek. Onların anlayacağı bir dil ama öyle bir üslupla yazdım ki Osmanlı çeşnisi de olsun. Yani Murat konuşurken, sanki IV. Murat gerçekten konuşuyormuş gibi olsun. Buna dikkat etmişimdir daima. Benim okuduğum metinlerde öyle şeyler vardı ki, eminim o zamanda bile anlaşılması zordu. Sadrazamlar arasında bile cahil olanlar vardı. Sırf eylem adamı oldukları için, tecrübelerine dayanılarak devlet emanet ediliyordu.

Kindermann adlı dünya çapında ünlü Avrupalı tiyatro adamı İstanbul'a geldiğinde, IV. Murat oyununu seyrettirmişler (operası daha ortada yok o zamanlar). 'Bakın' demiş. 'Türkler Viyana'yı iki kere kuşattılar tarihte.' Biliyorsunuz bir Kanuni Süleyman ve 1683'te Kara Mustafa Paşa. 'Ama' demiş, 'Bu oyunla gelerseniz yalnız Viyana'yı değil, tüm Avusturya'yı fethedersiniz.' Bu müthiş bir övgü. Bundan daha güzel bir övgü düşünülemez bir eser için. Düşünün, cihan padişahı alamıyor Viyana'yı ama eser geliyor, alıyor. Bu beni çok mutlu etmişti doğrusu.

Okan Demiriş'le bir araya gelişimiz çok ilginçtir. Ben İstanbul Radyosunda 29 yıl kadar çalıştım. Tiyatro bölümü vardı vaktiyle. Eskiden televizyon olmadığı için radyo tiyatrosu çok rağbetteydi. Bir gün odamın kapısı çalındı. İçeri Okan girdi. Kendisini tanıttı. 'Ben sizin IV. Murat'ınızı opera yapmak istiyorum.' dedi. Ben önce ona 'Sen klasik Türk müziğini biliyor musun?' dedim. 'Hayır, konservatuvarda hiç Türk müziği öğretilmedi.' dedi. 'Ama Türk müziğini incelemeyen opera yapmaya kalkışsan, bu, Avrupa operalarına benzer. O zaman IV. Murat İstanbul'da değil de, sanki Paris'te ya da Londra'da yaşayan bir hükümdarmış gibi olur.' dedim. Türk müziği kütüphanesinde ona yardımcı olabileceklerini söyledim. 'Bir yere de İtri'nin meşhur Tekbir'ini mutlaka koymalısın.' dedim. O Tekbir de öyle bir oturdu ki, öyle etkiledi ki milleti... Rahmetli Necati Cumalı seyrettiğinde, 'Tekbir başlarken içim titredi' dedi.

Okan'a, 'Ben özel bir libretto yazmayacağım. Zaten benim oyunlarım manzum olduğu için, kendisi libretto halinde. Onu alırsın istediğin yeri seçer, kullanırsın.' dedim. Ondandır yıllarca iyi dost olduk. Rahmetli olmadan önce de kısa bir süre buraya geldi. Sonra duyduğum zaman da, allak bullak oldum, çok üzüldüm.

Robert Wagner, 'Okan, senin müziğine dikkat ediyorum da sen operaya yatkınsın. Niye opera bestelemiyorsun?' demiş. O da 'Konu olsa bestelerim.' cevabını vermiş. Wagner, 'Devlet Tiyatrosu'nda IV. Murat diye bir oyun oynanıyor. Onu gidip görsene. Bundan daha iyi opera mı olur? Tam dokuz defa oyunu seyrettim' demiş. Bunun üzerine Okan etkilenmiş. Tam dokuz defa seyretmiş oyunu

ve ondan sonra bana gelip ‘Tam dokuz defa seyrettim. Büyüledim hocam.’ dedi. İlk önce kaygılanmışım. Okan’ı tanımıyordum. Opera olup yayınlanırsa, sahnede oynanma şansını baltalar mı diye düşünmüştüm.”

B. Leyla Demiriş

Okan Demiriş’in eşi ve IV. Murat Operası’nda Kösem Sultan rolündeki Leyla Demiriş ile yapılan 5 Ocak 2011 tarihli söyleşide sanatçı, Okan Demiriş’in bestecilik yönü, IV. Murat Operası’nın bestelenişinin en yakın tanığı olarak şu bilgileri vermiştir:

“70’lerin sonuna doğru Robert Wagner adlı bir müzik direktörümüz vardı. Mozarteum Akademisi’nin başı. İstanbul Operası’na müzik direktörü olarak gelmişti ve Okan’ın Posof –Digor’unu Radyo Evi’nde idare etmişti. Çok beğendi ve Okan’ın içinde çok büyük bir dramatik güç olduğunu hissetti. ‘Siz çok güzel sahne eserleri yazabilirsiniz. Bunu görüyorum.’ dedi ve o gün (kendisi özel olarak bilet almış), Okan’ı Rumeli Hisarı’ndaki IV. Murat’a davet etti. ‘Bakın, bu eserin operasını lütfen yapın. Çok güzel olacak.’ dedi. Ne kadar büyük bir insanmış... Ve ondan sonra Okan’ın içine o şevki verdi büyük hoca. Böylece Okan ona yoğunlaştı. İsbet olmuş, çok iyi öneyak olmuş hoca. Aşağı yukarı burada 15 sene kadar kaldı. Ben de onunla birçok eser yaptım. Fakat o izleyemedi temsili. Gitmişti IV. Murat Operası oynandığı zaman.

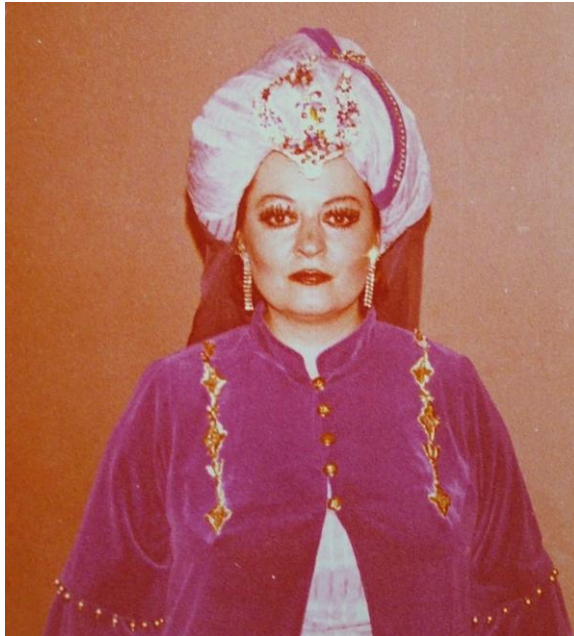
Okan tarihi çok iyi bilirdi. Devir olarak mutlaka araştırma yapmıştır Osmanlı tarihini de çok iyi bilirdi. Beste yaptıktan sonra bana iyi olmuş mu, olmamış mı diye sorardı.

O çok yetenekli bir insandı. Kendisi de biliyordu bunu, emindi. Selama çıkışı bile bir değişikti, yürüyüşü bile... ‘Ben kendimi biliyorum.’ der gibi. Methedilmeye gerek duymazdı. Kendisi biliyordu çok güzel şeyler yaptığını ve bunların zaman içinde çok daha iyi anlaşılacağını. Nitekim öyle de oluyor. Mesela şimdi Mersin Devlet Opera ve Balesi’nde kapalı gişe oynuyor IV. Murat. Böyle bir şey tarihte duyulmamış.

IV. Murat yaklaşık 150 temsil yaptı. Ben de 1980'den beri 100 k sur temsilde oynadım. 1983'te Ankara'da 30 temsil oynanmıştı. 2008'de de kapalı gişe oynandı ama Mersin çok enteresan. Mersin Operası kurulduğundan beri böyle başarılı bir eser olmamış diyorlar. Bir ay önceden satılıyor biletler. Hayret ediyor oradakiler de.

Okan'ın motifleri bulma babında çok büyük kolaylığı vardı ve çok müzikal cümleler yaratıyordu. Yaratıcılığı vardı. Ne yazık ki, daha devam edeceği sırada, genç yaşında vefat etti.

Eserlerimiz bizim çocuklarımız gibi olmuştu, çünkü evimizde en k uk motifinden büyüdü arya oldu, büyüdü d et oldu, büyüdü orkestra uvertürü oldu. Her Şey bir ocuk; yavaş, yavaş büyüyor ondan sonra halkın karşısına çıkıyor. Eşim yeşertti, büyüttü. Ben de onu halka sunmaya çalıştım, insanların önüne çıkarttım. Evimizde oluşmuş bir eseri herkese takdim etmek, insanın hayatındaki en büyük zevklerden biri. Hem oynadım, kendi heyecanım vardı; hem eşimin heyecanı; hem eseri halka sunup nasıl bir reaksiyon alınacağının heyecanı... Rol m  en iyi Şekilde yapmaya çalıştım, söylemeye çalıştım. Tabi büyük sorumluluğum vardı ama bunun dışında birçok Şeyi de d ş nyordum.

Resim 4.1: Leyla Demiriş Kösem Sultan kostümüyle

Sahne provalarında her şey çok disiplinli, çok iyi, çok zevkli geçti. Herkes büyük bir özveri, büyük bir keyifle rolünü yaptı. Netice de alındı görüldüğü gibi.

İlk temsillerde döner sahne kullanıyorduk. Mesela Kösem'in sahnesi geldiğinde dönüp Kösem'in odası oluyor, sonra tekrar Murat'ın Odası'na geçiliyordu. Değişik bir konseptti.”

Resim 4.2: Mesut İktu (Topal Recep Paşa) ve Leyla Demiriş (Kösem Sultan)

C. Prof. Mesut İktu

Prof. Mesut İktu ile 6 Ocak 2011 tarihinde yapılan söyleşide sanatçı, kendisinin ve IV. Murat rolünü canlandıran ağabeyi Mustafa İktu'nun eser öncesi yaptıkları hazırlıklar, müzikal ve sahne çalışmaları, anıları ve Okan Demiriş'in bestecilik yönüyle ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

“1980 yılında, rahmetli sevgili meslektaşım Okan Demiriş'in IV. Murat eserinin sezon başında ilanıya (kendisi o sezon İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin müdür ve sanat yönetmeniydi), çalışmalara başladık. 40 yıllık sanat yaşamımda en zevk alarak çalıştığım eserlerden bir tanesidir IV. Murat çünkü, bestecisi sağ ve aynı

zamanda operanın müdürü; bir yandan besteci olarak esere çok hakim, birçok şeyi bizle paylaşıyor, ansambllarımıza giriyor... Sezon başından itibaren o büyük siyah kaplı, o güne kadarki piyano redüksiyonu opera kitaplarımızda çok daha farklı, B4 diyeceğimiz boyutlarda, her perdesi ayrı, ayrı basılmış eser önümüze geldi. Benim konuyla ilgili bilgim daha önceye dayanıyordu, çünkü ağabeyim Mustafa İktu ve Okan Demiriş, IV. Murat Operası'nın ortaya çıkışıyla ilgili benim Almanya'da olduğum dönemde birlikte çalışmalar yapmışlardı. Hatta IV. Murat'ın 'Veremem Onu' diye başlayan büyük ariasının radyoda kaydı vardı. Tabi burada önemli olan dünya prömiyeriydi. Yani daha önce hiç ele alınmamış ve hiç seslendirilmemiş bir opera. Ankara Devlet Konservatuarı'nda 60'lı yıllarında öğrencisi olduğum değerli hocam Cüneyt Gökçer sahneleyecekti. Polonyalı bir piyanist arkadaşımızla birlikte çalışmalara başladık. Çok ilginç bir müzikti. Önce Topal Recep Paşa rolünü rahmetli Ömer Sabar kardeşimle aldık, fakat Ömerciğim bir rahatsızlık geçirdi yanılmıyorsam ve ben tek kast kaldım eserde. IV. Murat'ta ağabeyim rahmetli Mustafa İktu başroldeydi. Ben Topal Recep Paşa, çok sevgili meslektaşım Leyla Demiriş Kösem Sultan rolünü aldı. Erol Uras meslektaşım da Nef'i rolünde idi. Operanın seçkin solistleri, eseri çalışmaya başladık. Şef de Avusturyalı Wolfgang Scheidttı.

Eser daha ziyade anlatıma dayalıydı. Okan kardeşim eserinde, Wagner'in eserlerine koşut leitmotivler kullanmıştı. En disonans aralıklı leitmotiv de Topal Recep Paşa'nındı, yani benim oynadığım karakter... Birinci perde sonunda bir quartet hatırlıyorum. Ama o quartet sahne açısından uygun olmaz diye düşünüldü. Tabi Cüneyt Hoca'yla Okan Demiriş buna karar vermişlerdi. O quarteti sonradan çalışmadan çıkartmıştık. İlk kez Türkiye'nin sanat ortamında, Salat-ı Ümmiye çoksesli hale getirilmiş şekilde seyirciye sunuluyordu. Bu Türkiye'de bir ilkti. Ondan sonra Okan'ı, taklit etmek isteyen fakat edemeyen birçok besteci geldi. Okan Salat-ı Ümmiye'yi çok güzel bir şekilde çokseslendirmişti.

Okan Demiriş'le şu diyalogumuzu hiç unutmuyorum;

Okan'a 'Murat'ın ariası var, Kösem'in ariası var, Nef'i'nin ariası var, bana da Iago gibi bir ariya yazar mısın?' dedim. 'Olur.' dedi ama zamanı yoktu. Nasıl yazsın... Ben de bir ariya isterdim ama...

Müzik çıktıktan sonra, sahne çalışmalarına başladık. Zaman, zaman Atatürk Kültür Merkezi'nin 6. katındaki bale salonunda bile prova yaptığımızı hatırlıyorum. Sahne provaları çok verimli geçmeye başladı ve biz Mustafa'yla eserin çok içine girip tarihimizi incelemeye başladık. Topkapı'yı ziyaret ettik. Ağabeyimle beraber çok zevkli bir çalışma ortamına girdik. Tabi çalışmaların daha rahat geçmesi için sevgili kardeşim Okan da bize çok yardımcı oldu. Koroyu Gökçen Koray yönetiyordu ve korodaki arkadaşlarımız da keyifle çalışıyorlardı. Topal Recep Paşa'nın nasıl bir kötü karakter olduğunu özümsemeye çalıştım. Bir lirik bariton olarak o zaman kadar, 10 yıl boyunca, hep yufka yürekli bariton rolleri oynamıştım ve sahnede ilk defa böyle kötü bir adamı canlandıracaktım.

Resim 4.3: Saç ve Makyaj

Bu kadar kötü bir karakteri oynamak için makyözümüz sevgili Derya Ergün'le ön çalışmalar yapmaya başladık. Bir ben koyduk yanağıma ve kemikli bir burun ilavesi yaptık. Doğal topallayabilmem için çizmemin bir tanesi sıfır topuk, diğeri de 7 ponttu. Çirkin ve kötü ruhlu bir adam olmam için görsel anlamda elimizden ne geliyorsa yaptık. Daha önce hep yufka yürekli bariton rolleri oynamıştım ve bu benim sanat yaşamımdaki ilk kötü adam denememdi.

İkinci perdenin ikinci tablosunda bitiyordu benim rolüm, boğduruluyordum. O sahneyi çok çalışmıştık Mustafa'yla. Cüneyt Hoca da hepimizi çok seviyordu, çok severek çalıştık. 'Gel beri Topal Zorbabaşı' sözüyle sahneye çağrılıyordum ve anlıyordum ki, ölüm fermanı verilmiş hakkımda. Müthiş bir telaşla el, etek öpüyordum. Sonra padişah, 'Durun, durun! Ne de olsa hanedanın damadıdır. Kız kardeşim dul kalmasın.' diyordu. Tabi ben büyük bir sevinçle tekrar hayata dönüp, el, etek öpüyordum. 'Ama devlet işi başka, bu işler başka!' diyince telaşla yine el, etek öpüyordum. Bayağı yorucu bir sahneydi. Daha ölmeden öldürüyordu beni sahnede rahmetli Mustafa.

Resim 4.4: Mustafa İktu (IV. Murat) ve Mesut İktu (Topal Recep Paşa)

Ölüm sahnemle ilgili küçük bir anım var. Biliyorsunuz, padişah 'Bostancıbaşı Kara Ali!' diyince dünya değiştiriyorsunuz. Topkapı'nın girişinde, sağda Cellat Çeşmesi vardır. Oraya koyarlar kafanızı. Padişah bu sefer 'O pis adamın cesedini sarayın önündeki köpeklere atın!' diyordu ve böyle bir finalle sahnede boğuyordu beni sanatçılar. İnsanların nefessiz kalarak ölmeleri konusunda bayağı bir tetkik yapmıştık. Ben de çırpına, çırpına ölürdüm sahnede ve götürürlerdi beni. Bir temsilde herhalde bu sahne çok gerçekçi oldu ki, önden bir erkek sesi duydum, 'Geberdi!' diye. O sesi hala unutmuyorum. Demek ki benim ölümüne o kadar sevinmiş adamcağız...

Murat'ın ölüm sahnesi de çok etkiliydi. Başındaki kavuk düşüyordu, tek bir takip ışığının altında ölüyordu ve çok etkili bir sahneydi gerçekten. Mustafa İktu'nun efsane bir IV. Murat olduğunu hiç unutmuyorum. Tiyatrosu, aryasını söyleyişi, birinci perdede bana dönerek 'Padişah bir şey esirgemez kullarından. Dilekleri dileğimdir... Paşa!' deyişi vardı. İçim titrerdi.

Bir eserin dünya prömiyerinde olmanın heyecanını anlatmak çok zor, çünkü önceden duyduğunuz hiçbir şey yok, her şeyi siz yaratıyorsunuz. Bizim oynadığımız tüm dönemlerde, dünya prömiyerinden itibaren, insanlar merdivenlerde oturuyorlardı. O kadar çok ilgi çekti ki eser... Daha sonra, ilk temsilde katkılarımızdan dolayı hepimize Kültür Bakanı tarafından birer plaket verildi.

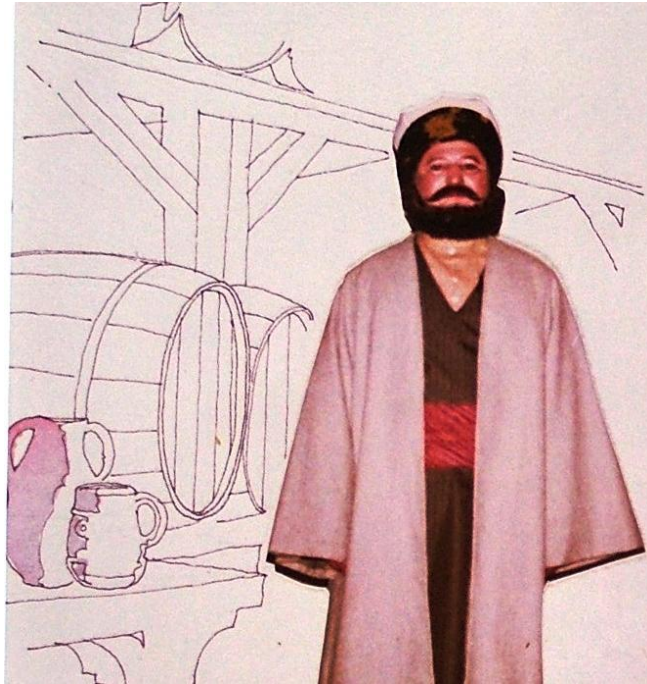
Sonra sevgili kardeşim Okan Demiriş müdürlükten ayrıldı. Mustafa İktu müdür oldu. O sırada eseri Ankara'da bir festivale götürdük. Ankara'da yaptığımız 2-3 temsil de çok başarılı geçti. Oradaki temsille ilgili çok güzel eleştiriler çıktı hakkımızda ve daha sonraki sezonlarda da IV. Murat devam etti. Bir süre sonra ikinci versiyon gelince biz de çekilmiş olduk ama diğer rollerde başka arkadaşlar oynadı.

Resim 4.5: Mustafa İktu kızıyla birlikte temsil için hazırlanırken

Daha sonra, ikinci defa müdür olduğum dönemde, IV. Murat tekrar sahnelendi. Okancığım Topal Recep Paşa'yı benim oynamamı çok istedi fakat ben ondan özür diledim. Mustafa İkt 1982'de vefat etmişti. O kadar i içe çalıŐtı ki, o kadar aynı nefesi beraber aldık ki, ocuklarımız Aslı'yla Nazlı bile daha o zaman 5-6 yaŐlarındayken biri IV. Murat, diğeri Topal Recep Paşa olup, oyun oynuyorlardı. Tabi bir profesyonel olarak tekrar oynayabilirdim ama hem Mustafa İkt'ya saygı, hem de müdür olduğum için yaŐadıėım yoğunluk nedeniyle rolü kabul etmedim.

Geçtiğimiz 40 yılda ağabeyimle çok büyük keyif alarak  tane oyun oynadık; Biri Faust'tu, biri Sevil Berberi'ydi ve tabi ki IV. Murat... İçindeki güzel temalar hep dilimizde dolaŐtı uzun yıllar. Seyircilerin de dilinde dolaŐtı. Gerçekten sanat hayatımızın önemli bir evresiydi. Aradan 30 yıldan fazla zaman geçmiş ve hala konuşmalar bile aklımda. Çok etkilemiŐ bizi eser.

Resim 4.6: Onur Gönenli (Bekri Mustafa)

Biz o zaman farkında değildik ama IV. Murat Operası bir ilkmıŐ demek ki. Sahnede müzikal anlamda yani bestecilik anlayışı olarak da Okan'cığım bazı ilkleri ortaya çıkartmıŐtır. Eser bizden sonra da çok beğenildi. Okan'ın en çok sevilen ve oynanan operalarından bir tanesi oldu. IV. Murat, seyircinin çok sevdiği bir operadır

çünkü halkın kendi eski yaşamından sahneler vardır. Mesela Bekri Mustafa'nın sahnesi çok güzeldir. IV. Murat'ın o divana kılık değiştirerek gelmesi, dialoglar ve müzik... Elimizde müzik kaydı olarak çok küçük yerlerin olmasına üzülüyorum. Tabi geç kalınmış değil ama protagonist bir bas ve eseri tekrar ele alacak bir kurum olursa, bu eserin bir CDsinin veya DVDsinin yapılmasını çok isterim. Okan Demiriş verimli bir besteciydi. Müziği çok güzeldi. Türkiye'nin Puccini'si diyebiliriz. O bakımdan Okan Demiriş'in eserlerine sahip çıkmalıyız. Konservatuvarda bölüm başkanırken, öğrencilerime IV. Murat'ın, Kösem Sultan'ın ve Nef'i'nin aryaalarını söyledim. Umarım diğer konservatuvardarlar da öğrencilerini Okan Demiriş'in müzikleriyle tanıştırlar.”

D. Erol Uras

Nef'i rolünü canlandıran Erol Uras'la 10 Ocak 2011 tarihinde yapılan telefon görüşmesinde sanatçı, role hazırlanışı ve Okan Demiriş'in IV. Murat eseriyle ilgili şunları söylemiştir:

“Genelde üstlendiğim bütün roller için (şayet o kişiler yaşamış kişilerse), ülkesi, dönemi, yapıtları, fiziksel ve ruhsal yapısı, davranışları, çağdaşları gibi konularda edinebildiğim kadar bilgi toplarım. Şayet yaşamamış kişiye canlandıracağım rol, nasıl davranabileceğini düşünüp, mümkünse metin yazarı bestecisinin neler istediğini öğrenmeye çalışıp, kendi düşüncemi de ekleyerek nasıl bir karakter yaratacağıma karar verir, yönetmenin ne istediğini de dikkate alarak yorumlarım. Bu açıdan Nef'i'yi oynamam hiç de zor olmadı. Önce Cüneyt Gökçer sonra Aytaç Manizade'nin rejisiyle ve çok severek oynadım.

Nef'i, Il Trovatore'deki Manrico, Andrea Chénier Operası'ndaki Andrea Chénier, ve La Bohème'deki Rodolfo'dan sonra oynadığım dördüncü şair rolüdür. Nef'i bir şair olarak hicivleriyle çok ünlüdür. IV. Murat'a karşı olan sevgi ve saygısına rağmen, ki onun müshapidir yani sohbet edendir onunla, ölümü pahasına Murat'ı bile eleştirmiştir ve hatta sahnede 'Bostancıbaşı!' der ve kendisi çağırır başını kesecek celladı.

Okan Demiriş benim çağdaşım, benden küçük olmasına rağmen. Aynı konservatuvarda okuduğum, aynı operada çalıştığım genç arkadaşım. Çok başarılı bir keman sanatçısıydı. Çalışkanlığı, azmi, hocaların desteğiyle donanımını arttırdı. Eşi Soprano Leyla Demiriş için yazdığı liedler ve diğer besteleri yorumlandı. Pek çok genç besteciye nasip olmayan bir durum bu; eserlerinin sağlığında yorumlanmasını görmek. O da gördü ve gerek seyirciden, dinleyiciden, gerek eleştirmenlerden aldığı tepkilerle çalışmalarını yönlendirdi, kendisini daha da geliştirdi. Eserlerinde divan müziğinin ve halk müziğimizin gerek bazı eserlerini aynen, bazılarını ise motifler olarak alıp, cesurca kullandı ve bu dinleyicimiz tarafından da çok olumlu karşılandı ve beğenildi pek çok dinleyici tarafından. Yukarıda da söz ettiğim iki prodüksiyonun dışında diğer kentlerimizde oynanan IV. Muratları maalesef izleyemedim. İzlemek isterdim.

Ne yazık ki Okan Demiriş, Ferit Tüzün gibi genç yaşta yitirdiğimiz bir bestecimizdir. Birikimlerinden sonra, yeni deneyimler elde edilerek kim bilir daha üst düzeyde nice yapıtlar üretecekti.

Bana göre IV. Murat Operası Okan Demiriş'in diğer operaları içinde en olgun olanıdır. Bütünlük açısından bazı ufak tefek olumsuzlukları saymazsak, bütünüyle çok beğenilen, benim de beğendiğim, severek oynadığım bir operadır.

Kendisine rahmet diliyorum. Işık içinde yatsın. Keşke daha çok yaşasaydı, daha çok üretseydi.”

E. Figen Koyunoğlu

IV. Murat Operası'nın ilk kostüm tasarımcısı olan Figen Koyunoğlu'yla yapılan 9 Ocak 2011 tarihli söyleşide sanatçı, eserin kostümlerinin hazırlanma aşamasıyla ilgili şu bilgileri verdi:

“Murat gaddar bir adam değil ama olaylar onu gaddar hale getiriyor. Onun için kostümü yaparken ilk başta ona yumuşak, bal rengi bir kaftan hazırladım. Sonra giderek, entrikalara karşı entrikalar çevirdiği için, biraz soğuk bir yeşil... Daha sonra yavaş, yavaş bir sürü insan öldürtüyor, elleri kanlanmaya başlıyordu. Onun için

kostümün kol kısımları kırmızı renk oluyordu. Daha sonra giderek daha kırmızı... Mesela Bağdat, Revan seferine çıkarken de zırhının üstüne giydiği pelerin kırmızı. Koyu kırmızı bir pelerini vardı.

Resim 4.7: Mustafa İktü (IV. Murat) bal rengi kaftanıyla

Resim 4.8: Mustafa İktü (IV. Murat) zırhı ve kırmızı peleriniyle

Birkaç kişinin kostümü olayları sembolize eder değerdeydi. Topal Recep Paşa'nın üzeri hafif şimşekli gibi, yanardöner kumaştan bir kaftanı vardı.

Resim 4.9: Mesut İktu (Topal Recep Paşa) yanardöner kumaştan ve Mustafa İktu (IV. Murat) kırmızı kollu kostümleriyle.

Kösem'in kostümünün rengi de ihtirasına göre, çevirdiği entrikalara göre değişiyordu. İlk mavi bir elbise giyyordu. Oğluna karşı biraz yumuşak olduğunu gösteriyordu ama gene de bir takım hesapları vardı. Sonra koyu yeşildi. Çünkü anne ve oğul karşılıklı olarak birbirlerine tezgahlar hazırlıyorlardı. Murat'ın ölümünden hemen önce ise siyahtı.

Kostümleri hazırlarken hem Topkapı'da, hem de Arkeoloji Müzesi'nde araştırma yapmışım.

Murat'ın savaşa giderken giydiği zırhı bir terzi arkadaşımız kalın, kırnap dediğimiz iple ördü. Sonra üzerine gümüş pistole boya atılarak zırh görünümü verildi. Üzerine deri kesildi ve bakır parçalarıyla aplikasyon yapıldı.

Resim 4.10: Mustafa İktu (IV. Murat) zırh başlığıyla

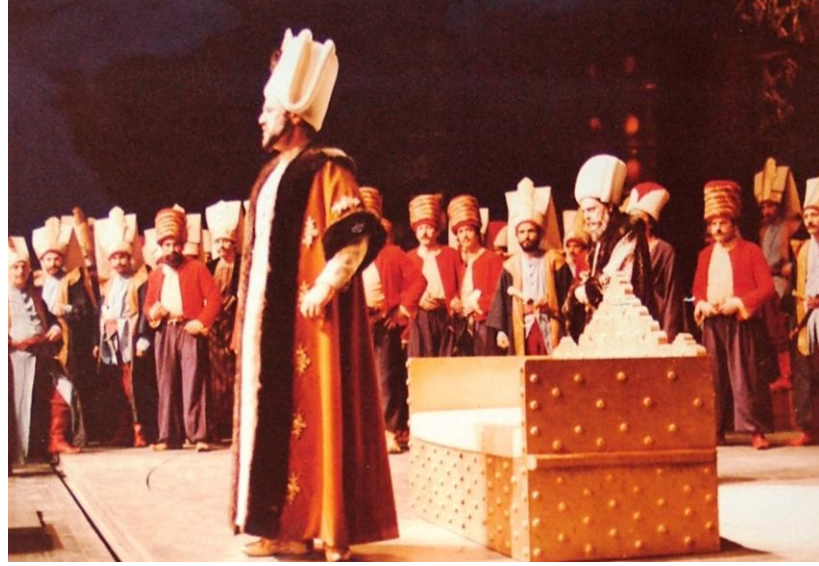
O zamanlar şartlar biraz zordu. Biz elimizden geleni yapmaya çalıştık ve IV. Murat zırlı kostümüyle sahneye çıktığında bir anda alkış kopmuştu. Bu beni çok gururlandırdı.”

F. Doğan Çelik

İstanbul Devlet Opera ve Balesi rejisör yardımcılarında Doğan Çelik ile 9 Ocak 2011 tarihinde yapılan söyleşide sanatçı, eserin ilk sahneye konuşuyla ilgili şunlardan bahsetmiştir:

“IV. Murat ilk kez sahneleneceği zaman, Cüneyt Gökçer gibi büyük bir usta, tarihi çok iyi bilen bir rejisörün oluşu çok önemliydi. Selçuk Tollu'nun gerçeğe en yakın dekor düşüncesi içinde, tamamıyla Topkapı Sarayı'nı Atatürk Kültür Merkezi'ne getirmişti. Döner sahne üzerinde, kesintisiz ve çok keyifli bir dekor anlayışı içinde tarihsel dokular ve tüm mizansenleriyle, dramaturjisiyle, tarihi gelenekleri bozmadan, benim izlediğim tüm IV. Muratların içinde gerçeğe en uygun olanını sahnelemiştik.

Bunda Cüneyt Hoca'nın daha önce Devlet Tiyatrosu'nda yaptığı IV. Muratların da mutlaka etkisi vardı. Meyhane sahnesiyle, ayak divanıyla, IV. Murat'ın ve Kösem Sultan'ın odalarıyla dönemi tam anlamıyla bize birebir yaşatmıştı. “

Resim 4.11: Ayak Divanı (Mustafa ve Mesut İktu koro ile)

Resim 4.12: IV. Murat'ın odası (Mustafa İktu ve Leyla Demiriş)

Resim 4.13: Mustafa İktu (IV. Murat) rolünde gürzü kaldırırken

“IV. Murat’ı oynayan rahmetli Mustafa İktu gerçekten rolüne girmişti. Sanki bu rol onun için yazılmış gibiydi. Özellikle çaresizlikten, gücün vurgulandığı gürzün olduğu sahnelere çok güzel bir geçiş yapmıştı.

Resim 4.14: Mustafa İktu'nun (IV. Murat) gürz kaldırdığı başka bir sahne

Cüneyt Hoca'nın oyunculuk anlamında gösterdiği mizansenler ve duruş çok önemliydi. Ben de rejisör yardımcısı olarak çalıştığım ilk deneyimlerimden biri olan, önemli tecrübeler edindiğim bu çalışmadan çok keyif almıştım. IV. Murat'ın 'Daha ağırını istiyorum!' diyerek o güzü kaldırışı, seyircinin de en çok etkilendiği sahnelerden biriydi ve o noktalanış aklımda kalan en görkemli sahneydi.”

II. Devlet Opera ve Balesi Tarafından Sahnelenen IV. Murat Versiyonlarında Görev Alan Sanatçılar

A. İstanbul Devlet Opera ve Balesi 1979-1980 Sezonu

Dünya Prömiyeri: 3 Mayıs 1980 AKM

Orkestra Şefi: Wolfgang H. Scheidt

Sahneye Koyan: Cüneyt Gökçer

Dekor Tasarım: Selçuk Tollu

Kostüm Tasarım: Figen Suar Koyunoğlu

Koro Şefi: Gökçen Koray

Işık Tasarım: Ertekin Kulan

Koreograf: Oytun Turfanda

Yardımcı Rejisör: Raik Alınacı

Reji Asistanı: Asım Kozol

Kondüvit: Doğan Çelik/ Cem Yeşiltepe

Suflör: Tunç Özvuruşkan

Sultan Murat: Mustafa İktu

Kösem Sultan: Leyla Demiriş/ Handan Şardağ

Sadrazam Topal Recep Paşa: Mesut İktu

Nef'i: Erol Uras/ Cemalettin Kurugüllü/ Leon Asteris

Silahtar: Yiğit Toksöz

Bostancıbaşı: Ferdi Atuner

Bekri Mustafa: Onur Gönenli

Sadrazam Kara Mustafa Paşa: Erdem Türkbay

Dilfigar: Oya Tekin Atay/ Payam Koryak

Hafız Paşa: Şamil Gökberk/ Süha Yıldız

Bir İhtiyar Bilgin: Nejat Pınazoğlu

1.İstanbulu: Songür Ünal/ Cemalettin Kurugüllü
2.İstanbulu: Sönmez Can
3.İstanbulu: Cemil Özfirat
4.İstanbulu: Zeyyat Görgan
1.Yeniçeri: Metin Ertem
1.Sipahi: Ardan Öktem
2.Sipahi: Kurtuluş Demirperçin
Çığırkan: İlhami Uyanık
Cellat Karaali: Tahir Doğru/ Erim Sagür
2 Erkek: Oktay Keresteci/ Haldun Yedican/ Ümit Karabel/ Ömer İnanç/
Aydın Erol/ Yavuz Özdel/ Yurdakul Ersaraçoğlu
Pas De Deux: Haldun Yedican/ Sibel Tarhan/ Oktay Keresteci/ Nur Berkan/
Mesut Tokgöz/ Nil Berkan/
Kızlar: Nil Berkan/ Nur Berkan/ Gül Beşkök/ Verda Düzkan/ Lale Olcar/
Rana Evcim (İstanbul Devlet Opera ve Balesi 1979-1980 Sezon Kitapçığı)

B. Ankara Devlet Opera ve Balesi 1983-1984 Sezonu

Orkestra Şefi: Okan Demiriş
Sahneye Koyan: Cüneyt Gökçer
Dekor Tasarım: Baber Kocamanoğlu
Kostüm Tasarım: Figen Suar Koyunoğlu
Koro Şefi: Okan Demiriş
Işık Tasarım: Vedat Hızal
Koreograf: Altan Tekin
Rejisör Yardımcıları: Serap Sezer/ İlhan Yılgör/ Oğuz Baydoğan/ Engin Aksan
Kondüvit: Erkin Onuk/ Erdal Ertuna
Suflör: Muzaffer Emek
Sultan Murat: Yaşar Esgin
Kösem Sultan: Yıldız Tumbul
Sadrazam Topal Recep Paşa: Deva Çolakoğlu
Nef'i: Yavuz Öztürk
Silahtar: Ömer Yılmaz

Bostancıbaşı: Atilla Kuştan
Bekri Mustafa: Cahit Şaher
Sadrazam Kara Mustafa Paşa: Tuncer Doğu
Dilfigar: Nurdan Özar Dilmaç
Hafız Paşa: Nihat Hakan Güngör
Bir İhtiyar Bilgin: Ferdi Talay
1.İstanbul: Yalçın Davran
2.İstanbul: Mustafa Yurdakul
3.İstanbul: Ferhat Şengil
4.İstanbul: Tuncer Doğu
5.İstanbul: Savaşeri Kolat
6.İstanbul: Tahir Solakoğlu
7.İstanbul: Kayhan Sağlıksever
1.Yeniçeri: Mustafa Borova
2.Yeniçeri: Mustafa Kemal Yıldırım
1.Sipahi: Mehmet Şengeç
Çığırtkan: Mehmet Kırılmış (Kaysı 652)

C. İstanbul Devlet Opera ve Balesi 1987-1988 Sezonu

Orkestra Şefi: Okan Demiriş
Sahneye Koyan: Cüneyt Gökçer
Dekor Tasarım: Selçuk Tollu
Kostüm Tasarım: Figen Suar Koyunoğlu
Koro Şefi: Gökçen Koray
Işık Tasarım: Ertekin Kulan
Koreograf: Selçuk Borak
Rejisör Yardımcıları: Aytaç Manizade/ Doğan Çelik
Kondüvit: Erdoğan Pişkin/ Sırma Büttem
Süflör: Semra Aktekin/ Tunç Özvuruşkan
Sultan Murat: Atilla Manizade
Kösem Sultan: Leyla Demiriş
Sadrazam Topal Recep Paşa: Deva Çolakoğlu/ Mesut İktu
Nef'i: Erol Uras

Silahtar: İlhami Uyanık

Bostancıbaşı: Sevan Şencan

Bekri Mustafa: Onur Gönenli

Sadrazam Kara Mustafa Paşa: Suat Arıkan

Dilfigar: Oya Tekin Atay

Hafız Paşa: Metin Ertem

Bir İhtiyar Bilgin: Nejat Pınazoğlu

1.İstanbul: Ender Arıman/ Timur Doğanay

2.İstanbul: Erkan Tezcan/ Metin Dalgıç/ Sönmez Can

3.İstanbul: Tanberk Sarıçalı/ Tayfun Gökçe

4.İstanbul: Hasan Konbul/ Atilla Tıknaç

1.Yeniçeri: Kerim İren

1.Sipahi: Ali Aybar

2.Sipahi: Kurtuluş Demirperçin

Çığırtkan: Atilla Olgaç/ Ali Aybar

Cellat Karaali: Ayhan Kahya

2 Erkek: Ercan Yüken/ Uğur İlder/ Kaan Yazgan/ Erdal Atik/ Ahmet Eroğlu

6 Kız: Berna Yaman/ Çiğdem Ünal/ Meltem Tezmen/ Özlem Cansever/

Çiğdem Gür/ Yeşim Becan/ Esin Bakışkan/ Buket Işılay/ Funda Emir/ Fulya

Aygülhan (Kaysı 823)

D. İstanbul Devlet Opera ve Balesi 2000-2001 Sezonu.

Orkestra Şefi: Okan Demiriş

Sahneye Koyan: Aytaç Manizade

Dekor Tasarım: Erkut Uzelli

Kostüm Tasarım: Ayşegül Alev

Koro Şefi: Gökçen Koray

Işık Tasarım: Bülent Darcan

Koreograf: Erdal Uğurlu

Rejisör Yardımcıları: Recep Ayyılmaz/ Nazlı İktu

Kondüvit: Erdoğan Pişkin/ Sırma Yılmazlar

Süflör: Semra Aktekin/ Tunç Özvuruşkan

Sultan Murat: Suat Arıkan

Kösem Sultan: Leyla Demiriş
Sadrazam Topal Recep Paşa: Kevork Tavityan
Nef'i: Erol Uras
Silahtar: Hüseyin Likos
Bostancıbaşı: Sevan Şencan
Bekri Mustafa: Cahir Şaher
Sadrazam Kara Mustafa Paşa: Gökhan Ürben
Dilfigar: Özlem Soydan
Hafız Paşa: Ünüshan Kuloğlu
Bir İhtiyar Bilgin: Nejat Pınazoğlu
1.İstanbul: Ender Arıman
2.İstanbul: Coşkun Nehir/ Erkan Tezcan
3.İstanbul: Tayfun Gökçe/ Tanberk Sarıçalı
4.İstanbul: Hasan Konbul
1.Yeniçeri: Kerim İren
2.Yeniçeri: Kasan Konbul
1.Sipahi: Efe Kışlalı
2.Sipahi: Kurtuluş Demirperçin
Çığırkan: Ali Aybar
Cellat Karaali: Ayhan Kahya
2 Erkek: Ercan Yüken/ Uğur İlder/ Kaan Yazgan/ Erdal Atik/ Ahmet Eroğlu
6 Kız: Berna Yaman/ Çiğdem Ünal/ Meltem Tezmen/ Özlem Cansever/
Çiğdem Gür/ Yeşim Becan/ Esin Bakışkan/ Buket Işıl/ Funda Emir/ Fulya
Aygülhan (İstanbul Devlet Opera ve Balesi 2000-2001 Sezon Kitapçığı)

E. Ankara Devlet Opera ve Balesi 2007-2008 Sezonu

Orkestra Şefi: İbrahim Yazıcı/ Sunay Muratov
Sahneye Koyan: Gürçil Çelikaş
Dekor Tasarım: Erkut Uzelli
Kostüm Tasarım: Nursun Ünlü
Koro Şefi: Mustafa Erdoğan/ Alessandro Cedrone
Işık Tasarım: Tahsin Çetin
Koreograf: İhsan Bengier

Reji Yardımcıları: Erkin Onuk/ Umut Gökoğlu
Kondüvitler: Umut Yaşar/ Aydın Buğra Güven
Sultan Murat: Bülent Ateşoğlu/ Tuncay Kurtoğlu
Kösem Sultan: Gölge Şekeramber/ Nilgün Akkerman
Sadrazam Topal Recep Paşa: Tuncer Tercan/ Serhat Konukman
Nef'i: İhsan Ekber/ Aykut Çınar/ Ünüshan Kuloğlu
Silahtar: Haser Tek/ Yaşar Barış Çark
Bostancıbaşı: Levent Akev/ C. Beran Sertkaya/ Gürhan Gürgen
Bekri Mustafa: Sabri Karabudak/ Mithat Karakelle
Sadrazam Kara Mustafa Paşa: Özgür Savaş Gençtürk/ Kemal Yaşar
Dilfigar: Çiğdem Öno/ Esra Erdoğan
Hafız Paşa: Bahadır Noyan Coşgun/ Özgür Aslan
Bir İhtiyar Bilgin: Özgür Savaş Gençtürk/ Berkant Coşkun
1.İstanbulu: İhsan Ekber/ Cumhuri Böler/ Erdal Şen/ Murat Karahan
2.İstanbulu: Kemal Serdar Usta/ Ergin Özkazanç/ Oğuz Sırmalı
3.İstanbulu: Gürhan Gürgen
4.İstanbulu: İnanç Makinel/ Özgür Aslan
Çığırkan: Hasan Çelik/ Eray Kocatürk (Devlet Opera ve Balesi Genel
Müdürlüğü Basın ve Halkla ilişkiler Arşivi)

F. Antalya Devlet Opera ve Balesi 2008-2009 Sezonu

Orkestra Şefi: Bujor Hoinic/ Hakan Kalkan
Rejisör: Gürçil Çelikaş
Dekor/ Kostüm: Gürcan Kubilay
Koro Şefi: Caner Ruhselman
Koreograf: Mehmet Sipahi
Işık: Talip Şahin
Sultan Murat: Tükel Acar/ Toygarhan Atuner/ Engin Suna
Kösem Sultan: Zişan Damcıoğlu/ Burcu Bükem/ Semiha D. Karadeniz
Sadrazam Topal Recep Paşa: Tamer Peker/ Ümit B. Tekinay
Nef'i: Oben Bostancı/ Göksay Yaran
Silahtar: Devrim Demirel/ Göksay Yaran
Bostancıbaşı: Emre Aytekin

Bekri Mustafa: Taner Ölçen
Sadrazam Kara Mustafa Paşa: Emre Akyurt
Dilfigar: Ülkü Balta/ Müge Yıldırım
Hafız Paşa: Atay Ergezen
Bir İhtiyar Bilgin: Murat Özbek
I.İstanbulu: Oben Bostancı/ Sinan Hesapçioğlu
II. İstanbulu: Zafer İşgören
III. İstanbulu: Bora Baran
IV. İstanbulu: Onur Alpaslan
I. Yeniçeri: Hakan Hıçkırın
II. Yeniçeri: Cüneyt Erdoğan
I. Sipahi: Mahir Seyrek
II. Sipahi: A. Özhan Gümüş
Çığırkan: Şafak Güç
Cellat Kara Ali: Hayrettin Öztürk (Antalya Devlet Opera ve Balesi
Dramaturji Arşivi)

G. Mersin Devlet Opera ve Balesi 2009-2010 Sezonu

Orkestra Şefi: Bujor Hoinic
Sahneye Koyan: Murat Atak
Dekor Tasarım: Erkut Uzelli
Dekor Uyarlama: A. Seyhan Atamer
Kostüm Tasarım: Nursun Ünlü
Koro Şefi: Zdravko G. Lazarov
Işık Tasarım: Tarı Deniz
Koreograf: Tolga Ergen
Rejisör Yardımcısı: Süleyman Tekin
Kondüvit: Müge Tekin
Suflör: Soner Fahlioğulları
Sultan Murat: Kıvanç Uğraşbul
Kösem Sultan: S. Nazlı Alptekin
Sadrazam Topal Recep Paşa: Ümit Burak Tekinay
Nef'i: Mustafa Özer

Silahtar: Okan Fidan

Bostancıbaşı: Hasan Berk

Bekri Mustafa: E. Hasan Alptekin

Sadrazam Kara Mustafa Paşa: Yusuf Ziya Büyükaslan

Dilfigar: Funda Uyanık

Hafız Paşa: Korhan Dinçer

Şeyhülislam: Mehmet Okman

Çığırtkan: Hulusi Polat

Halk: R. Ufuk Kasar/ Özkan Çavdaroğlu/ Serkan Karagöz/ Erdem Özdemir

Bayraktar/ Yeniçeriler/ Sipahiler: Bestami Alp/ Mehmet Faruk Aslan/ Tolga

Badem/ Hakan Balyemez/ Orhan Çelik/ Osman Çoklu/ Orkun Erol/ Ender

Kaşıkçı/ Çağrı Kavuş/ Barış Okman/ Yağmur Oksayoğlu/ Kutay Özgüven/

Metehan Özkün/ Metin Tofur/ Burç Toksöyle/ Orhan Toprak/ Mehmet Emre

Toprak/ Alkış Uğraşbul

Dansçılar: Seda Ayvazoğlu/ Yusuf Afacan/ Burak Burçak/ Ketevan

Chkhikvadze/ Levent Karataş/ Gülben Oğuz/ Nino Svimonishvili/ İsmail

Şereflioğlu (Mersin Devlet Opera ve Balesi Dramaturji Arşivi)

İzmir Devlet Opera ve Balesi dramaturgu Serdar Ongurlar'la ve Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler sorumlusu Gülümden Alev Karaman'la 27 Aralık 2010'da yapılan telefon görüşmeleri sonucunda, İzmir Devlet Opera ve Balesi ile Samsun Devlet Opera ve Balesi'nin IV. Murat Operası'nı sahnelemedikleri bilgisine ulaşılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BASIN YANSIMALARI

I. Tercüman Gazetesi

Prof. Dr. Mehmet Kaplan 19 Mayıs 1980 tarihli *Tercüman Gazetesi*'ndeki "Muhteşem Bir Türk Operası: IV. Murat" başlıklı yazısında eserle ilgili şu görüşlerini dile getirmiştir:

Dünyada hiçbir zevk, güzel bir sanat eserinin insanda uyandırdığı acı ve yücelik duygusuyla mukayese edilemez. İnsan, varoluşunun derin manasını ancak büyük bir sanat eseriyle karşılaştığı zaman bulur ve o zamana kadar farkına varmadığı özelliklerini keşfeder. 3 Mayıs gecesi İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezi'nde Turan Oflazoğlu'nun IV. Murat piyesinin operasını seyredenler böyle müstesna bir anın unutulmaz heyecanını yaşadılar. [...] Operada IV. Murat'a bir heykel görüntüsü veren Cüneyt Gökçer'in yerini Mustafa İktu almıştı. Gökçer'in söyleyişiyle büyük bir güç kazanan şiir, kelimelerinin manasını renkli bulutlar gibi saran seslere bürünmüştü. Fakat eser bu yeni kılığıyla da güzeldi. Operayı sahneye koyan Cüneyt Gökçer, ona aynı güzellik ve ihtişamı vermişti. Musiki, esere yeni, değişik bir mana katmıştı. Bunu 2. perdeyi seyrederken açıkça gördük ve operayı tiyatrodan ayıran özün insan ruhunu başka bir heyecanla kavradığını hissettik. Bu perde kelimenin tam manasıyla muhteşemdi ve Osmanlı tarihini yücelten ruhu bütün güzelliğiyle ifade ediyordu...

Operayı vücuda getiren çeşitli unsurlar; oyun, şiir, musiki, kıyafet, dekor burada manayı bütün zenginliğiyle belirten bir terkibe ulaşıyordu. Besteci Okan Demiriş, bu Kur'an sahnesinde, Tekbir'i, sanatın altın çerçevesi içinde bir yesari hattı güzelliğiyle, aslındaki kutsal havaya halel getirmeden yerleştirmesini bilmişti.

Opera Türkiye’de henüz geniş halk kitlelerinin tanımadığı bir sanattır. İlk defa operayı seyreden birçok kimsenin onu yadırgadığını ve sıkıldığını gördüm. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Bunlardan biri, Türk seyircinin onda kendi kültürüne has bir mana ve güzellik bulamayışıdır. Sahneyle seyirci arasında bir duygu akımı olmazsa opera yaşayamaz. IV. Murat Operası’nın her tarafında değilse bile, 2. Perdesinde Türk seyircisi, kendi tarihine has, ulvi, muhteşem bir mana bulacak ve kendisine yabancı olan bu sanatı sevecektir...

II. Son Saat Gazetesi

Muammer Yeşil, 20 Mayıs 1980 tarihinde *Son Saat Gazetesi*’nde çıkan yazısında, eser hakkında şunlardan bahsetmiştir:

Okan Demiriş’in bu görkemli operasıyla gurur duydum. Besteci Demiriş, arkadaşları ile birlikte çalışmalarını inançla sürdürdü. Bu inançla ve bilinçle çalışmalar 3 Mayıs akşamı Atatürk Kültür Merkezi’nde dünya prömiyeriyle gün ışığı gibi yansiyarak onurlu imzasını opera edebiyatına attı. 38 yaşındaki besteci Okan Demiriş, bu görkemli müziğiyle IV. Murat Operası’nı sahnede devleştiren, sanat dünyamız gurur içinde. IV. Murat Operası’nı gururla bağrına basıyor ve kutluyor.

III. Hürriyet Gazetesi

Haldun Dormen 8 Mart 1981’de *Hürriyet Gazetesi*’ndeki yazısında IV. Murat Operası hakkında şunları söylemiştir:

Demiriş gerçekten görkemli müziğiyle bu ilginç ve cesur atılımın çok üstüne çıkmış ve gurur duyabileceğimiz bir yapıt kazandırmış müzik dünyasına.

Besteci zaman zaman “Grand Opera” geleneğini aratmayacak bir iş çıkartmış ortaya. Özellikle bizden olan melodileri büyük bir ustalıklarla kullanmış Demiriş. IV. Murat’ı çok heyecanlanarak dinledim.

IV. Türkiye Gazetesi

Prof Dr. Ayhan Songar, 12 Şubat 1990 tarihli *Türkiye Gazetesi*'nde, eserin İstanbul Devlet Opera ve Balesi tarafından ikinci kez sahnelenişinin ardından şu görüşlerini dile getiriyor:

Geçen Cumartesi günü Okan Demiriş'in IV. Murat Operası'na davetliydim. Doğrusunu isterseniz oraya "beğenmemek" şeklinde bir peşin hükümle gitmiştim. Bir Aida, bir Tosca hatta Uzakdoğu'dan sesler getiren bir Madam Butterfly opera olarak sevilir, beğenilirdi ama Dördüncü Sultan Murat'ı bir opera dekoru ve düzeni içinde hayal etmek biraz güç gelmişti bana.

Ve değerli okuyucularım, bu duygularla gittiğim operayı, kelimenin tam manasıyla nefes almadan dinleyip seyrettim. Sonunda da büyük takdir duygularıyla, sanatımız namına iftihar hissiyle ayrıldım oradan...

Müzik, gerek bestesi, gerekse icrası ve yönetimiyle harikaydı. Çello ve kontrabaların hakimiyetiyle işlenen Itri'nin Tekbir'i daha uvertürde gönüllerimizi alıp götürmüştü bile. İkinci perdede "Kur'andır bu!" diye başlayan yemin ettirme sahnesi hepimizi heyecanın zirvesine çıkartmıştı.

Şef ve bestekar Okan Demiriş eserine o kadar hakimdi ki, sanki çaldırmıyor, yeniden besteliyordu operayı. Araya serpiştirilen salat ve ilahiler bizim milli musikimizle çoksesli müziği öylesine birbirine mezcetmiş, birbiri içinde eritmişti ki; sanatın, estetiğin ve bu seviyedeki bir zevk inceliğinin alemşümul, evrensel olduğunu bir defa daha gözümüzle görüp, elimizle tutuyorduk adeta.

(Ofazoğlu 179, 180, 181; İstanbul Devlet Opera ve Balesi 2000-2001 Sezon Kitapçığı)

SONUÇ

Ülkemizde henüz çok genç bir sanat dalı olan operanın, üretim anlamında gelişebilmesi için birçok bestecimiz çalışmalarını sürdürmektedir. Bu tip çalışmaların olumlu sonuçlar verdiğinin en belirgin göstergesi elbette ki, seyircinin eserlere gösterdiği rağbettir.

Okan Demiriş'in IV. Murat Operası da dünya prömiyerini yaptığı ilk günden, günümüze kadar geçen 30 seneyi aşkın süre zarfında, Türkiye'nin farklı sosyoekonomik seviyedeki birçok kentinde, izleyicinin yoğun ilgisini çekmeyi başarmış ender Türk opera eserlerinden biri, belki de en önde gelenidir. Bu başarının tesadüf olmadığı, titiz çalışmalar ardından, librettonun ve müziğin etkin buluşmasının sonucunda ortaya çıktığı ve daha sonraki sahnelemelere temel oluşturan ilk versiyonda görev alan tüm sanatçıların dönemi orijinline en yakın şekilde canlandırmak için yoğun çaba sarf ettikleri aşikârdır.

Eserde son büyük Osmanlı hükümdarı diyebileceğimiz IV. Murat'ın entrikalar ve güç arzusu üzerine kurulu yaşamının bir bölümü sunulmaktadır. Padişah hakkında tarihi kaynaklardan edinebileceğimiz pek çok bilgi tiyatro oyununun yanı sıra, opera librettosunda da bulunmaktadır. Demiriş'in libretto için kullandığı bölümleri seçerken, tiyatro oyunundaki olay örgüsünü olabildiğince aynı tutmaya çalıştığı görülmektedir.

Eserde IV. Murat'ın annesi Kösem Sultan'ın kontrolü altında olduğu dönem ve katı kurullarla otoriteyi sağlamaya çalıştığı dönem net bir biçimde ayırt edilmiştir. Birinci perdenin sonuna kadar olan serimde, asilerin isteklerine boyun eğen, askerine söz geçiremeyen bir hükümdar görünümü çizen Sultan Murat karakteri, perde

finalinden itibaren yeni bir boyut kazanır. Hafız Paşa'nın asiler tarafından öldürülmesiyle anagnorisis¹³ ve peripetie¹⁴ gerçekleşir. Bu durum zorbalara karşısında daha da çok ezilmesi beklenen IV. Murat'ın, korkusuz, yenilmez ve hatta zalim bir karaktere bürünmesine neden olur. Bozulan devlet düzenini yola getirmek için sahip olmak istediği güç, onun için sadece bir tutku haline gelir. Güç arzusu yoğunlaştıkça sağduyusunu da kaybetmeye başlar. Bu noktada, doğruyla yanlış yargılamasını temsil eden Nef'i'yi de susturur. Elde ettiği bağımsız güç ve başarılar sonrasında sefahate alışan padişahın bedensel düşüşü gözler önüne serilir. Murat karakterinin bu değişken haline karşılık olarak, Kösem Sultan her zaman zalim ve entrikacı, Topal Recep Paşa ise ikiyüzlüdür.

Turan Oflazoğlu'nun dikkat çeken manzum tiyatro oyununu, sıcak, yerel ezgilerimizle başarılı bir şekilde buluşturarak, Türk izleyicinin ve basınının dikkatini opera sanatına çekmeyi başaran Okan Demiriş, eseri bestelerken, operanın müzikal omurgasını başkarakter IV. Murat, şairi Nef'i ve Nef'i'nin güftelerini daha sonradan bestelemiş olan dünyaca ünlü 17. yüzyıl Osmanlı bestecisi Itri'nin üstüne kurmuştur. Tarihi bilen ve tarihsel araştırmalar yapan Demiriş'in, IV. Murat'ın ölümünden sonra sanat dünyasında var olan Itri'nin melodisini, titizlikle çalıştığı operasının içinde kullanması bilinçli yapılan bir kurgu olmalıdır. Kaldı ki, birçok tarihsel tiyatro oyunu yazmış olan Turan Oflazoğlu da Dr. Yunus Ayata'nın *Turan Oflazoğlu'nun Oyunları* adlı kitabında yer verdiği gibi, tiyatro eseri ve tarihi kayıtlar arasındaki farkı şu şekilde açıklamaktadır:

Tarih de tiyatro da doğrunun, gerçekliğin peşindedir; tarih bilimsel gerçekliğin, tiyatro ise estetik gerçekliğin; ikisi de inandırıcı olmak zorundadır. Tarih bunu kanıtlarla, belgelerle sağlar. Bir tarih kitabı ne denli güzel, ne denli etkileyici, çarpıcı bir üslupla yazılmış olursa olsun, kabul ettirmeye çalıştığı şeyleri nesnel kayıtlara dayandırmıyorsa, tarih bilimi açısından hiçbir değeri yoktur. Oyun yazarı ise, dramatik güzelliğin oluşması için gerekli unsurları bir araya getirmemişse, işlediği ham maddeden başarılı bir oyun çıkaramamışsa, isterse en güvenilir belgelere dayansın, kimse umursamaz. (27, 28)

¹³ Tanınma: Bilgisizlikten bilgiye geçiş. Tanınmayla oyunun akışında değişiklikler olabilir.

¹⁴ Baht dönüşü: Olay örgüsü içinde beklenen durumun tam tersinin meydana gelmesidir.

Turan Oflazoğlu'nun bu ifadesi müzikle, tiyatroyu kapsayan bir sanat olan opera için de geçerlidir. 17. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyolojik yapısına ve sanat hayatına iz bırakan, kendi branşlarında çığır açan üç önemli 17. yüzyıl kişisini bir araya getirerek, izleyiciye dönemin İstanbul'unu yoğun bir şekilde hissettirmeyi başarmıştır.

Çağdaş oksesli müzik yapısını bozmadan, meydana getirilen kompozisyon ve halkın beğenisini bir araya koyduğumuzda, Demiriş'in IV. Murat Operası'nın Türk opera tarihindeki önemli basamaklardan biri olduğu açıkça görülmektedir.

KAYNAKÇA

Aksüt, Sadun. *Müzisyen Osmanoğulları*. İstanbul: İnterbank, 2001.

Alderson, Anthony Dolphin. *Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı*. Çev. Şefaettin Severcan. Ed. Mustafa Armağan. İstanbul: İz Yayıncılık, 1999.

Altar, Cevad Memduh. *Opera Tarihi Cilt 1*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1974.

Altar, Cevad Memduh. *Opera Tarihi Cilt 3*, İstanbul: Pan Yayıncılık, 2001.

Altar, Cevad Memduh. *Opera Tarihi Cilt 4*, İstanbul: Pan Yayıncılık, 2001.

Atak, Papatya. *Çağdaş Türk Bestecilerinin Operalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Ayata, Yunus. *Turan Oflazoğlu'nun Oyunları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2009.

Bosworth, C. E. vd., ed. "Kosem Sultan." *Encyclopedia of Islam Volume 5*. Leiden: E. J. Brill, 1980.

Cançelik, Ali. *XVIII. Yüzyıl Divan Şiiri-Musiki İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Ergüven, Mehmet. "Okan Demiriş". *İstanbul Devlet Opera ve Balesi IV. Murat Sezon Kitapçığı*. İstanbul: İstanbul Devlet Opera ve Balesi, 2000.

İlyasoğlu, Evin. *71 Türk Bestecisi*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2007.

Kara, Yekta. "Okan Demiriş ile Besteciliğe Dair." *İstanbul Devlet Opera ve Balesi Yusuf ile Züleyha Sezon Kitapçığı*. İstanbul: İstanbul Devlet Opera ve Balesi, 1990.

Karataş, Özgür Sadık. *Klasik Türk Musikisi'nin Gelişmesinde İstanbul'un Yeri ve Önemi Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.

Kaysı, Ömer. *Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Bibliyografya 1*. Haz. Gülümnden Alev Karaman. Ankara: Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, t.y.

Kılıçlıoğlu, Safa. vd., ed. "Bekri Mustafa." *Meydan Larousse Cilt 2*. İstanbul: Meydan Yayınevi, 1969.

Kürkçüoğlu, Seta. *Ahmet Adnan Saygun ve Kerem Operası*. Yüksek Lisans Eser Metni. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Neimetzade, Eflatun. *Opera Sanatı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002.

Ocak, Tulga. "Nef'i ve Türk Edebiyatındaki Yeri." *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef'i*. Ed. Mehmet Çavuşoğlu. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1987.

Oflazoğlu, A. Turan. *IV. Murat*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.

Ortaylı, İlber. *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2006.

Öztuna, Yılmaz. *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi Cilt 2*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1999.

- Öztuna, Yılmaz. *Genç Sultan Osman ve Dördüncü Murat: Radikal Islahatçı ve Kardeşi Asrın En Büyük Askeri*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı, 2008.
- Öztuna, Yılmaz. *Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu, 2000.
- Quataert, Donald. *The Ottoman Empire 1700-1922*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Racine, Jean. *Bayazıt*. Çev. Başar Sabuncu. İstanbul: Mitos Boyut, 2006.
- Sakaoğlu, Necdet. *Bu Mülkün Sultanları*. İstanbul: Oğlak Yayınları, 1999.
- Shaw, Stanford Jay. *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey Volume 1*. y.y.: Cambridge University Press, 1997.
- Soysal, Kerim. "Okan Demiriş'in Ardından." *Orkestra Dergisi* Temmuz-Ağustos 2010: 8.
- Uslubaş, Tolga. Yılmaz Keskin. *Alfabetik Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*. İstanbul: Karma Kitaplar, 2007.
- Ünver, İsmail. "Övgü ve Yergi Şairi Nef'i." *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef'i*. Ed. Mehmet Çavuşoğlu. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1987.
- Vogt-Göknil, Ulya. *Osmanische Türkei*. Fribourg: Office du Livre, 1965.
- Yener, Faruk. *100 Opera*. İstanbul: Bateş Yayınları, 1992.
- Yeşil, Muammer. "Konu." *İstanbul Devlet Opera ve Balesi IV. Murat Sezon Kitapçığı*. İstanbul: İstanbul Devlet Opera ve Balesi, 1980.

İNTERNET KAYNAKÇALARI

Ada, Selman. Selman Ada sayfası. 6 Kasım 2010. 27 Aralık 2010

<https://www.facebook.com/note.php?note_id=16632807_6723637>.

Kahramankaptan, Şefik. Şefik Kahramankaptan. 12 Aralık 2010. 27 Aralık 2010

<<http://www.sefikkahramankaptan.com>>.

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. 6 Ağustos 2005. 17 Aralık 2010

<<http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-1066/sultan-iv-murad.html>>.

SÖZLÜ GÖRÜŞMELER

Çelik, Doğan. Kişisel Görüşme. 9 Ocak. 2011.

Demiriş, Leyla. Kişisel Görüşme. 5 Ocak. 2011.

İktu, Mesut. Kişisel Görüşme. 6 Ocak. 2011.

Karaman, Gülümden Alev. Telefon Görüşmesi. 27 Aralık. 2010.

Koyunoğlu, Figen. Kişisel Görüşme. 9 Ocak. 2011.

Oflazoğlu, A. Turan. Kişisel Görüşme. 5 Ocak. 2011.

Ongurlar, Serdar. Telefon Görüşmesi. 27 Aralık. 2010.

Öztürk, Mustafa Tahir. Kişisel Görüşme. 10 Ocak. 2011.

Türel, Umur Başak. Telefon Görüşmesi. 10 Ocak.2011

Uras, Erol. Telefon Görüşmesi. 10 Ocak. 2011.

EKLER

Ek 1: Uvertür Notası

Ek 2: Dekoratör Selçuk Tollu'nun Sahne Teknik Çizimleri

Ek 3: İstanbul Devlet Opera ve Balesi 2000-2001 Sezonu IV. Murat Temsil Videosu

Ek 1: Uvertür Notası

Soprano Leylâ Demiriş'e 3 Mayıs 1980
— İV. Murat —
1 ANDANTE MOSSO OVERTURE 1
A. Okan Demiriş

pp
Poco string...
Allargando
All° risoluto
p sempre

2

2

Handwritten musical notation system 1, consisting of a treble and bass staff. The treble staff contains a sequence of eighth notes, and the bass staff contains a sequence of chords and eighth notes. The system is divided into four measures by vertical bar lines.

Handwritten musical notation system 2, consisting of a treble and bass staff. The treble staff contains a sequence of eighth notes, and the bass staff contains a sequence of chords and eighth notes. The system is divided into four measures by vertical bar lines.

Handwritten musical notation system 3, consisting of a treble and bass staff. The treble staff contains a sequence of eighth notes, and the bass staff contains a sequence of chords and eighth notes. The system is divided into four measures by vertical bar lines.

Handwritten musical notation system 4, consisting of a treble and bass staff. The treble staff contains a sequence of eighth notes, and the bass staff contains a sequence of chords and eighth notes. The system is divided into four measures by vertical bar lines.

Handwritten musical notation system 5, consisting of a treble and bass staff. The treble staff contains a sequence of eighth notes, and the bass staff contains a sequence of chords and eighth notes. The system is divided into four measures by vertical bar lines. A circled number '1' is written above the first measure. The text 'FF' and '2+2+3+3 Sub. PRESTISSIMO' is written below the staff.

Handwritten musical notation system 6, consisting of a treble and bass staff. The treble staff contains a sequence of eighth notes, and the bass staff contains a sequence of chords and eighth notes. The system is divided into four measures by vertical bar lines. The word 'PRESTO' is written above the first measure.

3

10 8

2

PRESTISSIMO

3

2 4

furioso

3

PESANTE

P

poco a poco cresc... e string...

4

4

Musical notation for the first system, measures 1-4. Treble and bass staves with chords and melodic lines.

Musical notation for the second system, measures 5-8. Includes dynamic marking **DECISO** and **FFF marc...**. A circled '4' is present above the staff.

Musical notation for the third system, measures 9-12. Treble and bass staves with chords and melodic lines.

Empty musical staves.

Musical notation for the fourth system, measures 13-16. Includes dynamic marking **ANIMATO**.

Musical notation for the fifth system, measures 17-20. Includes dynamic marking **p**.

Empty musical staves.

5

mf

p

Stentato molto

FF RUBATISSIMO

Poco a poco stringendo

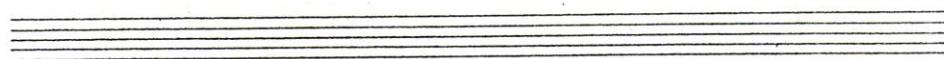
DECISO

FFF

5

6

6 > > > simile 6

All^o VIVACISSIMO

7

7

⑦ *AND^{te} MOSSO*

⑧

p

8 *Meno Mosso* 8

Musical score for measures 8-10. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The key signature has two flats (B-flat and E-flat). Measure 8 starts with a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. Measure 9 features a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. Measure 10 has a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. A slur covers measures 9 and 10 in the treble staff. The text "Rit...." is written above the treble staff in measure 10.

a tempo

Musical score for measures 11-12. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The key signature has two flats. Measure 11 starts with a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. Measure 12 has a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. A slur covers measures 11 and 12 in the treble staff. The text "p" is written below the treble staff in measure 11, and "f" is written below the treble staff in measure 12. A dynamic accent (>) is placed over the final note of measure 12 in the treble staff.

Musical score for measures 13-14. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The key signature has two flats. Measure 13 starts with a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. Measure 14 has a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. A slur covers measures 13 and 14 in the treble staff. The text "p" is written below the treble staff in measure 13, and "f" is written below the treble staff in measure 14. A dynamic accent (>) is placed over the final note of measure 14 in the treble staff.

9

Musical score for measures 15-17. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The key signature has two flats. Measure 15 starts with a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. Measure 16 has a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. Measure 17 has a half note G4 in the treble and a half note G2 in the bass. A slur covers measures 15 and 16 in the treble staff. The text "p" is written below the treble staff in measure 15, and "f" is written below the treble staff in measure 16. A dynamic accent (>) is placed over the final note of measure 16 in the treble staff.

Two empty musical staves, one in treble clef and one in bass clef, positioned at the bottom of the page.

9

molto SOST^o

9

This musical score consists of two systems. The first system (measures 9-10) features a treble clef staff with a melodic line starting on a half note G4, followed by eighth notes. A dynamic marking of *p* is present. The bass clef staff provides harmonic support with chords and moving lines. The second system (measures 11-12) continues the melodic line with a slur and includes a *ff* dynamic marking. The tempo instruction *molto SOST^o* is written above the staff.

10

a tempo

p

This musical score consists of two systems. The first system (measures 10-11) features a treble clef staff with a melodic line starting on a half note G4, followed by eighth notes. A dynamic marking of *p* is present. The bass clef staff provides harmonic support. The second system (measures 12-13) continues the melodic line with a slur and includes a *f* dynamic marking. The tempo instruction *a tempo* is written above the staff.

10

Meno MOSSO

10

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats (B-flat and E-flat) and a 4/8 time signature. It begins with a piano (*p.*) dynamic and features a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a trill-like figure. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature, providing a harmonic accompaniment with chords and single notes.

The second system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats and a 4/8 time signature. It begins with a circled measure number '11' and the instruction 'DECISO'. The dynamic is marked 'FFF' (fortissimo). The tempo marking 'Marc...' is written below the staff. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature, providing a harmonic accompaniment.

The third system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats and a 4/8 time signature. It features a complex texture with multiple voices and chords. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature, providing a harmonic accompaniment.

The fourth system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of two flats and a 4/8 time signature. It features a complex texture with multiple voices and chords. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature, providing a harmonic accompaniment.

p

Poco rall.

RUBATISSIMO

12

13

All° RISOLITO *PRESTO* *All° RISOLITO*

Detailed description: This is a page of musical notation for piano. It features seven systems of staves. The first system shows a piano introduction with a dynamic marking of *p*. The second system includes a section marked *Poco rall.* followed by a section marked *RUBATISSIMO*, with a circled measure number 12. The subsequent systems contain complex rhythmic patterns and melodic lines. The final system includes a circled measure number 13 and concludes with tempo markings: *All° RISOLITO*, *PRESTO*, and *All° RISOLITO*.

12 **PRESTO** 12

This system contains two staves of music. The top staff is in treble clef and the bottom in bass clef. The time signature is 3/8. The music features complex rhythmic patterns with many slurs and accents. The tempo is marked 'PRESTO'. The number '12' appears at the beginning and end of the system.

PRESTISSIMO

This system contains two staves of music. The top staff is in treble clef and the bottom in bass clef. The tempo is marked 'PRESTISSIMO'. A circled measure number '14' is present in the top staff. The music continues with complex rhythmic patterns and slurs.

PRESTO

This system contains two staves of music. The top staff is in treble clef and the bottom in bass clef. The tempo is marked 'PRESTO'. The music features complex rhythmic patterns with many slurs and accents.

PRESTISSIMO

This system contains two staves of music. The top staff is in treble clef and the bottom in bass clef. The tempo is marked 'PRESTISSIMO'. A 'G.C.' marking is present in the top staff. The music continues with complex rhythmic patterns and slurs.

This system contains two staves of music. The top staff is in treble clef and the bottom in bass clef. The music continues with complex rhythmic patterns and slurs.

13

13

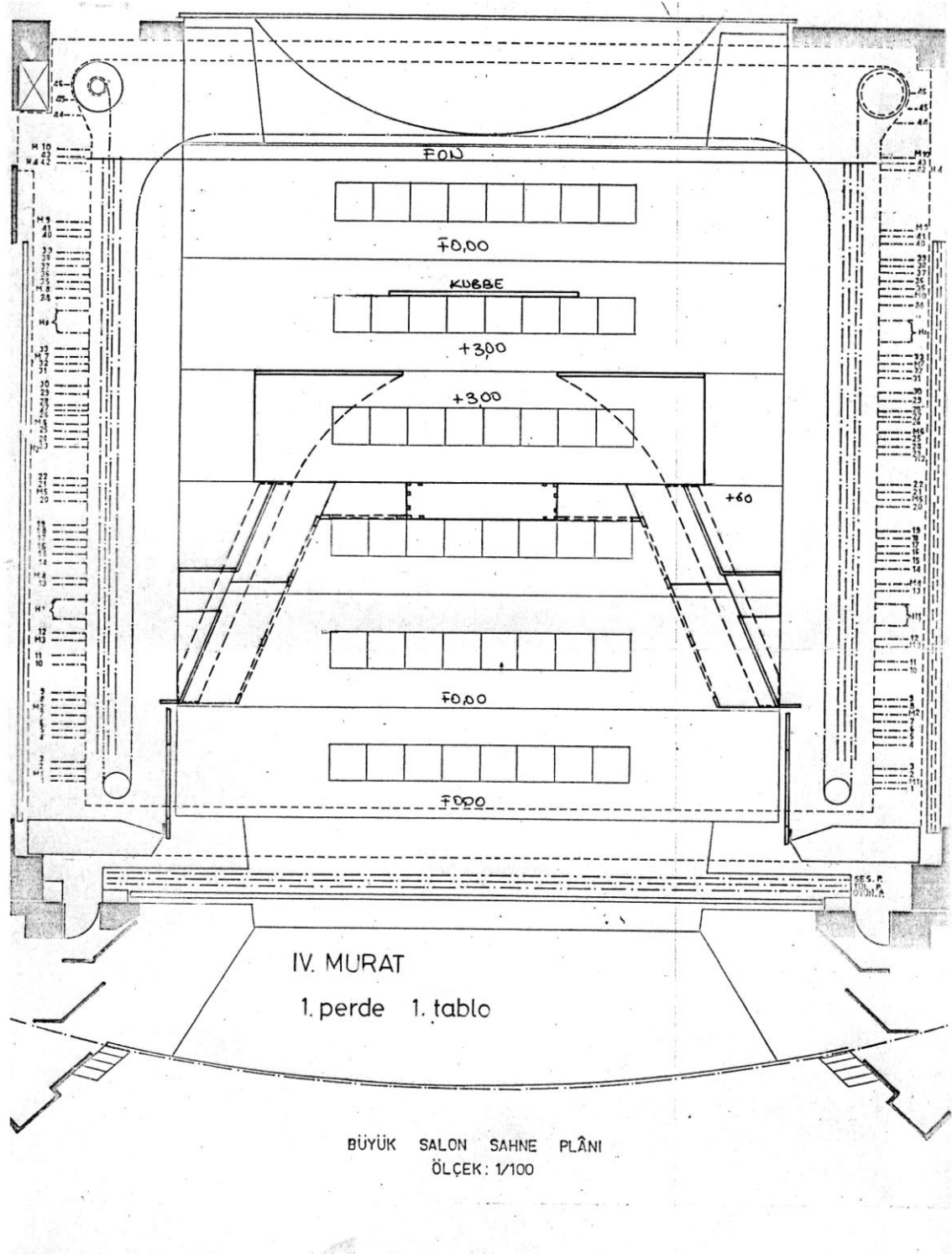
The first system of music consists of two staves. The upper staff is in treble clef and contains six measures of music, each featuring a triplet of eighth notes. The notes in the triplets are G4, A4, and B4 in the first measure, and G4, A4, and B4 in the second measure, with a sharp sign above the notes in the second measure. The lower staff is in bass clef and contains six measures of music, each featuring a triplet of eighth notes. The notes in the triplets are G3, A3, and B3 in the first measure, and G3, A3, and B3 in the second measure, with a sharp sign above the notes in the second measure. The system concludes with a double bar line, a fermata over the final measure, and accents (>>) over the notes in the final measure.

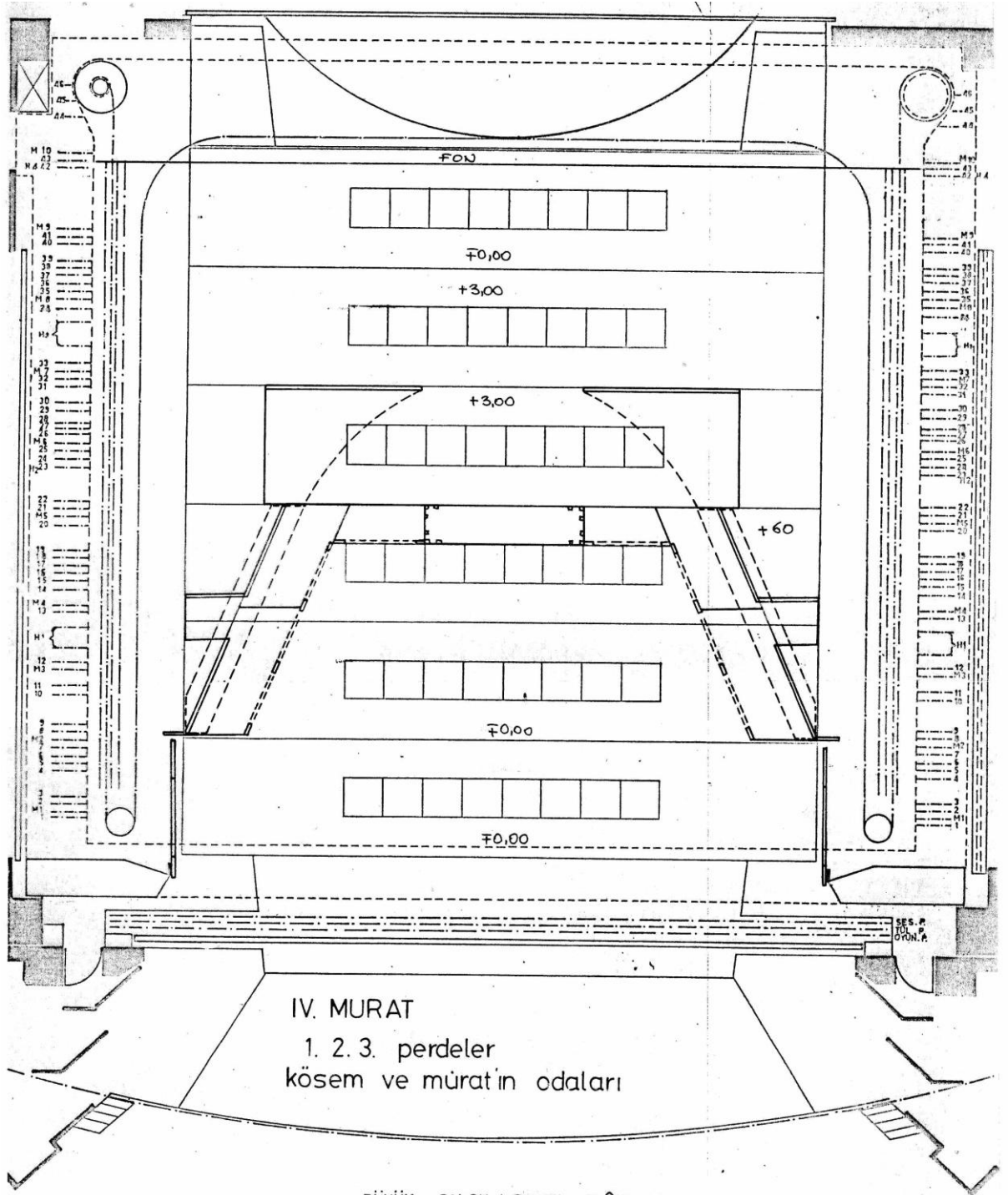
The second system of music consists of two empty staves. The upper staff has a fermata over the final measure, and the lower staff has accents (>>) over the notes in the final measure.

PERDE AÇILIR.

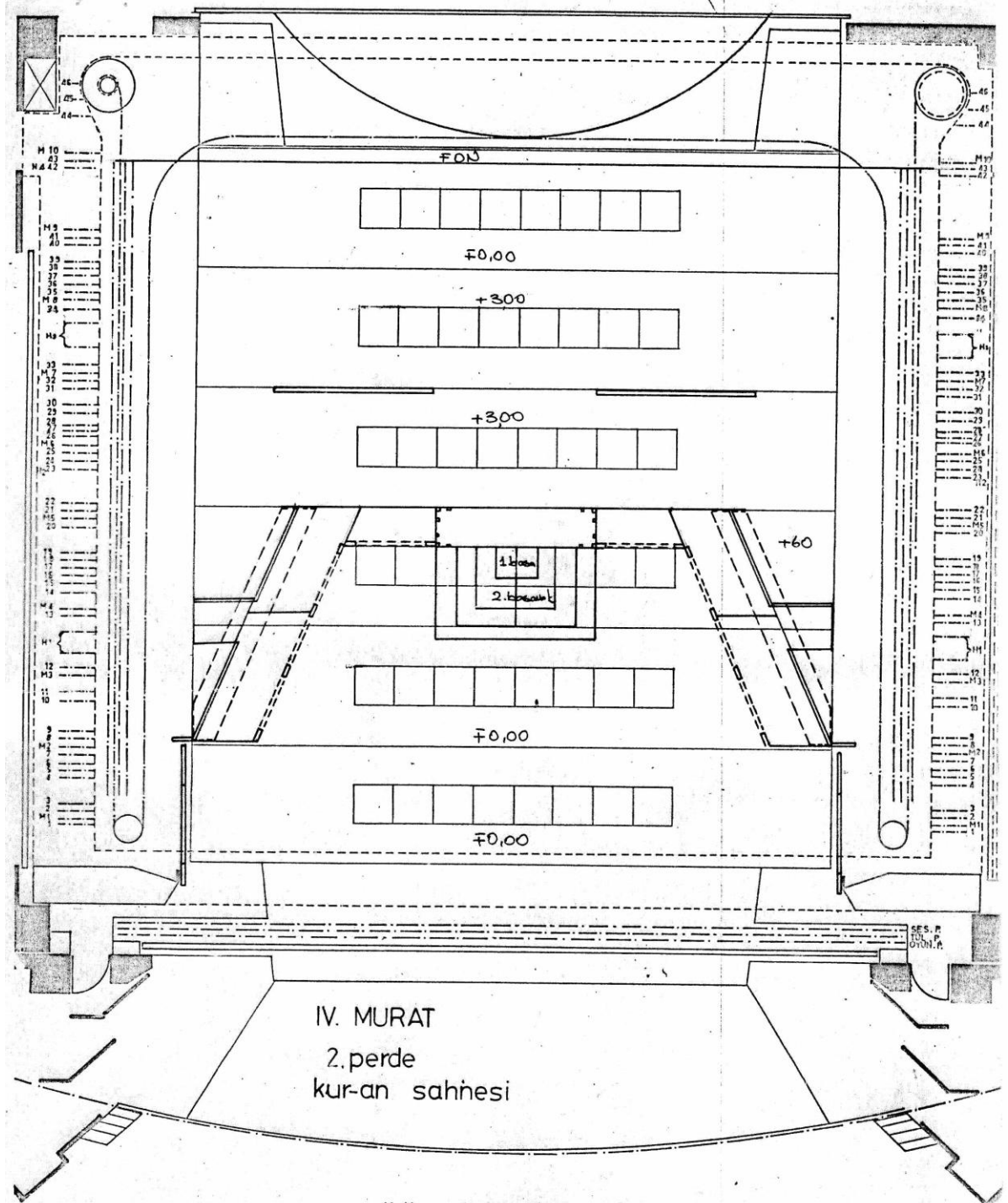
Seven empty musical staves, each consisting of two lines, are provided for the remainder of the page.

Ek 2: Dekoratör Selçuk Tollu'nun Sahne Teknik Çizimleri

BÜYÜK SALON SAHNE PLÂNI
ÖLÇEK: 1/100

BÜYÜK SALON SAHNE PLÂNI
ÖLÇEK: 1/100

